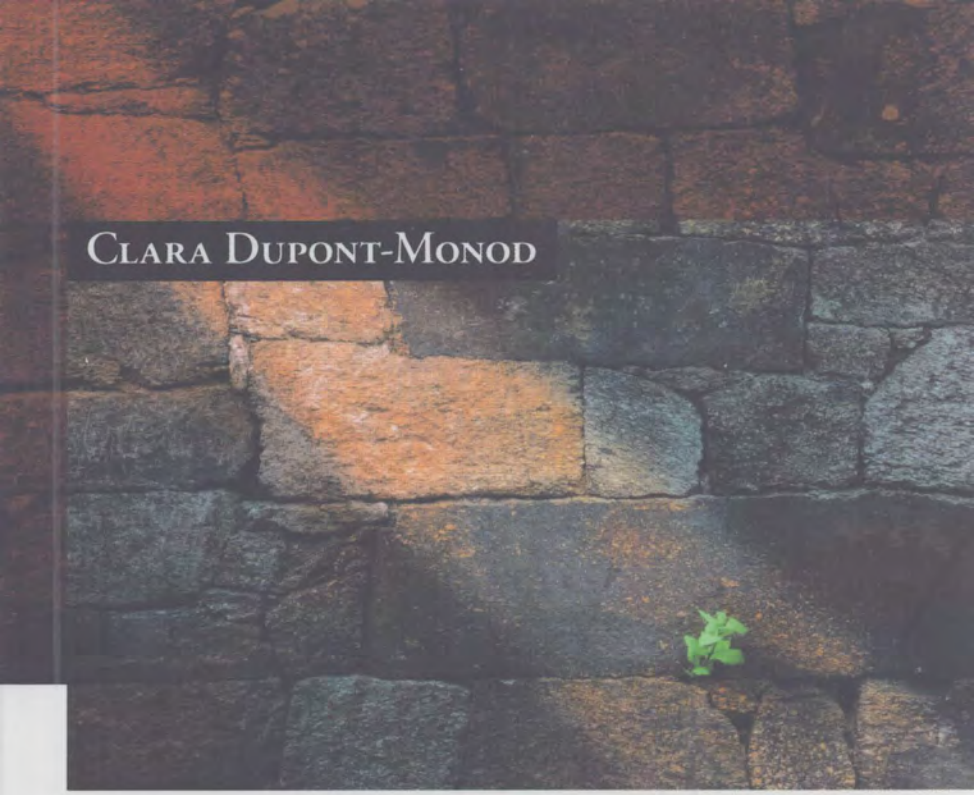

CLARA DUPONT-MONOD

Taşların Anlattığı

ÇEVİREN BAHADIRHAN BOZKURT

iletişim

Bu eser, Institut français kurumunun yayına destek programından yararlanmıştır.
Cet ouvrage a bénéficié du soutien du programme d'aide à la publication de l'Institut français.

S'adapter
© 2021 Éditions Stock

İletişim Yayınları 3409 • Dünya Edebiyatı 314
ISBN-13: 978-975-05-3637-3
© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2024, İstanbul

EDİTÖR Necdet Dümelli
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Yağmur Yıldırımay

BASKI Ayhan Matbaası SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CLARA DUPONT-MONOD

Taşların Anlattığı

S'adapter

ÇEVİREN
Bahadırhan Bozkurt

iletişim

CLARA DUPONT-MONOD 7 Ekim 1973'te Paris'te doğdu. Edebiyat öğrenimi gördü ve Sorbonne'dan eski Fransızca alanında yüksek lisans aldı. Mezuniyetten sonra *Cosmopolitan* dergisinde çalışmaya başladı. Ardından *Marianne* dergisine geçti. Burada kültür sayfasının yayın yönetmenliğine yükseldi. Radyoda, RTL'de söyleşi programları yaptı. Daha sonra televizyonculuğa geçti ve çeşitli kanallarda kültür programları hazırladı, bir yandan da gazetelerde ve dergilerde edebiyat yazıları yazmayı sürdürdü. Medyada kültür alanında yaptığı işlerle olduğu kadar, romancı olarak da tanındı. İlk romanı *Eova Luciole* 1998'de yayımlandı. Bunu *La folie du roi Marc* (2000), *Histoire d'une prostituée* (2003), *La Passion selon Juette* (2007), *Nestor rend les armes* (2011), *Le roi disait que j'étais diable* (2014), *La Révolte* (2018) ve *S'adapter* (2021) [*Taşların Anlattığı*] adlı kitapları izledi. Bu kitaplarıyla Fransa'daki önemli edebiyat ödüllerinin, Prix Goncourt'un ve Prix Femina'nın kısa listelerine seçildi. *Taşların Anlattığı*'yla Prix Femina'yı, Prix Landerneau'yu ve Prix Goncourt des lycéens'i kazandı.

"Eğer onlar sessiz kalırlarsa, taşlar haykıracaklar."

– Luka, 19:40

"Ne demek 'normal'?
Benim annem normal, benim kardeşim normal.
Ben asla onlar gibi olmak niyetinde değilim!"

– *L'Enfant penchée*
Benoît Peeters ve François Schuiten

İçindekiler

1
Ağabey
9

2
Kız Kardeş
51

3
Sonuncu
87

1

Ağabey

Bir gün, bir ailede uyumsuz bir çocuk dünyaya geldi. Bu çirkin sözcük bir parça aşağılayıcı olsa da gevşek bir bedenin, sabit ve boş bir bakışın hakikatini yine bu sözcük anlatacaktı. "Bozuk" yersiz olurdu, "eksik" de öyle, zira bu sınıflandırmalar kullanım dışı kalmış, hurdaya çıkmış bir nesneyi çağrıştırır. "Uyumsuz" açık bir şekilde, çocuğun işlevsel çerçevenin dışında var olduğunu (eller tutmaya, bacaklar yürümeye yarar), bununla birlikte diğer yaşamların kıyısında durduğunu, onlarla tam olarak bütünleşmediğini ama her şeye rağmen onların bir parçası olduğunu varsaymaktadır; tıpkı bir tablonun köşesindeki bir gölge gibi, sanki davetsiz bir misafir, yine de ressamın tercihi.

Başlangıçta aile sorunun farkına varmadı. Hatta bebek çok güzeldi. Anne, köyden ve çevre kasabalardan gelen misafirleri kabul ediyordu. Arabaların kapıları açılıyor, iki büklüm olmuş bedenler doğruluyor, sarsak birkaç adım atıyorlardı. Buraya ulaşmak için yılan gibi kıvrılan daracık yollardan geçmek gerekiyordu. Mideler bulanmıştı. Bazı dostlar pek

yakındaki bir dağdan geliyorlardı, ama "yakın" burada hiçbir şey ifade etmiyordu. Bir yerden diğerine gitmek için önce tırmanmak, sonra inmek gerekirdi. Dağ kendi güzergâhını dayatıyordu. Yayladaki evin avlusunda insan bazen kendisini hareketsiz, yeşil köpüklerden devasa dalgalarla kuşatılmış gibi hissederdi. Rüzgâr estiğinde ve ağaçları silkelediğinde hırçın bir okyanus sesi duyulurdu. O zamanlarda avlu fırtınalardan korunan bir adaya benzerdi.

Avluya dışarıdan, üzerinde siyah çivilerin çakılı olduğu, dikdörtgen şeklinde, ahşaptan ağır bir kapıyla ulaşılıyordu. "Ortaçağ'dan kalma bir kapı," diyordu bilenler, muhtemelen asırlar önce Cévennes'e yerleşen büyük büyük dedeleri tarafından imal edilmişti. Önce bu iki ev, ardından geniş bir saçak, ekmek fırını, odunluk ve nehrin öteki yakasında değirmen inşa edilmişti, dar yol bir köprüye dönüşüp nehre bakan ilk evin terası görüldüğünde arabalardan gelen rahatlama nidalarıyla karışık iç çekişleri duymak mümkün olurdu. O evin arkasında ise aynı hatta dizili, çocuğun doğduğu ev bulunuyordu, yani annenin misafir ve akrabaları karşılayabilmek için iki kanadını da açtığı, Ortaçağ'dan kalma bir kapısı olan ev. Anne, kestane şarabı ikram ediyor, avlunun gölgesinde toplanmış küçük topluluk kendinden geçmiş şekilde içkiyi yudumluyordu. Kumaş kaplı, katlanan uzun sandalyesinde pek uslu duran çocuğu ürkütmemek için alçak sesle konuşuluyordu. Çocuk portakal çiçeği kokuyordu. Temkinli ve sakin görünüyordu. Tombul ve solgun yanakları, kahverengi saçları, iri kara gözleri vardı. Buralardan bir bebek, buralara ait. Dağlar, katlanan sandalyeye göz kulak olan, ayakları nehirlere batmış, üstlerine rüzgâr giyinmiş yaşlı kadınları andırıyordu. Diğerlerine benzeyen çocuk kabul edilmişti. Buralarda bebeklerin kara gözleri vardı, yaşlılar zayıf ve kuru olurdu. Her şey olması gerektiği gibiydi.

Üç ayın sonunda çocuğun hiç gevezelik etmediği fark edildi. Vaktin çoğunda sessiz duruyordu, tabii ağlamadığı zamanlarda. Bazen dudaklarında bir tebessüm belirir gibi oluyordu, bir kaş çatış, biberondan sonra bir iç çekiş, kapı çarpınca bir sıçrayış. Hepsi bu kadar. Ağlama, tebessüm, kaş çatış, iç çekiş, sıçrayış. Başka hiçbir şey yok. Debelenmiyordu. Sakin duruyordu, "tepkisiz" diye düşünüyordu ailesi, bu düşünceyi dillendirmeden. Yüzlere, tepesinde asılı oyuncaklara, çıngıraklara en küçük bir ilgi göstermiyordu. Özellikle de kara gözleri hiçbir şeyi takip etmiyordu. Önce boşlukta yüzüyor gibi görünüyor, sonra bir tarafa doğru kaçıveriyordu. Ardından gözbebekleri olduğu yerde dönüyor, görünmez bir sineğin dansını takip ediyor, sonra da boşluğun içinde bir yerlere sabitleniyorlardı. Çocuk köprüyü, iki evi, ezelden beri olduğu yerde yükselen, bin defa fırtınalarla ya da konvoylarla yıkılıp bin defa yeniden inşa edilmiş, kızıl taşlarla örülü, çok eski bir duvarla yoldan ayrılan avluyu görmüyordu. Derisi törpülenmiş gibi görünen, sırtında sayısız ağaç dikili, bir selle yarılmış dağa bakmıyordu. Çocuğun gözleri manzaraların ve insanların üzerinden okşar gibi akıp gidiyordu. Bir şeye takılıp durmuyordu.

Bir gün çocuk, sandalyesinde yatarken annesi yanı başına diz çöktü. Elinde bir portakal tutuyordu. Usulca portakalı çocuğun yüzünün önünden geçirdi. İri siyah gözler oralı olmadılar. Başka bir şeye bakıyorlardı. Kimse ne diyeceğini bilemedi. Annesi portakalı bir defa daha önünden geçirdi ve pek çok defa daha. Artık çocuğun gözlerinin bozuk olduğu ya da hiç görmediğinin kanıtına sahipti.

O anda bir annenin yüreğinde kopan fırtınalar bilinmez. Biz, bu hikâyeyi anlatmaya yeltenen avlunun kızıl taşlarıyız, bizim için aslolan sadece çocuklardır. Anlatmak istediğimiz onlardır. Duvara gömülü olan biz, onların hayatlarına

bakarız. Asırlardan beri tanığız. Hikâyelerin unutulmuşları hep çocuklardır. Onları küçük koyunlar gibi içeri sokarız, onları koruduğumuzdan daha çok, kendimizden ayrı tutarız. Oysa taşlara oyuncak muamelesi yapanlar sadece çocuklardır, bize isim verirler, rengârenk boyarlar, üzerimizi resimlerle, yazılarla doldururlar, bize ağız, göz, çimenden saç yapıştırırlar, üst üste yığıp ev yaparlar, bizi suda sektirirler, dizip kale yaparlar ya da tren rayı. Yetişkinler bizi kullanır, çocuklar bizi başka bir şeye dönüştürür. Bu yüzden onlara derinden bağlıyızdır. Bu bir minnet meselesi. Şu sözü de onlara borçluyuzdur: Her yetişkin, bir zamanlar olduğu çocuğa karşı borçlu olduğunu unutmamalıdır. Baba çocukları avluya çağırdığında biz de onlara bakıyorduk.

Plastik sandalyeler zemini aşındırmıştı. İkisiydiler. Ağabey ve küçük kız kardeş. Esmer ve kara gözlü elbette. Dokuz yaşının sonlarındaki ağabey, hafifçe ileri çıkmış göğüs kafesiyle ayakta duruyordu. Buraların çocukları gibi zayıf ve sert bacaklara sahipti, yara bere içinde, tırmanmaya alışkın, yokuşları tanıyan, katırtırnaklarının çiziklerini iyi bilen bacaklar. Koruma güdüsünün refleksiyle elini kız kardeşinin omuzuna koydu. Mağrurdu ama bu kibir doğrudan pek yüksek ve romantik bir idealden kaynaklanıyordu, ki bu ideal, sabır ve direnci her şeyin üzerinde tutuyor ve onu diğer kendini beğenmişlerden farklı kılıyordu. Tavizsizdi, kız kardeşine göz kulak oluyor, bir sürü kuzenine adil kurallar uyguluyor, arkadaşlarından cesur ve sadık olmalarını bekliyordu. Hiç risk almayanları ya da onun korkaklık ölçen mahrem sayacında rekor kıranları hakir görüyordu, hem de geri dönülmez biçimde. Kendisine olan bu güveni nereden geliyordu, nasıl oluyordu, buna kimse cevap veremezdi, belki dağın onu sertleştirdiği söylenebilirdi ancak. Defalarca tecrübe ve teyit etmişizdir: İnsanlar önce bir yerde doğarlar ve sonra genellikle o yere benzerler.

O gece ağabey, babasının karşısında dik durdu, içinde bir yerlerdeki yiğitlik değerlerini hatırlatırcasına çenesi titredi. Ama yumruklarını sıkmaya ihtiyaç duymadı. Babası ciddi bir sesle onlara küçük kardeşlerinin kör kalacağını açıkladı. Doktor randevuları alınmıştı, iki aya kadar aile tüm ayrıntılara vâkıf olacaktı. Bu körlüğü bir şans olarak görmek gerekiyordu, zira onlar, ağabey ve kız kardeş, okulda Braille alfabesiyle iskambil oyunu oynamayı bilen yegâne kişiler olacaklardı.

Çocuklar hafif bir kaygı esintisi hissettilerse de bu şöhret ihtimali esintiyi çabucak dağıttı. Böyle anlatılınca kulağa bir hayli cazip geliyordu. Körlük mü, ne önemi var? Teneffüslerin kralı olacaklardı. Ağabey bu konuda doğal bir mantık görüyordu. Zaten okulun efendisiydi, kendinden, yakışıklılığından, rahatlığından emindi, az konuşan karakteri aurasını perçinliyordu. Dolayısıyla kartları sınıfa ilk gösterecek kişi olabilmek için tüm akşam yemeği boyunca kız kardeşiyle müzakere etti. Baba onlara hakemlik yaptı, oyununu oynadı. O anda bir kırılma yaşanmakta olduğunu kimse gerçekten anlamadı. Yakında aile fertleri o son tasasız zamanlarından bahsedeceklerdi, oysa tasasızlığın, bu çürümüş kavramın tadına ancak yok olup bir hatıraya dönüştüğünde varılır.

Ebeveynler bebeklerinin güçlü olmadığını çabucak fark etti. Başı yeni doğmuş bir bebeğinki gibi yana düşüyordu. Daima ensesinden elle desteklemek gerekiyordu. Kolları ve bacakları uzanmış duruyordu, tümü güçsüzdü. İstendiğinde elini uzatmıyor, cevap vermiyor, iletişim kurmaya çalışmıyordu. Ağabeyi ve kız kardeşi ne kadar çıngırakları, renkli oyuncakları sallarlarsa sallasınlar çocuğun dikkatini hiçbir şey çekmiyor, gözleri başka tarafa bakıyordu.

"Gözleri açık duran baygın bir varlık," diye açıkladı büyük ağabey kız kardeşine.

"Ona ölü denir," cevabını verdi kız, yedi yaşına rağmen.

Çocuk doktoru bunun hiç de iyi olmadığını düşündü. İyi bir uzmanın gözetiminde bir beyin radyografisi önerdi. Randevu almak, yayladan ayrılıp hastaneye gitmek gerekti. O noktadan itibaren izlerini kaybediyoruz, çünkü şehirde kimsenin taşlara ihtiyacı yoktur. Ama onları arabalarını park ederken, otomatik kapılardan geçerken, sonraki büyük paspaslarda ayakkabılarını temizlerken hayal ediyoruz, bir bekleme salonunda, ayakta, kauçuk yer karolarının üzerinde sallanarak doktorun yolunu bekliyorlar. Geldi, adlarını seslendi. Elinde röntgenler var. Oturmalarını istedi. İtiraz edilmesi mümkün olmayan bir hüküm vermek için sesi fazlasıyla yumuşak. Çocukları büyüyecekti, şüphesiz. Ama kör kalacaktı, yürümeyecekti, konuşmayacaktı ve uzuvları hiçbir emre itaat etmeyecekti, çünkü beyin *gerekeni* iletmiyordu. Ağlayabilir ya da keyfinin yerinde olduğunu ifade edebilirdi ama daha fazlasını değil. Hep bir yenidoğan olarak kalacaktı. Yani, tam öyle de değil aslında. Doktor daha da şefkatli bir sesle, bu çocuklar için yaşam beklentisinin üç yılı geçmediğini anlattı.

Ebeveynler bir zamanlar yaşadıkları hayata son bir bakış attılar. Bundan sonra yaşamaya hazırlandıkları her şey onlara acı verecekti, *arkalarında* bıraktıkları yaşam da, öyle ki tasasızlık nostaljisi insanı deliye döndürebilirdi. Yani bir fayın üzerinde duruyorlardı, geçip gitmiş, geride kalmış bir zaman ile korkunç bir geleceğin arasında ve her ikisinin de ıstıraplı ağırlığını olabildiğince hissediyorlardı.

Her biri cesareti nispetinde bununla başa çıkmaya çabaladı. Ebeveynler bir parça öldüler. Yetişkin kalplerinin derinliklerinde bir yerlerde bir pırıltı söndü. Nehrin üzerindeki köprüye oturdular, kolları iki yanda, hem birlikte hem de tek başlarına. Bacakları boşluğun üzerinde sallanıyordu. Biraz ısınmak ya da gözden kaybolmak için bir pelerine sarmalanır gibi gecenin sesleriyle kuşandılar. Korkuyorlardı. Kendi

kendilerine soruyorlardı: "Neden biz?" Ve aynı zamanda: "Neden o, bizim bebeğimiz?" Ve elbette: "Nasıl yapacağız?" Dağ bütün varlığıyla oradaydı, çağlayanlar, rüzgâr, uçuşan yusufçuklar mırıldanıyorlardı. Dağın kabukları şisttendi, şekil vermenin imkânsız olduğu yumuşak taştan. Her tarafa saçılıyordu. Bölgenin daha yükseklerindeki granitin ya da bazalt taşının elması andıran sadakatine ya da Loire tarafındaki tüfün emici gözenekliliğine imreniyorlardı. Hangisi sarının bunca tonunu aynı anda sunabilirdi? Şisten başka hangi taş yaprak yaprak erimeye hazır olabilirdi? İşine gelirse. Orada yaşamak, kaosla başa çıkmak demekti. Ve şimdi, bir korkuluk duvarı üzerinde oturan ebeveynler, bu mantığı tüm yaşamlarına uygulamaları gerektiğini hissediyorlardı.

Diğer iki çocuk, onlar ne olup bittiğini anlamadılar, henüz keder diye adlandıramayacakları yıkıcı bir gücün onları bu dünyadan kopuk başka bir dünyaya fırlatıp atması dışında. Hiç kimsenin yardımını görmeden, körpe hassasiyetlerinin bir post gibi üzerlerinden yüzüleceği bir dünyaydı bu. O güzel masumiyet günleri sona ermişti. Kozalarının enkazı karşısında tek başlarına olacaklardı. Ama o günlerde çocuklar hâlâ hayat kurtaran o pragmatizme sahiplerdi. Dram olsun ya da olmasın, mesele karınların saat kaçta doyurulduğuyla ilgiliydi. Ya da kerevit avlamakla. Aylardan hazirandı, bebek altı aylıktı ama onlar her şeyi başka türlü görüyorlardı. "Haziran, yaz geliyor ve yazla birlikte kuzenler de," diye düşünmeyi yeğlediler. Başka yerlerde başka bebekler doğuyordu, görebilen, el uzatabilen, başlarını dik tutabilen bebekler ama kaderlerini umursamayan bu değişiklik onlar için bir adaletsizlik gibi yaşanmamıştı.

Bu ruh hali kışa kadar böyle sürüp gitti. Ağabey ve kız kardeş mutlu bir yaz geçirdiler, çocuk konusunu kuzenleriyle konuşmaktan sakınsalar da ebeveynlerinin yorgun yüzlerini

ve çocuğu katlanan sandalyeden kanepeye, kanepeden avludaki büyük minderlere özenle taşıyışlarını hafızalarının bir köşesine nakşettiler. Okul açıldı, diğer çocuklarla kaynaştılar, okula gelip gidişlerle zamanı yeniden şekillendirdiler, hayatlarını birbirine paralel bir şekilde dokudular.

Böylece Noel'e de gölge düşmedi. Dağda yaşayan bu aileler için önemli bir zamandı. Arabaların kapıları yeniden çarpıldı, küçük köy evi yeniden yaylanın toplanma alanına dönüştü. Avluya eli kolu erzakla dolu geliniyordu, ama dikkat ederek, çünkü arduvaz taşından zemin donmuştu. Sürpriz nidaları havaya küçük bulutçuklar bırakıyordu. Gökyüzü kurşuni siyahtı. Çocuklar, misafirlere yol göstermek için üzerimize renkli ampullerden çelenkler asmışlar, dibimize şamdanlar yerleştirmişlerdi. Sonra sıkı sıkı giyiniyor, ellerine birer meşale alıp, Noel Baba gökyüzünden iniş pistini seçebilsin diye küçük mumlar yerleştirmek için dağa gidiyorlardı. Şöminelerin ateşi öyle kuvvetli çatırdıyordu ki en genç olanlar bunların bir gün söneceğini gözlerinde canlandıramıyorlardı. Yabandomuzu yahnisi, güveç ve soğanlı kiş hazırlamak için on beş kişi mutfağa doluşmuştu. Satenler giyinmiş ufak tefek anneanne talimatlar yağdırıyordu. Üzeri süslerle dolu çam ağacının önündeki kuzenler yan flütlerini ve viyolonseli çıkardılar. Boğazlar temizlendi, bir nota çalındı. Hemen hemen hepsi de koroya devam ediyordu. Çoğu dindar değildi, ama her biri Protestan ilahilerini bilirdi. Daha genç olanlara, Katoliklerin (ihtiyar amcalar onlara "papacılar" diyordu) söylediklerinin aksine cehennemin var olmadığı, Tanrı'yla konuşmak için papaza ihtiyaç duyulmadığı ve daima imanını sorgulamak gerektiği anlatılıyordu. Kırışık suratlı kadın akrabalar, iyi bir Protestan'ın sözünde durduğunu, zorluklarla başa çıktığını ve kendisinden başkasına pek güvenmediğini ekliyorlardı. "Dürüst, dayanıklı ve ahlâklı olmak,"

diye özetliyorlardı kendilerine bakmayan çocuklara hitaben. Müzik ve kokular tavan kirişlerine dek yükseliyor, duvarları aşıyor, avluya taşıyordu. Önceki toplantılardan pek de farkı yoktu, yine insanlar ateşin yakınına sokuluyor, yine ellerini büyük soğuklar geldiğinde âdet olduğu üzere içeriye alınan koyunların karınlarının altında ısıtıyorlardı.

Çocuk ateşin yakınına, katlanan sandalyesine yerleştirilmişti. Sürekli hareket halindeki bu büyük kalabalığın yegâne sabit noktası oydu. Mutfağın kokularını küçük bir hayvanın coşkusuyla içine çekiyordu, bazen yüzünde hafif bir tebessüm belirir gibi oluyordu. Sıradışı bir ses (kemanların akordu, meşe masanın üzerine bırakılan güvecin patırtısı, alışılmadık pes bir ses, bir köpeğin havlaması) parmaklarının hafifçe kasılmasına sebep oluyordu. Başı yana dönmüştü, boynu başını taşımadığından yanağı sandalyenin kumaşına yaslanmış şekilde duruyordu. Uzun siyah kirpiklerle bezeli gözleri ağır ve temkinli bir şekilde boşlukta dolaşıyordu. Hem çok dikkatliymiş gibi görünüyordu hem de başka yerdeymiş gibi. Büyümüştü. Hâlâ güçsüzdü, ama dağınık saçları gür ve sıktı.

O Noel gecesi bazı değişiklikler meydana geldi. Kardeşlerden büyük olanın istikameti çocuğa döndü. Neden o an, bunu bilmiyoruz. Belki kardeşinin artık ayan beyan görünür engeline daha fazla kayıtsız kalması mümkün olmadı, belki kendisi de büyüdü, onun büyük emellerine hiç de denk düşmeyen bu hakikatle hayal kırıklığına uğradı ve bu çocukta, vefalı ve sadık olduğundan, onu hayal kırıklığına uğratmayacak sakin bir yoldaşın özelliklerini buldu. Ya da belki de, durumun farkına vardı sadece ve şövalye ruhu onu çaresizce en zayıf olanı koruyup gözetmeye itti. Ne olursa olsun ağabeyi çocuğun ağzını siliyor, sırtını destekliyor, başını okşuyordu. Köpekleri kovalayıp sükûneti sağlıyordu. Artık kuzenleriyle ya da kız kardeşiyle oyun oynamıyordu.

Onlarsa buna inanamadılar. Onu şimdiye dek yakışıklı, bir parça deli, biraz alaycı, üstünlüğünün bilincinde bir çocuk olarak tanımışlardı. Yabandomuzlarının izini süren, okçuluk öğrenen, ayva aşıran kimdi o halde? Fırtınanın çamura buladığı ırmağın kabaran coşkulu sularında yüzebilen kimdi? Ya tamamen donmuş, keskin ve tehlikeli ve kapkara gecenin içinde yürüyen? Yarasalar –kız kardeşinin ve kuzenlerinin kâbusu– gür siyah saçlarına asılmasınlar diye kendinden emin tek bir hareketle kapüşonunu kaldıran kimdi? Ağabey. Yalnız ve asil, buz gibi bir özgüvene sahip. Etrafındakiler, işte soyluların dingin otoritesi diye düşünürlerdi.

Bu defa hiçbir şey önermedi. Kız kardeşi ve kuzenleri etrafında tepinip duruyor, her ne kadar onu rahatsız etmeye cesaret edemeseler de fıkır fıkır kaynıyorlardı. Ağabey her zamankinden daha suskundu. Seviyesini ayarlamayı gayet iyi bildiği ateşin başından uzaklaşmadı, kardeşin terleyip terlemediğini kontrol etti. Başını dikleştirmek için sırtının arkasına bir yastık daha koydu. Kitap okuyordu, parmağı kardeşinin yumruk yaptığı elinin içindeydi, sonsuza dek bir bebek olarak kalacağından hep yumruklarını sıkıyordu. Tamamen sağlıklı olan on küsur yaşında bir çocuğun, acayip olmasa da olağandışı bir diğerinin elinden tuttuğunu görmek tuhaf bir manzaraydı: Bir yaşındaki bir çocuğun boyunda, ama ağzı hâlâ aralık, temas kurmaya çabalamayan, çok sakin, kara gözleri boşluğa bakan biri. Fiziksel benzerlikleri hemen göze çarpıyordu ve bu benzerliğin neden insanın içine dokunduğunu kimse söyleyemiyordu. Ağabey başını kitabından kaldırdığında, keskin ve kasvetli bakışlarıyla, kirpikleriyle yanı başındaki varlığın canlı bir kopyasına benziyordu.

O Noel gecesi geri dönülmez bir şeyler oldu. Sonraki aylar boyunca ağabey kardeşine derinden bağlandı. Önceden hayat vardı, başkaları vardı. Şimdiyse kardeşi vardı. Odaları

yan yanaydı. Ağabey her sabah ev halkından önce uyanıyor, bir ayağını zemine koyuyor, yer karolarının temasıyla ürperiyordu. Kapıyı açıyor, beyaz demirden bezemelerle süslü yatağa yöneliyordu, büyüyüp daha büyük bir yatağa ihtiyaç duymadan önce kendisinin ve kız kardeşinin de yattığı yatak. Çocuk ise yeni bir şeye ihtiyaç duymayacaktı. Yani hep bu yatakta yatacaktı. Ağabey pencereyi açıyor, sabahı içeri davet ediyordu. Çocuğu özenle, bir eliyle ensesinden destekleyerek yerinden alıp yemek masasına nasıl yerleştireceğini iyi biliyordu. Onun üzerini değiştiriyor, giydiriyor ve annesinin akşamdan hazırladığı kompostoyu vermek için ihtimamla aşağıya, mutfağa indiriyordu. Ama bütün bunları yapmadan önce yatağın üzerine eğiliyordu. Yanağını çocuğun yanağının üzerine koyuyor, bu yumuşacık solgunlukla büyüleniyor, bir müddet böyle yanak yanağa, hareketsiz temasla kalıyordu. Bu yanağın kaymaksı tombulluğunun, savunmasızlığının, okşayiş çağrısının, belki de sadece ona, ağabeye armağan olmasının tadını çıkarıyordu. Çocuğun nefesi düzenliydi. İkisinin gözleri aynı yöne bakmıyordu, ağabey bunu iyi biliyordu. O yatağın saçaklarına ve arkasındaki pencereden görünen ırmağa bakıyordu. Kimsenin deşifre edemeyeceği bir ritimle düzen tutan çocuk ise başka bir yerleri seyre dalmıştı. Ağabeyin bundan şikâyeti yoktu. Onun gözleri olacaktı. Ona yatağı ve pencereyi, akan suların beyaz köpüklerini, avlunun üzerinde yükselen dağı, gece mavisi arduvaz toprağını, tahta kapıyı, eski duvarın surlarını, bizi, taşları ve bizim bakır rengi yansımalarımızı, kulak gibi iki kulpu olan şiş göbekli saksılardan fışkıran çiçekleri anlatacaktı. Çocuğun yanındayken sabrı keşfediyordu. Uzun zaman boyunca, bir kaygısını yatıştırmak için elinden gelenin en iyisi o soğuk kayıtsızlığı olmuştu. Asla beklemede kalmaz, aksine olayın üzerine giderdi. Bu tereddütsüz ve kesin hamleyle gözleri kamaşanlar da peşinden gelirlerdi.

Gerçek şu ki kaderine başka bir şeyin yön vermesi düşüncesiyle ödü patlıyor, bu sebeple de ilk adımı kendisi atmayı tercih ediyordu. Böylece, teneffüsteki kalabalık, dağdaki gecenin zifiri karanlığı, yarasa saldırısı için endişelenmek yerine kontrolü kendi eline almıştı. Teneffüste avluya, gecenin karanlığına ya da davetsiz bir misafirin paniğiyle her yöne uçacak yarasalarla dolu mağara oyuklarına atılıyordu.

Çocuklayken bunların hiçbiri işe yaramazdı. Çocuk oradaydı sadece. Kaygılanacak bir şey yoktu, zira ne bir tehdit ne de bir vaat sunuyordu. Ağabey onda bir teslimiyet sezinliyordu. Dolayısıyla bir öne çıkma ihtiyacı söz konusu değildi. Ona dokunan bir şeyler vardı, varoluşun kendi kendine yettiği, dağların sükûnetini, bir taşın zamanların ötesindeki varlığını ya da suyun akışını andıran, uzaklardan gelen bir mesaj. İçinde dünyanın kanunlarına ve onların meydan verdiği aksaklıklara isyansız, kedersiz bir teslimiyet vardı. Yerkürenin bir kıvrımı ne kadar açık ve seçikse çocuk da öyle, oradaydı işte. Cévennes'in eski bir atasözü gibi, "Sahip olmak beklemekten yeğdir," diyordu kendi kendine. İsyan etmemek gerekiyordu.

Çocuğun telaşsız iyiliğini, katıksız saflığını her şeyden çok seviyordu. Bağışlamak doğasında vardı, çünkü hiçbir hüküm vermiyordu. Ruhu, mutlak bir şekilde zulmü hiçe sayıyordu. Mutluluğu basit şeylerle sınırlıydı; temizlik, tokluk, mor pijamasının yumuşaklığı ya da bir okşayış. Ağabey onda katıksızlığı tecrübe ettiğini anlıyordu. Bununla sarsılmıştı. Çocuğun yanındayken hayatı kaçırmak kaygısıyla onu çabuklaştırmaya uğraşmıyordu. Hayat, oradaydı, bir nefes mesafede; ne ürkek ne de savaşçı, sadece orada.

Gitgide çocuğun ağlamalarının şifrelerini çözdü. Hangisi karın ağrısı, hangisi açlık, hangisi keyifsizlik anlıyordu. Çok daha sonra öğrenileceği varsayılan, çarşaf değiştirme ya da

sebze püresi verme gibi bilgilere bile sahipti. Düzenli olarak, yeni bir mor pijama, pürelere güzel bir koku vermesi için muskat, bebe losyonu gibi satın alınacak şeylerin listesini güncel tutuyordu. Bakışlarından teşekkür mırıltıları süzülen annesine listeyi veriyordu. Çocuğun kendisini iyi ve sıcak hissettiği zamanki dinginliğini seviyordu. O zamanlarda çocuk rahatlayıp kıkırdıyor, sesi eski bir şarkı gibi yükseliyor, dudakları bir tebessümle aralanıyor, kirpikleri kırpışıyor, sesi daha gür çıkıyor, temel ihtiyaçlarının giderildiğini ve belki de şefkat gördüğünü anlatan tek melodili bir şarkıyı söylüyordu.

Ağabeyi ona küçük şarkılar mırıldanıyordu. Çünkü çalışan yegâne duyusu olan işitmenin olağanüstü bir araç olduğunu hemen anlamıştı. Çocuk göremiyor, tutamıyor, konuşamıyordu, ama duyabiliyordu. Öte yandan ağabey sesinin tonunu değiştirerek ona manzaranın gözlerinin önüne serdiği yeşilin tonlarını fısıldıyordu; çağla yeşili, çimen yeşili, bronz yeşili, fıstık yeşili, parlak, sarı çizgili, mat. Kurumuş yer minesi dallarını kulağının dibinde eliyle eziyordu. Bir makasınkini andıran bu ses bir leğendeki su sesiyle dengeleniyordu. Bazen bizi avlunun duvarından söküp, çocuk taşın yere çarptığında çıkardığı boğuk sesi algılasın diye birkaç santimetre ileriye atıyordu. Ona üç kiraz ağacının hikâyesini anlatıyordu, çok uzun zaman önce köylünün biri çok uzak bir yayladan sırtında getirmişti. Bütün dağı tırmanmış, sonra inmiş, mantıken bu iklimde ve bu toprakta yaşamayacak üç kiraz ağacının yükünün ağırlığıyla beli bükülmüştü. Ama mucizevi bir şekilde kirazlar açmıştı. Yaylanın gururu haline gelmişlerdi. Yaşlı köylü hasadını diğerlerine dağıtır, kirazların tadına alayla, törenle bakılırdı. Baharda açtığı beyaz çiçeklerinin mutluluk getirdiğine inanılır, hastalara sunulurdu. Zaman geçti, köylü öldü. Peşi sıra da üç kiraz ağacı öldü. Nedeni niçini sorulmadı bile, çünkü apaçık ortadaydı, dallar ansızın kurumuştu, ağaçlar onları diken köylüye eşlik

etmişlerdi. Ağabeyin çocuğa üzerindeki en küçük budağına kadar tasvir ettiği, dikilitaşlara benzeyen, kurumuş, gri gövdelerine dokunmak kimsenin içinden gelmemişti. Ağabey şimdiye dek kimseyle bu kadar konuşmamıştı. Dünya, her şeyi gürültülerle ve seslerle tercüme etmenin mümkün olduğu, değişken sesli bir kabarcığa dönüşmüştü. Bir yüz, bir his, yaşanmış herhangi bir şey onların ses üzerine kurulu iletişimleriyle ifade edilebilirdi. Böylece ağabey ona ağaçların taştan fışkırdığı, yabandomuzlarıyla ve yırtıcı kuşlarla dolu bu memleketi, ne zaman bir duvar, bir bostan, bir geçit inşa edilse başkaldırıp hâkimiyetini geri alan, kendi doğal eğimini, bitki örtüsünü, hayvanlarını zorla kabul ettiren, her şeyden önce insanoğlundan tevazu talep eden bu memleketi anlattı. "Burası senin memleketin," diyordu ona, "onu dinlemelisin." Noel sabahları hediye ambalajlarını evirip çeviriyor, çocuğun hiçbir işine yaramayacak oyuncakların renklerini, şekillerini tüm ayrıntılarıyla ona anlatıyordu. Ebeveynler bunu yapmasına ses çıkarmıyorlardı, biraz da şaşkınlardı ama ayakta kalmakla meşgullerdi. Kaderci bir nezaket hamlesiyle kuzenler de yüksek sesle oyuncakları tasvir etmeye koyuluyorlar, ardından dalga dalga bütün salon, ev, aile onlara katılıyor, büyük bir coşkuya dönüşüyor ve ağabey de gülüyordu.

Ev halkı uykuya çekildiğinde o kalkar. Henüz genç bir adam olmasa da, pek küçük de değildir. Omuzuna bir şal alır. Avluya çıkar, duvara gider. Alnını bize yaslar. Elleri başının hizasına kalkar. Bu bir okşayış mıdır, yoksa bir mahkûmun eylemi mi? Hiçbir şey söylemez, buz gibi karanlıkta öylece hareketsiz durur, yüzü bize yakın. Soluğunu içimize çekeriz.

Havanın güzel olduğu günlerde, dağ ilk ışıklarla uyandığında ağabey evin arka tarafına yönelir. Çağlayanların sayısının

çoğaldığı nehrin aksi istikametinde arazi yukarı doğru eğimlidir. Kollarında başı sallanan koca bir çocuğun yüküyle dikkatlice ilerler. Kalçasının üzerinde zıplayan çantasında bir şişe su, kitabı ve fotoğraf makinesi vardır. Arazinin yeniden düzleştiği yeri bulur. Taşlar burada küçük bir plaj meydana getirmiştir. Kollarındaki bedeni özenle, eli ensesinin altında yerine yerleştirir. Bedenini düzeltir, devasa çamın gölgesinde kalması için başının yönünü değiştirir. Çocuk keyifle iç çeker. Ağabey limoni bir koku yayan çam iğnelerini birbirine sürter, sonra da çocuğun burnunun önünden geçirir. Bu çamlar buralı değildir, uzun zaman önce anneannesi dikmiştir. Bu dağı sevdiklerine inanmak gerekir, çünkü tutunup serpilmişlerdir, hatta görkemleri can sıkıcı hale gelmiştir. Elektrik direklerine düşen dalları ve sık yaprakları yüzünden ışıksız kalan topraktan bahsetmeye zaten gerek yok. Ağabey bu çam ağaçlarını daima bir anormallik gibi görmüştür, şüphesiz kardeşini onların dibine yatırması da bir tesadüf değildir.

Bu yeri sever. Çocuğun yanına oturur. Dizlerini kırıp kollarını etrafına kavuşturur. Kitap okur, sonra okumayı bitirdiğinde konuşmaz. Ona hiçbir şey anlatmaz. Dünya onlara gelir. Yusufçuklar kulaklarının dibinden geçerken vızıldar. Kızılağaçlar, balçık tıpası gibi, dallarını suya bırakır. Ağaçlar ırmağın oluşturduğu koridorun iki yanında birer duvar meydana getirir, biraz hayal gücü olsa düz taşlarla ve çam ağacından bir kubbeyle ağabey kendisini bir salonda bile sanabilir. Birkaç fotoğraf çeker. Nehir burada sakindir, öyle durudur ki dipte altın renkli yassı çakılların oluşturduğu halı rahatlıkla görülür. Ardından yüzey kırışır ve daralıp çağlayanlara dönüşen hareketsiz havzalarda ezilen beyaz köpükleri yutar. Ağabey ırmağın bu firarını, akışını dinler. Çevresindeki kızıl kahverengi ve yeşil bitki duvarları, eller gibi dalgalanan dallar ve konfeti şeklindeki çiçekler de kulak kesilmiştir.

Sık sık küçük kız kardeşleri de onlara katılır. Aralarındaki iki yaş bazen yirmi yaş gibidir. Kız kardeşini, elleriyle buz gibi suyun karnını yarıp ilerlerken izler. Kız bazen ayak bilekleri suyun içinde, çömelip, pürdikkat, suyun üzerinde kayan su örümceklerini yakalamaya çalışır, bir tane yakalayınca da çığlık atar. Suyun içinde bata çıka yürür, zıplar, çakıllardan bir baraj ya da küçük bir şato inşa eder. Hikâyeler uydurur, onda olmayan bir hayal gücüne sahiptir. Bir sopa kılıca dönüşüverir, bir meşe palamudunun kabuğu da miğfer olur. Konsantre olmuş bir şekilde, kısık sesle konuşur. Işık, sabırsız bir refleksle geri attığı upuzun kahverengi saçlarını örter. Ağabey onu böyle yaşam dolu izlemeye bayılır. Artık kolluğa ihtiyacı olmadığını, güneş kremi sayesinde omzunun kızarmadığını düşünür. Birdenbire aklına, geçen yazdan çam ağacında gizlenmiş eşekarısı yuvası gelir. Kalkar, kontrol eder, sonra yerine oturur. Oradadır, yüreği tedirgin ama mutludur, sevdikleri etrafındadır, kız kardeşi, erkek kardeşi ve biz taşlar, yatak da oluruz oyun da.

Çocuk yavaş yavaş sesini buldu. Artık gülümsüyor, gevezelik ediyor, ağlıyor, bedeni giderek büyürken o bir süt bebeği olarak kendini ifade ediyordu. Yattığı ve çiğnemediği için damağı çukur kaldı. Yüzü ise gözlerini daha da büyüterek iyiden iyiye ovalleşti. Ağabeyi uzun süreler boyunca yavaşça dans ediyor gibi görünen bu siyah bilyeleri takip etmeye çalıştı. Bu yaşta büyük aşamalar kaydettikleri muhakkak olan diğer çocukları hiçbir zaman aklına getirmedi. Kardeşini mukayese etmiyordu. Koruma içgüdüsünden ziyade, tam, eksiksiz bir mutluluk hissiyle yaşıyordu, öyle ki normal diye nitelenen ona yavan geliyordu. Bu nedenle de ilgisizdi.

Çocuğu kanepeye yerleştiriyorlar, başını yastıkla destekliyorlardı. Bu onu mutlu etmeye yetiyordu. Dinliyordu.

Onunla ilgilenmeye başlayınca ağabeyi boş zaman nedir, saatlerin durağan bolluğu ne demektir öğrenmişti. İstisnai bir hassasiyete (uzaklardan gelen bir ürperti, havanın ansızın serinlemesi, küçük yaprakları rüzgârla sallanıp pul gibi pırıldayan kavak ağacının mırıltısı, sıkıntı ya da keyif dolu bir ânın derinliği) ulaşmak için onunla birlikte, onun gibi yaşıyordu. Bu hislerin diliydi, varla yok arası, fark edilmesi zor, sessizliğin bilimiydi, başka hiçbir yerde öğretilmeyen bir şeydi. Sıradışı çocuk için sıradışı bir bilgi diye düşünüyordu ağabeyi. Bu varlık hiçbir şey öğrenmeyecekti ve gerçekte o diğerlerine öğretiyordu.

Ebeveynler bir kuş satın aldı, çocuk cıvıltıları dinleyebilsin diye. Radyo dinlemeyi alışkanlık haline getirdiler. Yüksek sesle konuşmayı. Pencereleri açmayı. Çocuk kendini yalnız hissetmesin diye dağın seslerini içeri almayı. Ev çağlayan sesleriyle, koyunların çıngıraklarıyla, melemelerle, köpek havlamalarıyla, kuş ötüşleriyle, gök gürültüleriyle ve ağustosböceklerinin sesleriyle çınladı. Ağabey okuldan çıktığında hiç oyalanmıyordu. Doğruca otobüsüne koşuyordu. Kafasının içinde, orada yapacak bir işi olmadığına dair düşünceler çarpışıyordu. Banyo için sıvı sabun, serum fizyolojik kaldı mı, püre için havuç var mı? Pamuklu pijama kurudu mu? Arkadaşlarına gitmiyordu. Kızlara bakmıyordu, hiç müzik dinlemiyordu. Çok çalışıyordu.

Çocuk dört yaşına geldi. Artık rahat taşınamayacak kadar ağırdı, çünkü büyümesi devam ediyordu. Ona eşofmana benzeyen pijamalar giydiriyorlardı, mümkün olduğunca kalın pijamalar, çünkü hareketsizlik onu çok üşür hale getirmişti. Sık sık yerini değiştirmek gerekiyordu, yoksa derisi kabuklanıp kızarıyordu. Sürekli yatar pozisyonda olması kalça çıkığına sebep olmuştu. Bu durum canını yakmıyordu, ama bacakları eğrilmişti. Zayıflardı, tıpkı yüzü gibi adeta

yarı saydam, solgun bir renge sahiptiler. Ağabeyi sık sık baldırlarını badem yağıyla ovuyordu. Zira derisi temastan hassaslaşmıştı. Her zaman yumruk halinde duran küçük ellerini bir şeyin üzerine koymak için yavaş yavaş açıyordu. Okuldan keçe getirdi. Dağdan da küçük, yeşil meşe dalları. Bileklerinin içini nane demetleriyle okşuyor, parmaklarının üzerinde fındık yuvarlıyor, onunla sürekli konuşuyordu. Yağmurlu günlerde pencereyi açıyor ve damlaların temasını hissetmesi için kardeşinin kolunu pencereden dışarıya uzatıyordu. Ya da ağzının içine usulca üflüyordu. Genellikle mucize gerçekleşiyordu. Çocuğun ağzı kocaman bir tebessümle yayılıyor, memnun bir ses de ona eşlik ediyordu. Mutlu, biraz da aptal bir melodiydi, bir sessizlik ânından destek alıp tekrar başlıyordu, daha ince, daha keskin, işte bu bir müziktir diye düşünüyordu ağabey. Ebeveynlerin geceleri yaptığı gibi, eğer konuşabilseydi sesi nasıl olurdu, huyu suyu nasıl olurdu, neşeli mi yoksa sessiz mi, evcimen mi yoksa yaramaz mı, eğer görebilseydi bakışı nasıl olurdu diye kendisine sorular sormuyordu. Onu olduğu gibi kabul ediyordu.

Nisan ayında bir öğleden sonra, Paskalya tatili zamanı, onu parka götürmek için ailesinin alışverişe gidişini fırsat bildi. Köyün çıkışında, turnike ve tahterevalli bulunan yeşillik bir alan vardı. Aile tedirgin bir baş onayıyla teklifi kabul etti, çabucak dönmek için söz verdiler ve hızla markete hareket ettiler. Ağabey çocuğu özel oto koltuğundan adeta söküp çıkardı. Bunu yapabilmek artık bir beceri gerektiriyordu. Hem bacaklarını hem kalçasını bir kola yerleştirmek ve aynı anda diğer kolla enseyi desteklemek gerekiyordu. Ağabey çocuğun nefesini boynunda hissediyordu. Artık ağırlığını iyiden iyiye hissetmeye başlamıştı. Uzaktan görenler kucağındaki bayılmış bir çocuk sanırlardı.

Yolun karşısına geçti, giriş kapısını aştı ve onu özenle çimenlerin üzerine yatırdı. Onları çevreleyen manzarayı kısık sesle ona tasvir etmek için kendisi de sırtüstü yanına uzandı. Kum havuzundan gelen bağırış çağırış, turnikelerin gıcırtısı, uzaklardaki bir pazar yerinin yankıları onları sesten bir kumaş gibi sarmalıyordu. Sözlerini bileğine kondurduğu bir öpücükle noktalıyordu. Sinekleri kovalıyordu. Çökük damağı yüzünden dudakları aralık nefes alan çocuğun ağzına bir sinek girmesinden endişe ediyordu. Birden, bir gölge yüzüne düştü. Bir ses işitti.

"Oğlum, karıştığım için kusura bakma. İçime dert oldu. Yani. Yanında niye bu maymunu gezdiriyorsun? Daha çok para kazanmak için mi?.."

Bu bir anne müdahalesiydi, düzgün niyetlerle harekete geçmişti – genellikle büyük katiller de böyle yapar. Ağabey doğruldu. Kadın köyden değildi. Kötü niyetli birine benzemiyordu.

"İyi de madam, o benim kardeşim," diye cevap verdi.

Kadın sıkıntıyla öksürdü. Döndü ve birkaç isim seslendi. Ağabey bu müdahale üzerine ne üzüntü ne de öfke hissetti. Kötü bir niyeti olduğunu düşünmedi. Kadın tamamen yanılmıştı, hepsi o kadar. Ve çocuğun da rahatlamaya hakkı vardı.

Çocuk arabasına takılan bakışların rahatsızlığı, kardeşine karşı bir ihanet gibi yaşayacağı utanç duygusu daha sonra gelecekti. *Diğerlerinin* istilacı normalliklerinin gücüyle, aralarında görünmez ve uçsuz bucaksız sınır çizilecekti. *Onlar*, ailelerinin gürültücü gururu olacaklardı, hayat saçanlar, biçimsiz bedenleri ve çukur damakları yok sayan bu kalabalık ve gürültülü varlıklar, özel bir koltuktan çıkarılmaya ihtiyaç duymadan arabalardan adeta fışkıranlar. Kötü bir not yüzünden kâinatın yerinden oynadığı sınıf arkadaşları ve onların acınası üzüntüsü. Tiksintiyi tercih edilir kılan, katlanılmaz

bir nezaketin ya da merhametin tebessümü. Ağabeyi yalnızlığa gönderecek olan yüzbinlerce küçücük hal ve durum olacaktı. O zaman dağ, mecburen, ahlâktan yoksun bir kütle gibi ortaya çıkacaktı, tıpkı hayvanlar gibi güler yüzlü. Orada *refuge*, yani sığınağın etimolojisi saklıydı, *fugere* kaçmak demekti. Dağ geri çekilmeye, dünyadan geriye bir adım atmaya imkân veriyordu. Ama aynı zamanda, ağabey *onlarla* uyuşup anlaşmak gerektiğini biliyordu, *onlar* çoğunluktu ve her yerdeydi. Onlardan kopmamak gerekiyordu. Ağabey onları normallik susuzluğunun dindirildiği bir yalak gibi görüyordu. Bir doğum günü toplantısı, bir okçuluk yarışması, aile dostlarıyla bir akşam yemeği, bir süpermarket ziyareti izole olmanın yarattığı açığını kapatıyor, diğerlerinin sizi ayakta tuttuğunu, bir aidiyete işaret ettiğini, kocaman bir kalp gibi çarptığını hatırlatıyordu. Süpermarket kuyruğunda, kantinde sıra beklerken, balonlarla süslenmiş bir evin girişinde ağabey o diğerlerinden biriymiş gibi yapabiliyordu. Alışveriş arabası çocuk bezleri, küçük kavanozlar ve badem yağlarıyla dolu olduğunda evde bir bebek varmış gibi yapmak mümkündü. Arkadaşlarına gittiğinde, "Kaç kardeşin var?" sorusuna "iki" cevabını veriyordu. "Kaça gidiyorlar?" sorusuna cevap vermek yerine soruyu bir şekilde savuşturuyordu. Hile yapmayı öğreniyordu. Hile yapmak zorunda kaldığı için utanıyordu. "İki tane, bir tanesi engelli," diye cevaplayabilmek isterdi, sonra bu doğal bir şeymiş gibi başka bir konuya geçildiğini hayal ediyordu. Bunun yerine kendisini suçlu hissediyordu. O korkunç *diğerleri* yanlışlığın olmadığı yerde bir yanlış yaratma gücüne sahiplerdi, tıpkı kestaneli çörek satmak için her yaz yayladan geçen, yüksek sesle müzik çalan o rengârenk kamyonette olduğu gibi. Kuzenler kamyonetin yolunu gözler, büyükler elde cüzdan evlerinden çıkarlardı. Daha alınır alınmaz kestaneli çörekler hapır hupur yenir, çocuklar yeni bir tane daha almak için yalvarmaya

başlarlardı. Kamyonetin ilk müzik notalarını duyduğunda ağabey yolun aşağısında, suyun kıyısındaki meyve bahçesindeydi, büyükçe bir bez içine elma toplamakla meşguldü. Bu elmalar yenecek durumda değillerdi, hem kurtluydular hem de kuşlar tarafından gagalanmışlardı ama bunun bir önemi yoktu. Çocuğa benekli elmaların çıkıntılı yapısını avucunun içinde hissettirebilmek için çocuğu ve katlanır sandalyesini meyve bahçesine kadar taşımıştı. Köprüden hemen sonraki serin, gövdeleri tel kafeslerle çevrili ağaçların dikili olduğu bu mekânı çok severdi. Yolun aşağısında olduklarından arabalar onları göremiyordu. Motorun sesi yaklaşınca ağabey başını kaldırdı. Kamyonet üst taraftan geçti, hemen ardından peşi sıra kuzen sürüsü belirdi. Ne yapmalı? Orada kalıp çöreklerden mahrum olmak mı? Düşünülemez. Güçsüz bir çocuğun yüküyle gizlice oraya çıkmak. Kesinlikle hayır. Düşünmeden, elmaları bezden döktü, bezi çırptı ve çocuğun üzerine örttü. Bahçenin yokuşunu tırmandı, köprüyü geçti ve ardına bakmadan kamyonete doğru seğirtti.

Heyecan içindeki kuzenlerin arasına karıştı, çöreğin paketini açması için kız kardeşine yardım etti. Diğerleri gibi gülümsedi. Dönüp bahçeye bakmaya cesaret edemiyordu. Çöreğin tadı mukavva gibiydi.

Kamyonet yeniden hareket edip dar yola koyulunca gizlice sıvıştı ve koştu. Bahçeye inen yokuşun çakıllarında neredeyse ayakları yerden kesildi. Çimenliği, dalların dans eden gölgelerini, katlanır sandalyenin iskeletini, ardından beyaz örtüyü gördü. Kahverengi saçlar örtünün altından görünüyordu, sıkılmış iki yumruk her iki tarafta örtüden çıkıyordu. Elmalar etrafa saçılmıştı. Çocuk ağlamıyordu, onu birdenbire örten bu yumuşak şeye dikkat kesilmişti. Başı yanda olduğundan nefes alabilmişti. Ağabeyi yanına diz çöktü. Boğazı düğüm düğümdü. Örtüyü kaldırdı. Başını özenle düzeltti. Yanağını çocuğun yanağına yaslayıp defalarca "Affedersin,"

diye mırıldandı. Çocuk hiçbir ses çıkarmadı, yüzüne düşen ılık ve tuzlu damlacıklardan rahatsız, gözlerini kırpıştırdı.

Ama şu anda, parktaki annenin müdahale ettiği anda, diğerlerinin nasıl da zararlı olduğundan, aptallıklarından ve zorbalıklarından haberdar değildi. Kamyonetler geçebilirdi. Onun umurunda değildi. Onun yol haritası dağ gibi yapmaktı, yani korumak. Hayatının sınırlarını belirleyen kaygıydı. Vücut sıcaklığını kontrol etmek için çocuğun ellerine dokunuyordu, kız kardeşinin atkısını düzeltiyordu, yolda dip dibe yürüyen asabi koyun sürülerine yaklaşmasını yasaklıyordu. Kız bir gün yaralı bir sıçanla çıkageldi, ağabeyi sıçanı suya atmasını buyurdu. Sonraları ona çocuk sahibi olmayı yasaklayacak olan da kız kardeşine karşı duyduğu koruyucu refleksti. En küçük sese karşı haddinden fazla ürpermek, en kötüsünden korkmak telafi edilmez. Bu da bunun bedeli diye düşünüyordu. Bu onun misyonuydu, taşları süsleyen sarı renkli yarıklar kadar derin harflerle yazılmıştı. Değirmenin oradaki devasa sedir ağacını kestiklerinde, herkes bu gösteriyi izlesinler diye çocukları aramaya koyulmuştu. Bir türlü bulamamışlardı. Dallardan birinin kız kardeşini yaralamasından çekinen ağabey onu dağın en tepesine, yabani kuşkonmaz toplamaya götürmüştü. Bütün öğleden önceyi yere eğilip çalıların dikenli saçaklarını gözleyerek geçirdiler. Ağabey cezalandırıldı, ama kayıtsız kaldı, zira bu onun için tartışılacak bir şey değildi. Sedir kesmek tehlikeliydi. Kız kardeşini uzaklaştırmıştı. Tartışılmazdı, çünkü hayat mutlulukları kolayca alaşağı ederirdi. Çünkü bir çocukluk solabilir, bir beden cevap vermez, aileler acı çekerdi. Bir gün bir öğretmeni ona meslek olarak ne yapmak istediğini sordu. "Ağabeylik," diye cevap verdi.

Kız kardeşi, tasasız ve kaygısız görünüyordu. Küçük kız ufak tefek ve sevimliydi. Bazen çocuğu giydirip süslüyor,

onu canlı bir oyuncak bebeğe benzetiyordu. Ağabey bundan hoşlanmıyordu. Kaşlarını çatıyor, makyajı, dantel şapkayı, bilezikleri çıkarıyordu. Kıza öfkelenmiyordu. Bu işte bir canlılık gücü buluyor ve bu yaramazlık ona iyi geliyordu, sanki onu yere uzanmış bir ihtiyar olmaktan kurtarıyordu. Artık kendisinin sahip olmadığı neşeyi kızdan çekip alıyordu. Kız durumun pek de farkında gibi değildi. Sorular sormaya, kaprisler yapmaya, hayalî öykülerde uçmaya devam ediyordu. Çocuk olmaya devam ediyordu. Ağabey bu tatlı masumiyete imreniyordu, komşu yayladan bir kızın avluda oynamaya geldiği güne kadar. Komşu kız başıyla ağabeyi işaret ederek kız kardeşine başka kardeşi olup olmadığını sormuştu. Kız kardeşi de hayır cevabını vermişti.

Bir gün, gündüzleri çocuğa bakan kreş aileye artık onunla ilgilenmelerinin mümkün olmadığı haberini verdi. Burası şehrin girişinde bulunan ve normalde dezavantajlı çocuklarla, bekleme sürecinde ya da geçiş döneminde bulunanlarla, çocuğun seviyesinde olmasa da bazen hafif engelli olanlarla ilgilenen bir kurumdu. Personel gerekli materyale sahip değildi, özel eğitim konusu ise daha da vahimdi. Oysa bir süredir çocuk zaman zaman sinirsel titremelerle sarsılıyordu. Gözlerini hızla kırpıştırıyor, yumrukları düzensiz bir şekilde hareket ediyordu. Doktor bunların küçük epilepsi krizleri olduğunu söyleyip önceden uyarmıştı, çocuğa acı veren şeyler değildi, Rivotril damlalarıyla geçiyordu, ama görüntü itibariyle korkutucuydu. Çocuk birden fazla defa küçük dilini de yutmuştu, öksürük nöbetleri karşısında paniğe kapılan kreşteki kadınlar kendilerini çaresiz hissetmişlerdi. Böylesi kırılgan bir bedeni alaşağı edebilecek grip salgınından söz etmeye gerek dahi yoktu. Çocuğa bir *yer* bulmak gerekiyordu. "Kurumlar, kuruluşlar, özel bakımevleri mevcut mu?" diye sordu aile. Pek az. Ülkeleri onları sağlam seviyordu, iyi

çalışan makine seviyordu. Değişikleri sevmiyordu. Onlar için hiçbir şey öngörmemişti. Okullar onlara kapılarını kapatıyordu, ulaşım araçları donanımlı değildi, yollar birer tuzaktı. Ülke, bazıları için merdiven basamaklarının, pervazların ve deliklerin birer falez, duvar ve uçurum haline geldiğinin farkında değildi. Peki, uyumsuzlara uygun bir mekân... Avlunun açık duran kapısından bilgi kırıntıları ve soru işaretleriyle dolu sesler duyabiliyor ve hayal edebiliyorduk. Geride kalan yıllarda bunun gibi pek çok yalnızlık ânına şahit olmuştuk. Zira aileler yalnızdı. İdari işler maratonları için şehre gitmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi. Onları sabah erkenden giderlerken görüyorduk, küçük park yerine doğru yürüdüklerini, arabalarının içinde gözden kaybolduklarını. Yanlarında iki sandviç, bir şişe de su götürüyorlardı. Bu seyahatler tam bir gün sürebiliyordu. Belediyelerde, sosyal hizmetlerde, sözde bu aileler için kurulmuş yardım masalarında, bakanlıklarda bu ailelerin kafalarını iyice suyun altına batırıyorlar, güçlükleri misliyle arttırıyorlardı. Zemin buzluydu, duygusuzdu, kısaltmalarla belirtilmişti, MDPH, ITEP, IME, IEM, CDAPH. Muhataplar ya saçma bir şekilde kılı kırk yarıyor, ya da berbat bir lakaytlık içinde oluyorlardı, duruma göre değişiyordu. Aileler, geceleri alçak sesle bunları konuşuyorlardı. Çılgınca kurallara boyun eğmeye devam ediyorlardı. Bir ödeneğe, bir yardıma, bir etikete, bir *yere* elverişli olup olmadıklarına karar verecek jürilerin içeride onları beklediği gri odalara giriyorlardı. Çocuğun doğumundan beri tüm masraflar kendilerine ait olmak üzere hayatlarının değiştiğini ispatlamaya devam ediyorlardı. Aynı zamanda çocuklarının değişik olduğunu, cüzdanlarından daha kıymetli poşetlerde dosyalanmış tıbbi raporlarla, nöropsikometrik dökümlerle ispatlamaya çabalıyorlardı. Ailelerden "bir hayat planı" çizmeleri de isteniyordu, oysaki bir önceki hayattan geriye pek az şey kalmıştı. Bitkin, para sıkıntısı içinde başka ailelerle karşılaşıyorlardı,

çünkü ya bu yardımlar geç geliyordu ya da hiç gelmiyordu; bir büro dosyayı bir diğer büroya göndermiyordu ve eğer bir taşınma söz konusu olursa her şeye yeniden, sıfırdan başlamak gerekiyordu. Her üç yılda bir çocuğun hâlâ engelli olduğunu ispat etmeye mecbur olduklarını öğrendiler (Üç yılda bacakları yerine geldi mi sanıyorsunuz diye bağırmıştı ilgili büronun önünde bir anne). Bir çiftin patlayıp isyan ettiğini işittiler, çünkü gözle görülür bir şekilde, çocukları yardımdan faydalanmak için yeterince uygunsuz değildi ama topluma karışmasını ummak için fazlasıyla uygunsuzdu. Anne çocukla ilgilenmek için çalışmayı bırakmıştı, onunla ilgilenecek kimseyi bulamamıştı. Aileler, bakıma muhtaç, planı ve dostu olmayanlarla dolu o büyük kimsesizler diyarını keşfettiler. Zihinsel hastalığın, yani gözle görülmeyen engelin fazladan bir zorluk daha eklediğini öğrendiler. "Kıçınızı kıpırdatmanız için kızımın fiziksel olarak perişan olması mı gerekiyor," diye haykırdı bir baba, sadece sabahları açık olan bir sosyal yardım merkezinin girişinde. Ağabey pek çok defa, bitkin düşmüş ebeveynlerinin sabah erkenden kalktıklarını, başarısız bir şekilde eve döndüklerini, kâğıtlar, dosyalar doldurduklarını, kuyruklara girdiklerini, sertifikaların peşinden koştuklarını, telefonda saatlerce beklediklerini, yanlış bir tarihe ya da veriye itiraz ettiklerini görmüş, durmadan yalvarıp yakaran tiplere dönüştüler diye düşünmüş, öyle ki sonunda idari işlere ve kurumlara karşı kafasında durdurulamaz bir nefret geliştirmişti. Bu onda olumsuz bir duygu olarak sonsuza dek yerleşmiş, yetişkin biri olduğunda da bir daha asla hiçbir müracaat masasına ne olursa olsun yaklaşamamış, hiçbir şeye kayıt yaptırmamış, hiçbir form doldurmamıştı. Kartlarını ve abonmanlarını yenilememiş, bu bürokrasiye bir saniyeliğine bulaşmak yerine ceza ya da fazla ücret ödemeyi tercih etmişti. Hayatı boyunca vize başvurusu yapmamış, notere ya da mahkemeye adım atmamış, asla araba ya da

ev satın almamıştı. Bu sıkıntısını hiç kimse hiçbir zaman anlamamıştı, vergileri kaynağında nasıl keseceğini, telefon aboneliği taahhüdünü nasıl iptal edeceğini, sağlık sigortası ödemesini nasıl halledeceğini bilen kız kardeşi hariç. Tek istisna, ağabeyin bizzat varlığını gerektiren nüfus cüzdanını yenilemek olmuştu. Kız kardeşi randevuyu ayarladı, dosyayı hazırladı, ona eşlik etti ama plastik sandalyesinde kaskatı durup terleyen ve durmadan kaçmak isteyen ağabeyine tek kelime etmeye cesaret edemedi.

Sonu hüsran olunca ebeveynler başka çözümlere yöneldiler. Daha uzakta, daha yetkin, daha pahalı olanı aradılar. Hatta çocuklarını, atipik olanların bir yük gibi görülmeyeceği bir ülkeye yerleştirmeyi bile düşündüler. Ama küçük çocuklarının bu kadar uzakta olacağını bilmek ellerini kollarını bağlıyordu. Gece olunca, avluda, anne gözlerindeki yaşları siliyor, sonra bir sigara yakıyordu. Baba ona bir mine çiçeği veriyor, öylece duruyor, sonra bir şişe şarap getirmeye gidiyordu.

Bir evden bahsedildiğini duydular. Gözlerden uzakta, onlara yüzlerce kilometre mesafede, L şeklinde, bir çayırlığa inşa edilmiş, rahibelerin özenle baktığı, onlarınki gibi çocuklarla dolu bir ev. Bu rahibeler nerede yaşarlardı, akşam olduğunda evlerine mi dönüyorlardı, oralılar mıydı? Çocuğun çok üşüdüğünü ama yünün onu kaşındırdığını, havuç püresi yemeyi ve çimenleri okşamayı sevdiğini, bir kapı çarpmasının bile onu irkilttiğini biliyorlar mıydı? Peki, titreme krizleriyle, küçük dilin yutulmasıyla, son günlerde çocuğun gitgide daha fazla maruz kaldığı gözkapağı iltihabıyla başa çıkabilecekler miydi? Ağabey bu sorularına asla cevap bulmadı. Bu taşsız ve düz manzaradan, bu yumuşak iklimden nefret etti. Evi ve bahçeyi çepeçevre saran duvarları anlamsız buldu. Sanki çocuk ayaklanıp kaçabilecekmiş gibi diye düşündü.

Mavi bir kapıdan geçen araba keskin bir sesle gıcırdayan çakılların üzerinde ilerledi. Beyaz cepheli, kiremit çatılı, basık bir evdi, bir saniye içinde kendi memleketinin kum rengi duvarlarının hasreti, kireçle karışık şistin o özel rengi yüreğini burktu. Kendini ânında gerisingeri dönüp, çocuğu araba koltuğundan aldığı gibi bir eliyle ensesinin altından tutup düzlükte koşarken hayal etti. Gerçekte de bu düşünceye daldığı için beyaz başlıklı kadınların merhabasına cevap vermedi.

Arabadan çıkmadı. Yeri görmeyi reddetti, veda etmeyi de. Çocuğun ona öğrettiği gibi seslere yoğunlaştı. Bagajın gıcırtısı, çekilip alınan çantanın kayışı (En sevdiği mor pijamasını koymuşlar mıydı? Peki ya nehirden bir çakıl taşı, bir dal, ona dağları hatırlatacak bir şey?), çakıldaki ayak sesleri, kapının gıcırtısı, sessizlik, bilmediği birkaç kuş cıvıltısı, yeniden ayak sesleri, arabanın kapısının kapanması, motorun gürültüsü. Kara gözlerini bir çayırlıkta bıraktı ve hayatına döndü.

Babası rahibeler hakkında şakalar yaptı, kuzenler arayıp "papacılar"la görüşmek zorunda kalmanın talihsizliği hakkında güldüler. Ama herkes çocuğun emin ellerde olduğunu bilmenin rahatlığını hissetti. Ağabey hariç herkes.

İçine, derinlerde bir yere bir keder çöktü. Hâlâ çocuğun bedeninin şeklini taşıyan minderlerden uzak duruyordu. Bir daha nehir kenarına gitmedi. Hiç liste yapmadı, sabah rutinini değiştirdi. Okuldan çıkışta oyalanıyordu, zira artık hiç kimsenin ne çocuk bezine ne de havuç püresine ihtiyacı vardı.

Saçlarını kestirdi, gözlük taktı. Yeni lisesine yoğunlaştı, tıpkı zihni göz korkutan bir ciddiyetle dolup taşanların yapacağı gibi. Diğerleri onun etrafındalardı, tek bir bakışla onun kardeşi ve dünyanın geri kalanı arasına bir barikat

kuran o meşhur diğerleri. Onlarla birlikte yaşamak zorundaydı. Bunu biliyordu. Onları uzak kalmamaya yetecek kadar hayatına soktu, ama kendini açacak ve bağlanacak kadar değil. Gruplara girdi, her zaman öğle yemeği yiyecek birilerini buldu, birkaç geceye katıldı. Yalnız olsa da yalnız kalmaktan sakındı. Her şey hesap ve görüntüden ibaretti. Yataktan gözyaşlarıyla kalkıyordu, çünkü gözlerini açar açmaz önce nehrin sesini duyuyor, bir sonraki saniye ise odasına iki adım mesafedeki çarşafsız yatak gerçeğiyle yüzleşiyordu. O zaman yüreği katılaşıyor, fiziksel olarak sertleştiğini hissediyor, yekpare ve ağır bir bloka dönüşüyor ve o anda ses çıkarmaksızın infilak ediyor ve başlayan günü paramparça edecek binlerce keskin parça etrafa saçılıyordu. Göğsüne dokunuyor ve onun kanamıyor oluşuna her zaman şaşırıyordu. Zorlukla nefes alıyor, ayakları yer karolarında, bedeninin geri kalanı eğilmiş öylece kalıyordu. Bir şekilde ayağa kalkma, çocuğun odasının önünden geçme ve boş küvetle yüzleşme cesareti buluyordu. Lavabonun kenarındaki badem yağı şişesi artık bir işe yaramıyordu.

Nereye giderse gitsin, fiziksel özleme katlanmak zorundaydı. En zoru da buydu. Solgun ve yumuşak dokunuş, yanak yanağa olmak, onun kokusu, saçlarının dokusu ve başıboş dolanan kara gözleri. Onun koltukaltlarından tutup kaldırışı, göğsüne bastırdığı bedeninin teması, boynunda hissettiği nefesi. Portakal çiçeğinin kokusu. Huzurlu hareketsizliği, yaşamasına yardımcı olan ah o tatlı dinginliği. Ayrıca hiç azalmayan, onunla ilgilenip ilgilenmediklerini bilme kaygısıyla da baş etmek gerekiyordu. Üşüdüğünü düşünmek onu dehşete düşürüyordu. O, ağabey, ders çalışırken, servis otobüsünde otururken, incir toplarken, özellikle de o anda, çocuk üşüyor olabilirdi. Bu iki ânın üst üste geliyor oluşuna dayanamıyordu. Buna bir de beceriksiz ellerde hırpalanıyor oluşunun kaygısı ekleniyordu. O zamanlarda genellikle

kardeşini örtüyle örttüğü meyve bahçesine gidiyor, yerdeki elmalara bakıyordu. Orada, hatıraların kuytuluğunda öylece dikilmenin hiçbir işe yaramadığını iyi biliyordu, ama elinden bir şey gelmiyordu. Bu onun için deliye dönen yüreğini sakinleştirme yöntemi, çocukla birlikte olmanın bir yoluydu.

Ailesi bir gün onu bir kuzenin düğününe götürdü. Kalabalığı sevmiyordu, özentili kıyafetlerden ve âdet olmuş nezaketten ise hiç hoşlanmıyordu. Ama kendisini nasıl tutacağını biliyordu, üstelik ailesi mutlu görünüyordu. Annesi saçlarını taramıştı, babası annesine doğru eğilmişti ve kadın gülümsüyordu. Çimenlikteki bu yuvarlak masada oturmak, fonda dağlar, bu bir soluklanma ânını andırıyordu. Onun gibi insanlar için bu gibi düğünler adeta bir ateşkesti. Gözleri kız kardeşini aradı, iki ağacın arasındaki jimnastik aletlerinde antrenman yapan sporcuların arasında olduğunu fark etti, o esnada "Sevmek, birbirine bakmak değil, birlikte aynı yöne doğru bakmaktır," gibisinden bir cümlenin yankılandığını işitti. Mikrofondaki şahit tarafından söylenmişti. Her düğün konuşmasında istisnasız söyleniyordu, Saint-Exupéry'ye aitti ve bu cümleyi ne kadar aptalca buluyorsa bir o kadar da nefret ediyordu. Bu bir ekip mantığıydı, çift değil. Sevginin bir amaca benzetildiği dünya nasıl da gülünçtü ve aksine, sevginin diğerinin gözlerinin içinde boğulmak olduğunu anlamamak ne yazıktı, o gözler kör bile olsalar. Kendini yalnız hissetti. Bir an için etrafına baktı. İnsanlar konuşmayı dinliyorlardı. Çocuğun yanında olması için ne isteseler verirdi. Onu çimenlere yatırır ve bakışları kendi gözlerini bulsun diye uğraşırdı. Fransızca öğretmeni onlara Tristan ve İsolde destanını anlatırken hissettiği şoku anımsadı. Ya bu ikisi de "birlikte aynı yöne bakmak" zorunda kalsalardı! Tam anlamıyla birbirlerinde eriyip gitmişlerdi ve yüreği bu âşıklardan yana olsa da matematiği edebiyata tercih ediyordu. Güçlü

bir aşk öyle gerektirdiğinde kuralların önemsizliğini çok iyi anlıyordu.

Geliştirdiği hassas işitme yetisi yeni başladığı lisede en küçük seste irkilmesine sebep oldu. Resmigeçitlerden, bağırış çağırıştan, bir grubun ötekine parmaklıkların ardından haykırarak laf atmasından nefret ediyordu. Belli etmiyordu. Gürültü gözlerinin dolmasına sebep oluyordu zira o zaman sakinliği, sessizliği, düzenli nefesi arıyordu. Aslında, diye düşünüyordu, uyumsuz olan benim. Ve tam da bu esnada, o göremeden çocuğun nefes aldığı, hâlâ var olduğu ama ondan uzakta olduğu düşüncesi canını öyle yakıyordu ki bunları savuşturmak için yöntemler geliştirdi. Böylece okumayı tamamen bıraktı ve bilime yoğunlaştı. En azından bilim canını acıtmıyordu. Anılarına doğru köprü kurmuyor, hislerin peşinde koşmuyordu. Bilim tıpkı dağ gibiydi, hoşuna gitsin ya da gitmesin oradaydı, kederlere, üzüntülere kayıtsızdı. Kesinliklere sahipti. Kendi yasalarını dayatıyordu, ya doğruydu ya yanlış, ya sakindi ya fırtınalı. Ağabey geometrik problemlerin, içinde tek bir sözcüğün bulunmadığı muammaların, ilkel bir dilin elyazmaları gibi sayfalarını dolduran aritmetiğin içine daldı. Her şey ispatla ilgiliydi. Soğuk ve dinlendiriciydi. Kafasını kaldırdığında, içinde rahibelere karşı başa çıkamadığı kıskanç bir öfkenin yükseldiğini hissediyordu. Ve yeniden sayılara gömülüyordu.

Sonraki yıllarda, bu kadınların da dilötesi bir işitme seviyesine ulaştıklarını, sözcükler ya da jestler olmadan anlaşma kabiliyetine sahip olduklarını anlayacaktı. Bu sevginin ne kadar özel olduğunu çok uzun zaman önce anlamışlardı. Pek hassas, gizemli, uçarı sevgi. Keskin, hayvani bir içgüdü gibi, bir karşılık alma düşüncesi olmadan verilen türden, şu an için bir minnettarlık gülümsemesini andırsa da aslında yarınlara kayıtsız huzurlu bir taş gülümsemesi.

Tatil her başladığında, ebeveynler çocuğu almak için yeniden dağları aşıp çayırlığa gidiyordu. Ağabey mavi kapıya yaklaştıklarını görüyor, çakıl taşlı yolun çıkardığı sesi işitiyordu. Arabadan inmiyordu. Rahibeler kollarında çocukla sekiye çıkıyordu. Başını güzelce destekliyor, onu sabırla arabanın arkasındaki özel koltuğa yerleştirip kemerleri takıyorlardı. Anne çocuğun saçlarını okşuyor, rahibelere teşekkür ediyordu. Ağabey doğruca önüne bakıyordu. Yüreği karnında, parmaklarında, şakaklarında atıyor, az sonra tamamen infilak edeceğini düşünüyordu. Yeni bir koku duyumsuyordu, o bildiği portakal çiçeği değil, daha şekerli bir koku. Boynuna doğru eğileceğini, o çok özlediği temasla yanağını yanağına yaslayacağını hissediyordu. O zaman teslim olmamak için ümitsizce gözlüğünü çıkarıyordu. Miyoptu, böylece onu görmemeyi riske atmamış oluyordu. Çünkü onu görmek sıfırdan başlamak anlamına geliyordu. Bu onsuz geçen, yumuşak yanağı ve gülüşü olmaksızın geçen bütün günlerin hızla aklına üşüşmesini başlatıyordu. Bu bir sonraki ve daha da ıstıraplı gidişi başlatıyordu. Bütün o metanet çabasının bir darbede yıkılıp gittiğini görmek. Bu yere yatmak ve ölmek demekti.

Böylece ağabey gözlüğünü kutusuna koydu. Bütün yol boyunca dişini sıktı. Kendisini pencereye, dışarıdaki sise bakmak için zorladı. Yeşil, beyaz ve kahverengi lekeler büyük bir hızla peş peşe birbirlerini takip ediyorlardı. Sadece bir an için direnci kırıldı, diğer penceredeki özel koltuğa bakmak için başını çevirdi. İçi rahatladı, hiçbir şey seçememişti, belki sadece koltuktan çıkan küçük baldırlar, hem zaten ne vardı öyle ayağında? Patikler, nereden çıkmıştı bunlar? Durdu, kendisini diğer tarafa bakmaya zorladı. Onu izleyen kız kardeşinin farkında değildi, dışarıdaki lekelere yoğunlaştı, yanan gözlerini ovuşturdu. Annesi, yol kenarındaki dinlenme tesisinde çocuğun üzerini değiştirdi, yemek yedirdi,

kulağına cıvıldadı. Çocukla ilgilenildiğini görmek ağabeyini rahatlatıyordu. Ama kendini kaptıracağı endişesiyle ve inatla kardeşine kör kalmayı yeğledi.

Avluya geldiler, arabadan ilk inen enerjik bir hamleyle kız kardeşti. Küçük bir kız çocuğu değildi artık, ama hâlâ pek neşeli, canlıydı ve bu defa bir gözü ağabeyinin üzerindeydi. Göz kulak olma sırası şimdi ondaydı. Sonra ağabey indi. Boş kollarla. Arkasındaki annesi çocuğu taşıyordu. Dikkatle ilerliyordu. Çocuk büyümüştü, kalçaları ve başı arasındaki mesafe artmıştı, bu da belini eğmeden tutmayı gerektiriyordu. Kadın çocuğu büyük minderlerin üzerine yerleştirdi ve evi açmaya girişti. Biz o esnada ağabeyin plastik bir sandalye çektiğini kardeşinden uzakta oturduğunu ve gözlerini kırpıştırdığını gördük. Onu seçmeye çalışıyordu. Gözlüğünü takmamıştı, çünkü kardeşini görmek onun gücünü aşıyordu. Ama araba yolculuğu bir şeyi anlamasını sağlamıştı: Onu hiç görmemek de gücünü aşıyordu. Yani *yine de* görmeye çalışıyordu.

Bütün tatil boyunca böyle yaptı. Matematik ödevini bitirme bahanesiyle avluyla yerleşti, sonra kafasını kaldırdı. Çocuğu yatarken hayal etmek için gözleri çizgi gibi kısılmış, suratı gerilmişti. Artık ona yiyecek bir şey vermiyordu, onunla hiç konuşmuyordu, ona hiç dokunmuyordu. Ama annesi çocuğu yıkarken başını küvete doğru çevirip uzun uzun ellerini yıkıyordu. Kanepenin yanında sebze soyuyor, sık sık duruyordu, bütün vücudu bir gayretle, bir hakikatle geriliyordu: Ona yaklaşmak yok, yanağını yanağına yaslamak yok.

Miyop gözleri sadece puslu bir gölge görmesine izin verdiğinden işitmeye yöneldi. Nasıl yapacağını biliyordu. Kardeşinin nefes alıp verişini, kesik kesik öksürüşünü, tükürüğünü yutuşunu, iç çekişini, inleyişini dinliyordu.

Geceleri sıçrayarak uyanıyor, mide bulandırıcı görüntülerden kurtuluyordu. Çarşafını düzeltiyordu. Yer karolarına basarak ilerliyor, kapıyı güçbela itiyordu, yataktaki kıvrımları görecek kadar. Daha ileri gitmiyordu. Çocuğun soluk alıp verişini dinliyordu. Özellikle yaklaşmamak gerekiyordu. Yoksa önünü alamazdı. Titreyerek, yüreği paramparça, kapının arkasında duruyordu. Saçmaydı. Ama böyleydi. Bununla yüzleşerek alışıyordu.

Gece, gelip avludaki duvara, alnını bize dayamak için kalktığında, elleri yüzünün hizasına kadar çıkıyor ve destek oluyordu. Bedeni bu meydan okumaya hazır, geriliyordu.

Aylar geçti. Bir yaz, artık neredeyse genç bir adam olan ağabey, bölgenin uzak bir köşesindeki arkadaşlarının yanına gitmek için sırt çantasını hazırladı. Seyahati birkaç gün sürecekti. Ailesiyle vedalaştı, avluyu geçti, sonra aniden, gerisingeri döndüğünü gördük. Şaşırmamak mümkün mü? Hiçbir şey sonsuza dek sürmez, hatta biz bile, bir gün toz olacağız. Onun için, yeniden bağ kurma zamanı gelmişti. Gitmek üzere olduğundan mıydı, yoksa çocuktan uzakta geçen ıstıraplı bu aylar bardağı mı taşırmıştı? Bu erişkinlik miydi, yoksa tam tersine bir türlü büyüyememenin, sağduyulu davranamamanın tükenmişliği miydi? Sebep ne olursa olsun, hakikat o daha tahta kapıyı aşmadan kendisini gösterdi. Onun *yanı başında* yaşamına devam etmek artık mümkün değildi. Denemişti. Gözlüğünü çıkarmış, başka bağlar kurmuş, başka birlikteliklerle, etkinliklerle günlerini doldurmuştu. Nasıl gerekiyorsa öyle kavga etmişti, muğlak bir gölgeyle yetinmiş, uykusuz gecelerinde yatağının yanına yaklaşmamayı başarmıştı. Ve sonuç şu birkaç kelimede saklıydı: *Yanında* yaşamak artık mümkün değildi. Ağabey sırt çantasını çıkardı ve merdivenleri tırmandı.

Adımları onu serin odaya doğru götürdü. Kapıyı itti, beyaz bezemeleri olan yatağa doğru yürüdü. Çocuk, her zamanki gibi sırtüstü yatıyordu. Büyümüştü. On yaşa uygun mor bir pijama ve koyun yününden patikler giyiyordu. Yumrukları kapalıydı. Ağzı aralıktı. Tam olarak kendisi gibi. Kara gözleri belirli bir yörüngeyi takip etmeksizin boşlukta dolaşıyordu. Açık duran pencereden nehri ve ağustosböceklerini dinliyordu. Ağabey yatağın bezemelerine bir korkuluk gibi sımsıkı tutundu ve yatağın üzerine eğildi. Çünkü çocuğun başı pencereye dönüktü, yuvarlak ve ipeksi yanağını göz önüne seriyordu. Ağabey, gözlerinden yaşlar süzülmesine sebep olan büyük bir rahatlamayla, tıpkı yuvasına dönen bir kuş gibi yanağını yanağına koydu. Aylardır gizlenen bütün sözcükler ortaya döküldü. Onunla eskiden olduğu gibi konuştu, çabalamadan, sakince, yanak yanağa, çocuğun bildiği tonlamalarla. Ona acınası hilesini anlattı, hem görmeye çalışıp hem de görmemek için gözlüğünü çıkarışını, onsuz geçen günleri anlattı. Yüreği olgun bir meyve gibi açılıyordu. Yine de çocuk tebessüm etmedi, hatta gözünü bile kırpmadı. Başka yere bakıyor ve her zamanki gibi usulca nefes alıyordu. Artık onun sesini tanımıyordu. Ne zamandır ağabey onunla konuşmamıştı. Doğruldu, beti benzi atmıştı, çantasını aldı ve arkadaşlarının yanına gitti.

Dört gün dayandı. Beşinci gün bir kestaneliğin kıyısında otostop yaptı. Öğleden sonra tahta kapıyı bir omuzda açtı, avludan savaşa gider gibi geçti, ebeveynlerinin şaşkın bakışları altında salonu katetti ve doğruca merdivenlere yöneldi. Sanki dört gündür hiçbir şey yerinden kıpırdamamış gibiydi: yatak, açık pencerenin önünde çekili perde, akan suyun gürüldeyişi. Kapıyı sertçe açtı. Nefes nefese, yeniden yatağın üzerine eğildi. Yine çocukla konuştu, ağzına geldiği gibi, dili dolanarak, unutulmuş olma korkusunu bastırmadan. Önceki yıllardaki gibi ağladı, meyve bahçesindeki gibi, kardeşinin

yanağını ıslatarak, parmaklarını öperek. Af diledi. O anda çocuk siyah uzun kirpiklerini kırpıştırdı, ağzı yayıldı. Mutlu, tekdüze bir ses çıkardı, sadece son saniyesinde sesi hafifledi. Ağabey yaz sonuna kadar burada olacağını ilan etti.

Bu yeniden buluşmada mesafe kaydetti. Bir gün, avluya bir leğen ılık su, bir makas ve bir tarak getirdi. Minderlerin yanına diz çöktü, bir havluyla alnına okşar gibi bastıra bastıra saçlarını ıslattı. Önce bir taraftaki saçlarını kesti, sonra yanaklarını avuçlarının arasına alarak başını döndürdü ve kesmeye devam etti. Yine okşar gibi kuruladı. Hareketleri geri geliyordu. Ama zaman gerekiyordu ve yaz sadece iki ay sürüyordu. Araba çayırlıktaki evin önünde durduğunda ağabey ne arabadan indi ne de ona hoşça kal diyebildi.

Bununla birlikte okula dönüşü diğer yıllara nazaran daha acısız oldu. Kardeşinin güvende olduğunu biliyordu. Gelecekteki hayatına giden yolda olduğunun da bilincindeydi. İlk defa bu iki gerçek canını yakmıyordu. Rahibeler aklına geldiğinde öfkelenmiyordu. Ona iyi bakıyorlardı. İçi rahattı. Her gün, bezemeli yataktaki mutlu ezgiyi anımsıyor ve ondan enerji alıyordu. Müzik dinlemek, sinemaya gitmek, münazaralara katılmak için matematik problemlerini ardında bıraktı. Elbette, birer neşe kaynağı olanlarla asla bir olamayacağını biliyordu, onlardaki rahatlığa ve serbestliğe sahip değildi. Eğer bir sessizlik olursa, meraklı bir soru onu altüst ederse diye daima bir sohbet konuları listesi vardı. Ne olur ne olmaz, bir cümleyle sendeleyebilir, yatışmış, sakin bir iklimle gevşeyebilirdi. Dokunulmasına müsaade etmemesi gerekiyordu. Bu onun yasağıydı. Ödenecek bedel çok yüksekti. Kimse bu kaygı blokunu delip geçemeyecekti. Ama gardını indirmeyi başardığı da oldu. Çılgınca kahkahalar attığı oldu, boş verdiği oldu, hatta bir aşk macerası bile oldu. Yapabileceği bundan ibaretti. Çocuğu düşündüğü

zaman gülümsüyordu. Uzaktaydı, ama oradaydı. Ağabey kendisini bir su yılanının ivedi dalgalanmasının içinde hissediyordu, çiçek tozlarıyla dolu bir havanın ya da hızla esen bir rüzgârın içinde. O zamanlarda nehrin kenarındaki ağaçların ürpertisini işitiyor gibi hissediyordu. Güzel şeyler daima çocuğa borçlu olacaktı. Bu düşünce ete kemiğe bürünüyordu. Bir dahaki tatilde onu görecek olmak artık yüreğini delmiyordu. Tam aksine, içinin neşeyle dolduğunu, artık gözlüğünü takmak ve onunla olmak için yeterince kuvvetli olduğunu hissediyordu. İç huzuruyla ona yeniden kavuşmak için sabırsızlanıyordu. Bu yeni ve güçlü bir histi. Çünkü, nihayet, bu sınav güce dönüşmüştü. Onun katkısını ölçüyordu: Belki uyumsuz, ama başka kim insanı bu kadar zenginleştirebilir? Sadece varlığı bile mukayese edilemez bir deneyimdi. Güvenme, içini açma, dostlarını davet etme alışkanlıklarını yitirmiş olsa bile karşılığında bu eşsiz sevgiyi kazanmıştı. Böylece ilk kez, araba çayırlıktaki evin önüne geldiğinde arabadan inmeyi kurdu kafasında. Belki de rahibelerle biraz konuşurdu bile.

Ona öldüğünü haber verdikleri zaman, kendisinin yeniden doğduğu zamanlardı. "Öyle usulca oldu ki," dediler, ağabeyin asla konuşmadığı rahibeler. Kırılgan bedeni vazgeçmişti işte. Bu vazgeçiş kesilen bir soluk gibi, şiddetsiz oluvermişti. Grip salgını vardı, öksürük ve epilepsi krizlerinin sayısı artmıştı, daha yavaş yutar olmuştu, yemek yemesi daha fazla zaman almıştı. Elinden gelen ne varsa yapmıştı, tüm gücüyle mücadele etmişti. Sanki bütün kaynaklarını seferber etmişti, ama kaynakları kurumuştu. Bir sabah, çocuk uyanmamıştı.

Rahibeler gözlerindeki yaşları siliyorlardı. Bedeni ailesini özel bir salonda bekliyordu, dip tarafta, çamaşırlığın yanında. Alışılagelmiş sesler işitiliyordu, çeşitli mırıltılar ve yer karoları üzerinde ayak sesleri. Ağabey hiçbir şey anlamıyordu, robot

gibi hareket ediyordu. Çocuğun vakit geçirmiş olduğu bu eve ilk defa girdiğini düşündü sadece. Koridorlar ılık püre kokuyordu. Diz boyu yükseklikteki yataklar boyu ayarlanabilir yüksek parmaklıklarla çevriliydi. Ağabey hiç yastık ve pelüş olmadığını fark etti ve bu ona iyi bir önlemmiş gibi göründü. Çarşaflar soluk sarıydı. Duvarlarda küçük kanaryaların, civcivlerin ve kedi yavrularının posterleri vardı. Sergilenen hiçbir resim yoktu, çünkü buradaki hiçbir çocuk boya kalemi tutamıyor diye düşündü. Pencereler bahçeye bakıyordu. Çocuk dışarının seslerini duysun diye pencereleri açmışlar mıydı? "Açmışlardır," dedi kendi kendine.

Salona giriş ânında ağabey gözlüğünü çıkardı ve gözlerini kapadı. Eline sert bir kenar geldi, bunun tabut olduğunu düşündü. Eğildi, burnu soğuk, yumuşak bir yüzeye temas etti, bu yanaktı. Ağabey kısacık bir an için gözkapaklarını araladı. Çocuğun mavi çizgiler halinde damarlanmış yarı saydam gözkapaklarını gördü. Kirpiklerinin gölgesi solgun tenine düşüyordu. Aralık duran ağzından huzurlu bir soluk çıkmıyordu dışarı doğal olarak. Dizleri biraz kırılmıştı, ama bu kendine has anatominin gereği olarak bacakları tabutun yan duvarlarına temas edecek kadar ayrılmıştı. Kolları göğsünün üzerinde kavuşmuştu, ellerini küçük birer yumruk yapmıştı. Ağabeyi mor pijamasını yanına alıp alamayacağını sordu.

Yaylada, geceliği içindeki anne kocasının omuzunu ısırdı, sonra üzerine yıkılacak gibi sendeledi. Kocası onu kollarına aldı, başlarını yere eğip kalakaldılar. Kız kardeş, odasının penceresinde gergin, gözlerini avlunun ötesindeki dağa, doğacak günün ilk ışıklarına doğru dikmiş kıpırdamadan duruyordu. Ağabey, o, hiçbir şey yapmadı. Yıllardan beri ilk defa avluya gelip başını bize yaslamak için gecenin bir yarısı kalkmadı.

Çocuğun tanıdığı kimse olmasa da cenazede büyük kalabalık vardı. Hayırseverlik gösteren insanlar aile için gelmişlerdi. Avlu insan doluydu. Sonra yavaş yavaş dağa çıkıldı, zira burada insanlar dağın bağrına gömülürler. Ailenin de küçük bir mezar yeri vardı, toprağa konulmuş iki dikilitaş ve onu çevreleyen parmaklık, demir bezemeleri balkonu andırıyordu ama ağabey için onlar yatağın bezemelerini hatırlatıyordu. Kuzenler bez tabureleri açtılar, viyolonsellerini çimene saplayıp yan flütlerini çıkardılar. Müzik başladı.

Toprağa verme zamanı gelince kalabalık geri çekilip ağabeyi yalnız bıraktı. O farkına varmadı. Halatlar usulca salındı. Tabut yavaş yavaş dağın bağrına dalıp kaybolurken ağabeyin içine bir kaygı çöktü, öyle ki bunu keskin bir darbe gibi hissetti: "Yeter ki üşümesin."

Sonra, gözleri çocuğu yavaş yavaş yutan toprağa perçinlenmiş, bunun son veda olduğunun bilincinde, ona kimsenin işitmediği bir söz verdi: "Her yere senin izlerini bırakacağım."

Hükmü ilan eden ve sekiz yıl boyunca çocuğu takip eden doktor da oradaydı. Bu çocuğun normalde yaşayabileceğinden çok daha fazla yaşadığını hatırlattı. Aynı zamanda, beklenmedik bu kısa hayatın tıbbın her şeyi açıklayamayacağının kanıtı olduğunu ekledi. Şüphesiz sevgi onu hayatta tuttu diye mırıldandı aileye.

O günden sonra ağabey hiçbir şeye bağlanmadan büyüdü. Bağ kurmak çok tehlikeli diye düşünüyordu. Sevdiğin insanlar kolayca yok olup gidebilirlerdi. O, mutluluk ihtimalini kayıp ihtimaliyle bağdaştırmış bir yetişkindi. Kötü rüzgârlar ya da armağanlar, o artık hayata takdir hakkı bırakmıyordu. Huzurunu yitirdi. Durmuş bir ânın yüreklerinde sonsuza dek asılı kaldığı o varlıkların arasına katıldı. İçinde bir şeyler

taşa dönüştü, bu duyarsız demek değil, daha çok durağan, katı ve günler geçse de amansızca aynı.

Aynı zamanda sürekli teyakkuz halinde. Toplantıdan ya da sinemadan çıktığında ve telefonunu açtığında genellikle rahat bir nefes alıyor. Panik mesajları gelmemiş. Sorun yok, felaket yok. Kader onun kıymetlilerinden birini koparıp almamış ve ailesi iyi. Eğer birisi beş dakika geç kalırsa, eğer otobüs sert bir fren yaparsa ya da komşulardan biri birkaç gündür ortalarda görünmemişse kaygısının arttığını hissediyor. Kaygı içinde kök saldı, dağlardaki incir ağaçları gibi filizlendi, sert ve dayanıklı. Belki bir gün geçecek. Belki de geçmeyecek.

Gecenin karanlığında doğruluyor, ensesi ter içinde, aklında çocuğa dair bir sürü görüntü. Rüyasında onun başına kötü bir şey geldiğini görüyor. İyi olduğuna emin olmak istiyor. Artık orada olmadığını hatırlıyor. Olayın tazeliği karşısında şaşırıp kalıyor, sanki günler hiç geçmemiş gibi. Onun için kardeşi hep daha dün öldü. "Zaman her şeyin ilacı," dediler defalarca. Aslında böyle gecelerde tam aksine zamanın hiçbir şeye ilaç olmadığını idrak ediyor. Zaman acıyı derinleştirip canlandırıyor, her defasında daha yoğun biçimde. Çocuktan ona kalanın hepsi bu işte, keder. Bundan kaçamıyor. Bu, çocuğu kesin olarak kaybetmek olur.

Kalkıyor ve biraz bir şeyler yiyor. Pencereden şehrin gece haline bakıyor, şehir geceleyin dağdan çok daha sessiz. Kent yaşamına alışması bir hayli zaman aldı. Uzun zaman boyunca köpeklere tasma takılmasını ürkütücü buldu. Gürültüsüz yazlarda ne ağustosböcekleri ne karakurbağaları vardı. Mart ayı gelir gelmez kırlangıçları gözlemek için başını ister istemez göğe kaldırdı, temmuzda dağ kırlangıçlarına kulak kesildi. Burnu kokuları aradı, at pisliği, mine çiçeği, nane ve sesler, koyunların çanları, nehir, sinek vızıltıları, ağaç

kabuklarını kazıyan rüzgâr. Üstelik sarp yokuşlardan başka bir şey bilmeyen o, düzlüklere, ayak izlerinin olmayışına, kadınların topuklarına alıştı. Onun bildiği şeyler şehirle uyumsuz şeyler. Sekiz yüz metre yüksekten itibaren kestane ağacı yetişmeyeceğini, yay için en yumuşak ağacın fındık olduğunu bilmek ne işine yarar ki? Hiçbir işe ama alıştı. Gereksiz bilgileri o biliyor.

Gece, penceresinin önünde, akan suyun içindeki kızılağacın gevşek dallarını, turkuaz rengi yusufçukları düşünüyor. Sonunda hep, büyüttüğü o fotoğrafın çerçevesini eline alıyor, nehrin fotoğrafını. Gözlerini ayırmadan fotoğrafa bakıyor. Bu fotoğrafı çocuğun yüzünün hizasından çekmek için neredeyse taşların üzerine yatmıştı. İri kara gözleri yana doğru kaymaya hazırlar, ama fotoğrafta bakıyor gibi görünüyorlar neredeyse. Sık saçları esen rüzgârla yatmış. Yuvarlak yanağı bir okşayış çağrısı. Etrafında çam ağaçları var. Su akıyor, pırıltılı, kız kardeşinin iki küçük ayak bileği içinde, çakıl taşlarından bir baraja doğru eğilmiş, yüzü fotoğraf makinesine dönük, bakışları objektife sımsıkı perçinlenmiş. Üzerinde dallar ve yapraklar, ardından mavi danteller gibi bir gökyüzü. Bu fotoğrafın ayrıntılarını sabaha kadar anlatabilir.

Sonra işe gidiyor.

Çok güçlü bir matematik zekâsı geliştirdi, öyle ki büyük bir şirketin finans müdürü oldu. Sayılar ihanet etmezler, güvenilirdirler, kötü sürprizler yapmazlar. Her sabah koyu bir takım elbise giyiyor, içinde diğer koyu renk takımlıların olduğu bir otobüse biniyor. Diğerlerini sevmiyor, ama insanlara müsamaha gösteriyor. Şirkette özel bir arkadaşı yok. İş arkadaşları ona yetiyor, en azından öğle yemeğini yalnız yememek, arada sırada pazar günleri davet edilmek için. Göze çarpmamak için ne demesi ve ne yapması gerektiğini

biliyor. Ne kuşku uyandırıyor ne de sempati. Diğerlerinin arasında boğulmuş otuzlarında biri işte, bu işine geliyor, kalabalıklar içinde anonim bir gölge olarak kalırsa kaderin onu unutacağı ve rahat bırakacağına dair delice bir umudu var. Eğer bu hesapların, şemaların, kâr maliyet tablolarının, yüksek hacimli banka işlemlerinin, hatasız bilançoların altından kalkıyorsa, bunun tek sebebinin otoritenin kurbanı olması olduğunu kimse anlamıyor. Takım elbiseli bu müdürün ardında kara gözleri dans eden tuhaf bir erkek çocuğu olduğundan kimse şüphelenmiyor.

Ne sevgilisi var ne de çocuğu. Bu işi kız kardeşine bıraktı. Kız kardeşinin yaz tatili geldiğinde, çünkü artık başka bir ülkede yaşıyor, avluyu bağırış çağırış kuşatacak üç kızı olacak. Bir ülke, bir koca, çocuklar. Buradan uzakta kendisine normal bir hayat armağan etti, içinde hapis kaldığı bu boşluk lanetini ne pahasına olursa olsun doldurmayı bir onur meselesi yaptı. Kendi kendine, belki de ona, ağabeyinin yaşamına bakarak çıkardığı ders budur diyor. Sonuçta bu onun görevi, rehberlik edip yol göstermek. Yapılmaması gerekeni göstermek.

Biz, bu avlunun bekçileri, biz de onların yolunu artık nehrin kenarında başka bir evde oturan ebeveynleri gibi sabırsızlıkla gözlüyoruz. Ağır kapının gıcırtısını, yolu geçtikten sonra memnuniyetle iç çekişi, dışarı çıkardıkları bahçe mobilyalarını biliyoruz. Birlikte akşam yemeği yerlerken onları gözlüyor, birbirini izleyen nesillerin bu binlerce yıllık tablosunun tadını çıkarıyor, kız kardeş ailece geldiğinde ağabeyin de gecikmeyeceğini biliyoruz. Hâlâ çok yakınlar. Kız kardeşi ona imzalanacak belgeler veriyor, bir vadeyi, bir iadeyi, bir yenilemeyi haber veriyor. Onu dışarı çıkmaya, arkadaşlar edinmeye zorluyor, ağabeyi ona bir tebessümle cevap veriyor, benim için her şey yolunda. Ve biz de ona inanıyoruz.

Gittiği her yerde, özellikle de burada, bir mezarda verilmiş bir sözün hatırasını yanında taşıyor. Bir iz bırakıyor. Nehrin kenarında saatlerce oturabilir. Bu büyük adamın çam ağacının altında yusufçuklara ve su örümceklerine baktığını fark ediyoruz. Yüreğinin kederle sımsıkı bağlı olduğunu biliyoruz, üzerinde çocuğun başının dinlendiği taşları usulca okşadığını görüyoruz. Ama bir şeylerin yatışıp dindiğini de hissediyoruz. Bazen, gölgemizdeki minderlerin yerleştirilişlerine bakarak öylece hareketsiz duruyor, öğleden sonra rüzgârı dinliyor. Kuzenler orada olduğunda tartışmalara katılıyor, geçmişi anarak gülüyor. Onların da çocukları var. Bu küçüklerin de onunkiyle aynı hatıraları inşa ettiklerini görmek hoşuna gidiyor. Değirmenin oraya gitmelerini yasaklıyor, üç tekerlekli bir bisikleti tamir ediyor, suyun kenarında kollukları mecbur tutuyor. Sadece kaygı duyarak sevebiliyor. O, sonsuza kadar ağabey.

Akşam, avluyu en son o temizliyor, arduvaz taşlara bir kova su döküyor, ortancaları suluyor ve daima: Yaklaşıyor, alnını ve ellerini usulca bize yaslıyor. Ilık duvara karşı, gözleri kapalı duruyor. Bir gece, beş yaşındaki kız yeğeni onu öyle görüp sordu: "Ne yapıyorsun?" Ve ağabey, yumuşak tebessümüyle başını çevirmeden yeğenine cevap verdi: "Nefes alıyorum."

2

Kız Kardeş

Doğumundan itibaren ona kin besledi. Tam olarak annesinin onun gözlerinin önünden bir portakal geçirip görmediğine kanaat getirdiği andan beri. Avluya bakan penceresinden meyvenin canlı rengini, annesinin diz çöküşünü görmüş, onun hoş ve neşeli sesini duymuştu, sonrası hiçlik. Ağustos böceklerinin huysuz cayırtısını, akan suyun giderek artan gürleyişini, suya eğilmiş ağaçların kahkahalı gülüşünü, yazın bu müziğini hatırlıyordu, geriye sadece elinde bir portakalla annesinin öne eğik başı kalmıştı.

O ânın bir kırılma ânı olduğunu anlamıştı. Her şey bitmişti. Babası boşuna iyimserlik gösteriyor, okulda Braille kartlarını oynamayı sadece onların bileceğine dair sözler veriyordu, ama kız aptal değildi. Babasının bakışlarının üzerindeki perdeyi gayet net görüyordu, özellikle de gülüşünü, sadece ağzı gülüyordu, gözleri ise ifadesizdi, uzaklara dalıp gitmişti. Ama ağabeyi bu yalana doğru yürümüş, Braille kartlarını okula ilk önce kendisinin götürmesi konusunda pazarlık etmiş, sadece onunla oynayacağına dair söz vermişti. Kız kardeş de bunu onaylamıştı.

Şimdiyse çocuk hüküm sürüyordu.

Bütün güçleri emiyordu. Ebeveynlerininkini ve ağabeyininkini. Ebeveynler mücadele veriyor, ağabey ise çocukla bütünleşiyordu. Kız kardeşe verilecek hiçbir enerji kalmıyordu geriye.

Çocuk büyüdükçe ondan daha fazla tiksiniyordu. Bunu kimseye itiraf edecek değildi. Durmadan yatan, zayıf bir bağışıklık sistemi olan çocuk tam bir baş belasıydı. Burnunu silmek, pipetle ilaç içirmek, gözlerine damla damlatmak, öksürdüğünde başını dik tutmak gerekiyordu. Yemek yemesi neredeyse bir saat sürüyordu. Yutması yavaştı, sonunda da bardağı eğip, hep küçük dilini yutacak diye korkarak aralık duran ağzından yudum yudum su içirmek gerekiyordu. Derisi öyle hassastı ki bir kumaşın temasına, kireçli suya, güneş ışığına, biraz tahriş edebilecek bir sabuna hemen tepki veriyordu. Ona yumuşak, ılık, hafif şeyler gerekiyordu, yenidoğan ya da yaşlı şeyleri. Oysa çocuk ne oydu ne de diğeri. Yarı yolda kalmış bir varlıktı, bir hata, doğum ile ihtiyarlık arasında bir yerlere sıkışmış. Can sıkıcı bir varoluş, sözsüz, hareketsiz, bakışsız. Yani savunmasız. Bu çocuk her şeye açıktı. Bu kusurluluk hali dehşet veriyordu. Sonuçta öncelik bu bedenin aşırılıklarınındı ve kız kardeş her daim yaralı bu bedene katlanamıyordu. Özellikle de gözkapağı iltihaplarından nefret ediyordu, eşekarısı sokmuş gibi küçük kırmızı şişliklere sebep olan arpacıklardan. Yapışkan göz kreminden ise daha çok nefret ediyordu, özellikle gözüne tereyağı gibi sürülen Rifamisin'den. Ağabeyi kremi işaretparmağıyla sürüp gözkapağına masaj yaptığında kız odayı terk ediyordu.

Çocuğun kara gözlerini sevmiyordu, öyle boş bakıyorlardı ki içi ürperiyordu. Ne de pis koktuğunu düşündüğü nefesini. Ne de kemikli, ayrık, bembeyaz dizlerini. Ona, sürekli yatmak zorunda olduğundan kalça eklemlerinin, menteşesinden çıkmış gibi kullanım dışı kaldığını söylemişlerdi. Ayakları balerininkiler gibi kemikli olacaktı, çünkü asla yere değmemişlerdi. Kendi kendine, bir bedeni

taşımayacak, yürümeyeceklerse ne işe yarayacak bu ayaklar diye soruyordu.

Ona içi yün kürklü deri patikler giydiriyorlardı. Bir sürü patiği vardı. Onlardan birini ne zaman ortalıkta görse önce ölü bir sıçan gördüğünü sanıyordu.

Banyo zamanı gelince ödü kopuyordu. Uzanmış, çıplak bu vücudun kırılganlığına tahammül edemiyordu. Kaburgaları beyaz teninin altında çıkıntı yapıyordu, göğüs kafesi cılızdı, başı durmadan yana kayıyordu ve duramıyordu. Ağabeyi alçak sesle şarkı söyler gibi konuşuyor, kendine has hareketler yapıyordu. Çocuğu ensesinin altından kavrıyor, diğer eliyle onu yıkıyor, bedeninin kat yerlerinin üzerinden geçip onu ılık suyun altına tutuyordu. Ağabeyinin küvetin üzerine eğilmiş suretinin ayrıntılarını inceliyordu. Birbirlerine şaşırtıcı biçimde benzediklerini kabul etmek zorundaydı. Çocuk ve ağabey aynı profile sahiptiler, bombeli bir alın, ince bir burun, sivri bir çene. Hafif çekik kara gözler, gür saçlar, belirgin ve geniş bir ağız. İkisi de önünde, banyoda duruyorlardı, mükemmel olan aslı ve başarısız kopyası, acınası bir ikileme.

Hiç şefkat hissetmiyordu. Gördüğü her şeyden önce, sonsuza dek bebek bakımı gerektiren soluk renkli bir kuklaydı.

Arkadaş davet etmekten vazgeçmek zorunda kalmıştı. Evde böyle bir varlık dururken nasıl edecekti ki? Utanıyordu. Televizyonda şöyle bir reklam görmüştü: "Sıradan olandan vazgeçin." Cümle içini parçalamıştı. Biraz sıradanlık için neler vermezdi ki. Sıradan insanlardan bir kitlenin içinde erimek için, iki ebeveyn, üç çocuk, dağda bir ev için. Şarkılı sabahlar, müsait bir ağabey, salonda müzik, cuma akşamları arkadaşlar. Bu ayrıcalığın azıcık da olsa bilincinde sıradan bir aile.

Bir gün onu avludan geçerken gördük. Çocuk büyük minderlerin üzerine yerleştirilmişti, dalgındı. Hava yumuşacıktı. Eylül ayında bir çarşamba günüydü. Oysa biliyorduk,

çarşambaları ödev yapmak için arkadaşlar gelir, sonra gözlerimizin önünde bir şeyler yenir, sonra da buralı çocukların yaptığı gibi belki baş harflerini üzerimize kazırlardı. Ama o gün, kız kardeş için yalnızlığı ifade ediyordu. Minderlerin etrafından dolaşıp tahta kapıya yöneldi. Sonra birden gerisingeri döndü, çocuğa doğru geldi ve minderlere bir tekme patlattı. Minderler darbeyle birbirinden ayrıldı (iki devasa bahçe minderi, divan döşeği gibi, bir hayli ağır). Çocuk gözünü kırpmadı. Kız kardeş eve doğru korkak bir bakış attı ve koşarak gitti. Biz onu yargılamadık – biz kimiz ki? Öte yandan, ne mutlu ki bizimle alakası olmayan, insanlara ve hayvanlara has bu eski ve saçma mantığın farkındayız: Kırılganlık hoyratlık doğurur, sanki canlı olan yeterince canlı olmayanı cezalandırmak ister gibi.

Böylece, öfke kız kardeşin içinde köklendi. Çocuk onu soyutluyordu. Ailesi ve diğerlerinin arasına görülmez bir sınır çiziyordu. Kız durmaksızın bir gizeme çarpıyordu: Hangi mucizenin eseri olarak eksik bir varlık bunca hasara yol açabiliyordu? Çocuk, ses çıkarmadan imha ediyordu. Müthiş bir kayıtsızlık sergiliyordu. Kız, masumiyetin gaddar olabileceğini keşfetti. Çocuğu, sabırla topraklara saplanıp onları kurutan, statik bir gazapla tahrip eden yazın o en sıcak günleriyle mukayese ediyordu. Temel yasalar asla af dilemiyorlardı. İstediklerini yapıyorlardı ve zararı kabullenmek diğerlerine kalıyordu. Kız kardeş durumu şöyle özetleyebilirdi; çocuk ailesinin neşesini ellerinden almıştı, onun çocukluğunu başka bir şeye dönüştürmüş ve ağabeyine el koymuştu.

Kız kardeş, ağabeyini şimdiye kadar hiç bu kadar ilgili görmemişti. Bu başkalaşım karşısında şaşkına dönmüştü. Gözü kara bir ağabey hatırlıyordu, sessiz, biraz kibirli, kuzen çetesini dağa çıkarıp yarasa avlatabilecek ya da nehrin kıyısında bir yosun savaşı başlatabilecek biri. Yabandomuzlarının izini

süren de oydu, çiğ soğanları kıtır kıtır yiyen de. Ondan daima çekinirdi, ona çok da imrenirdi. Nereye olursa olsun peşinden gidebilirdi. Çocuk yüzünden şimdi kendisinin büyüdüğünü görmüyordu bile, kolluksuz yüzebildiğini dahi fark etmemişti. O ağabeyi nereye gitmişti? Şimdi soba borularını inceliyordu, çünkü en büyük korkusu çocuğun dumandan boğulup ölmesiydi. Hali tavrı da değişmişti. Yazın en sıcak saatlerinde çocuğun yerini değiştirmek için avluya çıkıyor, minderleri gölgeye çekiyor, kız onun yumuşak, tuhaf bir şekilde yavaş ve kararlı, bu minderden yuvayla tamamen meşgul düzenli adımlarını gözlemliyordu. Bir hayvanın yavrusuna doğru adımları. Bu affedilemezdi.

Hep dayanıklılık talep eden ağabeyi, kavgaya atılması için kızın karakterini bir hayli sivriltmişti. Önce alanını belirlemekle işe başladı. Parmağı çocuğun avucunun içinde, ağabeyi okurken, kız bir şeylere burnunu sokuyordu. Ateşe yaklaşıyor, böğürtlen toplamayı, yay yapmayı, iki gezginin yan yana geçemeyeceği dar dağ patikalarına çıkmayı teklif ediyordu. Ağabeyi iyi niyetli bakışlarıyla onu sorguluyordu. O zaman kız atılıyor, bir tartışma başlatıyor, onu da içine çekiyordu. Kapıyı zorluyordu. Ama ağabeyin yumuşak, neredeyse minnettar, tüm bu uzak kalışlara değen bir gülüşü vardı. Kitabına dönüyordu, parmağı da hâlâ vazgeçmek nedir bilmeyen çocuğun avucunun içinde oluyordu.

Kız bu taktiğin işe yaramadığı sonucuna vardı. Ona "Kendimizi düşünelim ve beni düşün," diyebilme umudunu korumak gerekiyordu. Bir savaşın sınırlarını kabul eder gibi uyum sağlamak gerekiyordu. Ateşkesleri ve hücumları öğrendi.

Ateşkesler: Onları okula götüren otobüste oluyordu. Her sabah, kız kardeş ve ağabey karayolunun kenarındaki beton durakta otobüsü bekliyorlardı. Sabah erken saatte. Araç bir fren gacırtısıyla yavaşladığında kız büyük bir rahatlama

hissediyordu. Çünkü geride bıraktıkları her kilometre çocukla aralarına bir mesafe koyacaktı. Ağabeyin yanında oturuyor, gevezelik ediyor, hikâyeler uyduruyordu. Ağabey ise bakışları otobüsün camından dışarıda, dalgın dalgın onu dinliyordu. Hiç olmazsa sadece kendisine aitti. En güzel ateşkes, aşağıda yetişkinler sedir ağacını keserlerken onların yabani kuşkonmaz toplamaya gittikleri sabahtı. Onları her yerde aramışlardı. Cezalandırılmışlardı. Kimin umurunda. Ağabeyinin onu bu devasa ağacın devrilişine karşı korumak istediğini hissetmişti. Eskiden olduğu gibi, çocuğun kör olduğunu açıklamak için babasının onları avluya davet ettiği akşam elini omzuna koyduğu gibi. Ağabeyinin, omzunun üzerindeki eli, o zamanlar bu sarıp sarmalayan içgüdü ona doğal gelmişti. Bunu yitirebileceğini asla düşünmemişti.

Hücumlar: Kız olmadan geçen her andı. Özellikle de ağabeyinin çocuğu alıp suyun kıyısına yatırmaya gittiği zamanlar. Ağabeyini giderken görüyordu, çimenli yokuşta tedirgin adımlarla, çocuk kucağında. Mekân hiç değişmiyordu. Çocuğu iki çağlayanın arasında, suyun sakinleştiği yerde, çamın altına yerleştireceğini biliyordu. Sonunda mutlaka, bu ânın huzurunu bozmak için ortaya çıkıyordu, debeleniyor, çakıllardan piramit yapıyor, su örümceklerini yakalıyordu. Çığlıklar atıyor, abartılı bir neşe sergiliyordu. Sahnedeki yerini alıyordu. Kendisini onlara hatırlatıyordu. Bazen ağabey fotoğraf makinesini çıkarıyor ve onların fotoğrafını çekiyordu, kızın ve çocuğun, kız ayakta ve çocuk yatarken ama hiçbir zaman ayak bileklerine kadar suyun içindeki kızı tek değil. Varlığını haykırmak için istekli gözlerle objektife bakıyordu.

Bu yetmiyordu.

Kız, ağabeyini tamamen kaybetmemek için belki de çocuğu onun sevdiği gibi sevmek gerektiğini düşündü bir an için. Büyük minderleri avluya yerleştirdi, ama hareketlerindeki

asabiyet ona ihanet ediyordu, sonunda minderlerinden birini öyle sert çekti ki minder yırtıldı. Yüzlerce küçük beyaz bilye arduvaz taşların üzerine yayıldı. Sövüp sayarak bilyeleri topladı. Ağabey bir şey demedi, sadece listesine bu minderlerden alınması gerektiğini not etti. Kız kardeş çabalamayı sürdürdü. Sebze püreleriyle, Depakin dozlarıyla, çocuğun elinden sadece duymak geldiği için seslerle uğraşmayı denedi. O da çocuğun kulağında yaprak ezdi, gördüklerini tasvir etmeye çalıştı. Sözcükler bir türlü gelmiyordu. Kendini gülünç buluyordu. Sabırsızlıkla iç çekiyordu. Çocuğu sarsmak, ayağa kalkmasını ve bu soytarılığa bir son vermesini emretmek istiyordu, yorucu olmaya başlamıştı.

Çocuğun bir noktadan ötekine giden kara gözlerini takip etmeyi denedi. Ama bu körlük kuşkusuz onu kaygılandırıyordu. Bu oynak bakıştan hoşlanmıyordu. Bazen çocuğun kendi yörüngesindeki bakışları onunkilerle karşılaşıyordu. Kız tedirgin oluyordu. Bir saniye sürüyordu. Sonra gözler kendi yavaş seyrine devam ediyor, kız her ne kadar bu gözlerin bakmayı bilmediğinin, düzeninin bozuk olduğunun farkında olsa da bu bakışlar kendininkilerle karşılaştığı anda, "Duygularına dikkat et, seni iğrendirdiğimi biliyorum, oysa hiçbiri benim hatam değil ve biz ikimiz aynı kandanız," diyen soğuk bir tehdit okumaktan kendini alamıyordu.

O da yanağını çocuğunkine, gerçekten de teninin opal rengi olduğu yere yapıştırdı. Ama çabucak yüzünde kramplar hissetti, üstelik çocuğun ağzının kokusunu sevmiyordu, püre kokusu, pişmiş sebze kokusu, alt bezine ise hiç girmeyelim, altının değiştirilmesi gerekiyorsa zaten yanaşmıyordu.

Ağabeyi çağırıyordu. O gelip bezi değiştiriyordu. Onun çocuğun üzerine eğildiğini, artık yapış yapış olmuş o yumuşak ses tonuyla konuşmaya başladığını, kalçasını kaldırıp altına temiz bir bez sürmek için ayrık ayak bileklerinden nazikçe tuttuğunu gördüğünde öyle bir an oluyordu ki, ağabeyinin

çocuktan vazgeçmesini, sadece o ve kendi, birlikte nehrin kıyısında oturmayı teklif etmesini tüm kalbiyle istiyordu.

Bazen de kendi kendine, hazır başlamışken, oyun oynamak için bu tepkisiz çocuktan olabildiğince faydalanalım diyordu. Gidip lastik toka, makyaj malzemesi, dantel yakalık, saç bandı getiriyordu. Avluda, katlanır sandalyenin yanına bağdaş kuruyor, çocuğun yanaklarına iki kırmızı yuvarlak çiziyor, kirpiklerine siyah rimel sürüyor, gözkapaklarını boyuyordu. Ya da gür saçlarını örüyordu. Çocuk ne şaşkınlık gösteriyordu ne de karşı koyuyordu. Fırça yanağını kaşındırınca hafifçe yüzünü buruşturuyor, yabancı bir madde başını sarınca bir an için kaşlarını kaldırıyordu. Sonunda ağabey ortaya çıkıyor, köpürüyordu, kız kardeşi haşlamıyordu ama çocuğu kucağına alıyor, çocuğun alnını boynuna gömüyordu. Onun kollarındayken bir tüy kadar hafif görünüyordu. Kız bunu yapmayı bilmiyordu.

Çocuğu sadece bir kez taşımıştı. Salondaki katlanan sandalyeye yaklaşmıştı. Bütün cesaretini toplamış, ellerini çocuğun koltukaltlarına yerleştirmiş ve onu kaldırmıştı. Ama iskeletine bağlı olmayan başını unutmuştu. Çocuğun başı geriye gitmiş, boynun ucunda sallanmıştı. Kız korkup çocuğu bırakmıştı. Çocuk da yerine düşmüştü. Başı katlanır sandalyenin kumaşından sekip öne doğru yuvarlanmıştı. Bedeninin üst tarafı ise yana doğru devrilip hareketsiz kalmıştı. Çocuk rahatsız olup ağlamıştı. Bu ağabeyinin öfkelendiği yegâne seferdi, onu öyle eğilip bükülmüş bir kukla gibi bacakları boşlukta, alnı öne eğilmiş bulduğunda deliye dönmüştü. Yine de kız kardeşini bunaltmamıştı. Bu vurdumduymazlık karşısında gürlemişti, hiç kimsenin onu düzeltmeyi akıl etmemesi nasıl mümkün olabiliyordu? Uyumsuz diye onu böyle boynu burgu gibi dönmüş bırakmak mı gerekiyordu? Ebeveynler onu tatlı dille sakinleştirdiler, ağabeyin böyle

kaygılanmasını anlıyorlardı, ama her şey yolundaydı, çocuk inlemiyordu; hem zaten yeni bir eşofman altı satın almışlardı, şimdi giydirsinler miydi? Onlar da kızı bunaltmadılar.

Öfke onu dik tutuyordu, çünkü öfke kıymetli bir gerginlik haliydi. Ayakta olanların gücüydü. Yatanların ona hakkı yoktu. Öfke sessiz başkaldırılara, cepte sıkılmış yumruklara, hırçın ama teselli eden bir ritüel olarak yatmadan önce yastığa atılan peş peşe yumruklara olanak sağlıyordu. Rüzgâr bir kaplan gibi hırçınlaştığında, fırtına yaklaşırken dağ kötücül bir keyifle titrediğinde kız kendisini huzurlu hissediyordu. Başını kurşun rengi gökyüzüne kaldırıyor, çimenlerin üzerinde dolaşan gerilimi içine çekiyordu. Nehir de zevkten gürüldüyor gibi geliyordu ona. Kız gök gürültüsünü ve yağmuru bekliyordu. Çünkü nihayet anlaşıldığını düşünüyordu.

Sürekli kaşlarını çattığı ve ebeveynlerinin sorularına inatçı bir sessizlikle karşılık verdiği için onu psikoloğa gönderdiler. Muayenehane şehrin girişindeydi. Arabayı sanayi bölgesine park etmek gerekiyordu. Kız önce bu alanın devasa büyüklüğü karşısında gerildiğini hissetti. Sonra gevşedi. Neon harflerini püskürten tabelalar, hangar büyüklüğünde mağazalar, arabaların gürültülü dansı onu tıpkı fırtına gibi sakinleştiriyordu. Orada bir aşırılık vardı ve bu aşırılık onu yatıştırıyordu. Psikoloğun muayenehanesi de bu ölçüsüzlükte olsun, ona hemen bir şeyler söylesin çok isterdi, ama elbette ki tam tersi oldu. Bekleme salonunun pofur pofur ılımlılığından nefret etti. Bir kuvöze girmiş gibi hissetmişti kendini. Halılar, yumuşak koltuklar, oda kokusu, kır manzarası tabloları, her şey onu geriyordu.

Psikolog genç bir adamdı, hoş bir sesi, meraklı bakışları vardı. Kız onun sorularına omuz silkerek cevap verdiğinden kâğıt ve boya kalemleri teklif etti. On iki yaşında olduğunu ve anaokuluna gitmediğini söylemeye hazırlanıyordu ki

bekleme salonunda kendisini bekleyen annesi aklına geldi. Boya kalemlerini aldı.

Psikolog, altı ay boyunca ona resimler çizdirdi. Sonunda ilham tükenince kız bütün sayfayı, kalemin ucunu kırmak için olabildiğince bastırarak boyadı.

İkinci psikolog şehrin de ötesinde bir kasabada oturuyordu. Bir saat yol gitmek gerekiyordu. Kız okuldaki yemekhane menülerini anlatırken adam konsantre bir şekilde üç ay boyunca başını salladı.

Üçüncü, yakın bir köydeydi. Bir dahiliyeci, bir dişçi ve fizik tedavi uzmanıyla birlikte bir sağlık merkezinde görev yapıyordu. Bu defa bekleme salonu üstünkörü düzenlenmişti, plastik sandalyeler vardı. Kapıların biri açılıp biri kapanıyor, isimler çağırılıyordu, birileri ayağa kalkıyordu, bazıları koltuk değneğiyleydi. Psikolog, saçını dağınık, modası geçmiş bir topuzla toplamış bir kadındı. Kızla birlikte annesini de görmek istedi. Kadına sorular sordu. Çocuklarını emzirmiş miydi, akşamları eve geç mi dönerdi, kocasını seviyor muydu, kendi annesini seviyor muydu? "Kusurlu bir beslenme zincirinin" kuşaktan kuşağa aktarıldığını biliyor muydu? Annesinin koltukta elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan bir öğrenci gibi ezilip büzüldüğünü gören kız öfkesinin yükseldiği hissetti. Bazen de kızlar annelerini korurdu. Kızı, onun elinden tutup ayağa kalktığında anne hiç itiraz etmedi. Psikolog kapıya kadar arkalarından geldi. Topuk sesleri bir katırın yürüyüşünü andırıyordu. "Haydi ama," dedi kadın. "Siz bir psikoloğa gidin," diye haykırdı kız kardeş. Arabaya binince gülmekten katıldılar. Direksiyonun üzerine kapanan kadın gözlerini siliyordu. Kız, annem ağlıyor mu diye düşünüyordu, kadın döndü, kızını kucaklayıp sarıldı, vites kolunun üzerinde birbirlerine sarılmış halde öylece kaldılar.

Bir gün, annesinin şehirde oturan arkadaşları ziyarete geldi. Çocuk her zamanki gibi avlunun gölge kısmında, büyük minderleri üzerinde yatıyordu. Ortam sakindi, ama bizim gibi eski bekçiler yeraltından yükselen gerilimi gözünden tanır. Çok doğal olarak anne içecek bir şeyler ikram etti. Arkadaşlar çocuğa doğru bakışlar atıyorlardı. Rahatsızlıklarını hissedebiliyorduk. Sorular sormaya başladılar. Çocuk felçli miydi? Ağrısı var mıydı? Ona söylenenleri anlıyor muydu? "Hastalığı" (kullanılan kelime buydu) önceden tahmin edilebilir miydi? Anne elindeki şarap karafını bıraktı ve soruları sabırla cevapladı. Hayır, omurgası zarar görmedi, hiçbir hasardan mustarip değil. Sadece beyni iletmiyor. Acı duymuyor, zaten kendisini ağlayarak ve gülerek ifade edebiliyor. Duyabiliyor da. O halde kör mü? Evet. Konuşmayacak, hiç yürümeyecek mi? Hayır. Ultrasonda bir şey görünmedi mi? Hayır. Anne karnında bir hastalık mı kapmış ya da sen, bir hastalık mı taşıyordun? Hayır, bu genetik bir bozuklukla ilgili bir şeydi, görevini yapmayan bir kromozom, rastgele bir doğumu vuran, ne öngörülebilir ne de tedavi edilebilir.

Tam da o anda kız kardeşi annesinin tutumunu lanetledi, çünkü kendisinin böyle bir asalete sahip olmadığını biliyordu. İçinde kopan fırtınayı, sefil suçluluk duygusunu işitebiliyorduk. Kendi kendine, basit sözlerle ifade edilen bu nazik gönül yüceliğinden eser bile yok bende. Güven bir risk ve annem bu riski alıyor. Çekinmeden, açıkyüreklilikle konuşuyor. Ben bunu yapmayı bilmiyorum. Kayadan ve tozdan yapılmış, cesur bir teslimiyetle asırlar boyunca cilalanmış dağ kadınlarına has o duruşum yok benim. Porselen bilekleri üzerinde ayakta duran kadınlar, boyun eğer görünüşleri bir aldatmacadan ibaret. Buraların taşlarına benzeyen kadınlar. Gevrektir, kolay kırılır sanırlar ("şist" sözcüğünün kökü de "yarılabilen" demek değil mi?) ama gerçekte onlardan daha sağlam bir şey yoktur. Çünkü kadınlar kader

konusunda kurnazdır. Asla meydan okumamak gibi bir bilgeliğe sahiplerdir. Boyun eğerler, ama bir yandan da uyum sağlarlar. Güç kaynaklarını önceden görür, direnç oluşturur, enerjilerini iyi kullanır, sıkıntıların önüne geçerler. Ağabeyimin sabır ve dayanıklılığı her şeyin üzerinde tutması bir tesadüf mü? *Birlikte* yapmak ve aleyhine bir şey *yapmamak*. Ben yapmayı bilmiyorum. Ben, kız kardeş, durmadan karşı çıkıyorum. Dövüşüyor, kadere karşı başkaldırımda haykırıyorum, eşitsizlikleri anlamıyorum, kaybeden ben olacağım ama reddetmekte inat ediyorum. Ben tek kişilik bir retçiyim. Buranın kraliçelerinden değilim.

Kız ayağa kalktı, Ortaçağ'dan kalma kapıyı geçti ve dağa tırmanmak için ilerlemeye başladı. Ayağındaki spor ayakkabılar kayaların üzerinde kayıyordu ama devam etti, kaval kemiği kırmızı bir çizgi gibi çizildi. Sürülerin yürüdüğü yoldan yürüdü, eğreltiotlarının üzerinde oturdu. Uzakta, köylüyle birlikte ölmüş olan üç kiraz ağacının gri renkli gövdelerini fark etti. Bedenleri otların arasında dimdik uzanıyordu. Etrafındaki denge kusursuzdu. Yaz yağmuru taşları parlatmıştı. Yerden bir koku yükseliyordu, suya doymuş toprak ve taze kök kokusu. Ama kökler, ağaçlara, su birikintilerine, yapraklara ve uzaklardan duyulan koyun çanlarına uyum sağlıyordu. Orada bağımsız bir ahenk vardı ve bu katlanılamaz bir şeydi. Kız kardeş içinde derin bir adaletsizlik duygusu doğduğunu hissetti. Bu doğa tıpkı çocuk gibiydi, zalim bir aldırışsızlığı vardı. Hiçbir şeyin, hatta kız kardeşlerin sıkıntılarını bile anlamayan bu duygusuz güzelliğe sahip doğa kendisinden sonra da var olmaya devam edecekti. Bu doğruydu, temel yasalar asla af dilemiyorlardı. Ayağa kalktı, yerden iri bir taş aldı ve küçük bir meşe ağacını sabırla yıkıp devirdi. Dalları esnekti ve sanki ağaç kendisini koruyor gibi defalarca kızın yüzüne çarptı. Kızın üzerinde atlet vardı, kolları hep çizildi. Yerde

dal yığını ve yapraklardan bir halı oluşana kadar vurmaya devam etti. Süzülen ter damlaları gözlerini yakıyordu.

Aşağı indiğinde odunluğun karşısında, saçağın altında yatan şaşkın bir köpeğe denk geldi. Duruşu tuhaftı. Başı eğri, patilerini sanki dibinden kesilmiş gibi yanlara doğru atmış uyuyordu. Sıcaktan mustarip bir köpekti, şüphesiz mutluydu ama oracıkta donup kalmış olan kız, çocuğun farklılığının bulaşıcı olduğunu düşündü. Etrafındaki varlıklar eklemlerini yitiriyorlardı. Yakında bütün dünya zayıf ve eğri olacaktı. Bir gün gelecek, o da boynu zayıf, dizleri ağırlaşmış uyanacaktı. Paniğe kapıldı, koşmaya başladı, nehrin kenarındaki meyve bahçesine kadar indi, yere düşen elmaların üzerine kapaklandı, tekrar ayağa kalktı. Suya girdi. Spor ayakkabıları ayağının kaymasına engel oluyordu. Biraz daha ilerledi, gölge vuruyordu, suyun yüzeyi simsiyahtı, bir su örümceğinin geçişiyle azıcık dalgalanmıştı. Binlerce iğne baldırlarına, şortuna rağmen kalçalarına battı. Su kaval kemiğindeki yarayı, kollarındaki çizikleri, ter içinde kalan atletini, nemli ve ince bir toprak tabakasıyla kaplanan tenini yıkıyordu. Göğsü çok hızlı inip kalkıyordu. Soğuktan mı yoksa kederden mi titriyor, bilmiyordu. İçinde bir soru girdap şeklini aldı, birkaç sözcük yüreğini deldi, "Bana kim yardım edecek?" Nehir onu ağırlaştırıyor, bu girdabın içinde tamamen düşmesine engel oluyordu. Kollarını açtı, parmakları sudan çıktı, suyun düz ve parlak yüzeyini karıştırdı. Öylece kaldı, kaskatı ve titreyen kollarıyla. O anda karşısına kim çıksa korkardı. Genç bir kız, yarı beline kadar suyun içinde, tamamen giyinik, bedeni haç şeklinde, soluğu kesilmiş, saçları darmadağın. Nefesini düzenlemeye çalıştı. Seslere yoğunlaşmak için gözlerini kapadı – çocukla tamamen aynı şeyi yaptığını bilmeden. Akşamüstünün sükûneti onu sarmaladı. Hemen sonra kuş cıvıltılarını, çağlayanların uğultusunu duydu. Etrafındaki, yaz güneşine bulanmış devasa dağı hissediyordu. Hareketsiz bitkilerin

sıcağından faydalanan sinekler vızıldıyordu yalnızca. Bir ağustosböceği hafifçe kulağına dokundu. Her şey yerli yerine oturuyordu. Dağ sadece krizin sona ermesini beklemişti. Bunu asırlardır yapıyordu, insanların yatışmasını bekliyordu. Kız kardeş, kendisini uyumsuz küçük bir kız gibi hissetti. Gözlerini açtı, başını kaldırdı. Dişbudak dalları üzerinde bir kubbe oluşturuyordu.

Yüreğini hafifleten yegâne kişi anneannesiydi. Emekli olup şehre gitmeden önce vaktiyle yaylada otururdu. Zaten hep "şehir insanı" olduğunu söyler dururdu. Daima parlak kırmızı ruj sürer, küçük topuklular giyer, kahverengi ve düzgün bir topuzla saçlarını toplar, bileziklerini çıkarmaz, soğuk mevsimde bile mutlaka incecik bir kimonoyla uyur ve Noel gecelerinde saten elbise giyerdi. Ama bu görüntüye kimse aldanmazdı, zira tam bir Cévennes'liydi. Öncelikle, farkında bile olmadan, her derde deva gibi görünen sihirli formülünü, "dürüstlük, dayanıklılık, ar"ı dilinden düşürmediği için. Sonra da savaş zamanı direnişçi olduğu için. O dönemden asla bahsetmezdi, tek istisnası taş köprünün korkuluk duvarında kazılmış tüneli torununa göstermek içindi. Meyve bahçesine kadar inmek, köprünün altına gelene kadar nehir boyunca gitmek gerekiyordu. Tam orada taş genişliğinde gölgede kalan bir giriş fark ediliyordu. Bu tünel aileleri saklamıştı. Kıyıdan oraya kadar tırmanıp yaşlıları taşımışlardı, dar ve derin bir ağızdan dirseklerinin üzerinde sürünerek geçmişlerdi. Hep önce çocuklar geçmişti.

Ve elbette anneanne bir bakışta muşmulayı erik ağacından ayırabildiği, bambu çiti dikebildiği (meyve bahçesinin dip tarafına dikince bütün vadi şaşakalmıştı), yabani sebzelerden yemekler yaptığı için. Eğri bir ağaç gövdesi gördüğü zaman, "Bu zavallı bir ağaç," derdi. Rüzgârları bile bilir, doğduğu yeri söylerdi: "Bu batıdan geliyor, sert ve ısırgan,

Rouergue tarafından, Aveyron'dan geliyor, yapışkandır, göğüste enfeksiyon yapar. Kahve zamanı yağmur yağacak ama ahmakıslatan." Kahve zamanı yağmur yağardı. Kulağı öyle keskindi ki çobanaldatan kuşunun cıvıltısını ayırt etmekle kalmaz, yaşını da söylerdi. O düşes kılığına girmiş bir büyücü diye düşünürdü kız.

Yaz tatili boyunca anneanne yaylanın ilk evinde otururdu. Çocuklar avluyu geçip iki adımda eve ulaşırlardı. Eski zamanlarda yaylalarda olduğu gibi, orada tek başına ama yine de aileye yakın yaşıyordu. Terası ahşap bir tırabzanla çevriliydi. Nehre bakıyordu. Diğer yakada dağ, maun gölgeleriyle hemen dikleşmeye başlıyordu, öyle ki korkuluktan elini uzatsan neredeyse dokunacaktın. Suyun sesi önce yükseliyor, ardından dağ ile terasın destek duvarı arasındaki koridorda boğuluyor, sonra da yankıyla coşarak adeta infilak ediyordu. Kız kardeş, köpüklerin çatırtısıyla taş duvarı kazıyormuş gibi görünen bu mekânı seviyordu. Bu terası avluya, kardeşini minderlerin üzerine koydukları o kapalı yere tercih ediyordu.

Orada rattan bir sandalyede otururken anneannesi eğilip ona tahta bir yoyo verdi ve şöyle dedi: "Köprüye saklanan çocuklara da aynısından hediye etmiştim. Çünkü hayatta inişler vardır, ama sonra daima yukarı çıkılır." Onun yanındayken ne çalınan kardeş vardı ne de çalan kardeş.

Birlikte öğleden sonraları mutfağa kapanıp portakallı çörek (anneannenin bayıldığı bir Portekiz tarifi), soğanlı börek, mürver reçeli yaparlardı. Daha yeni kaynamış, dumanı üzerinde kestanelerin kabuklarını soyarlar, sonra vanilya kokuları yayarak bakır bir kapta eritirlerdi. Pazara gidip reçellerini satarlar, ardından anneannenin dediği gibi kendilerine "güzel bir manikür" ısmarlarlardı. Kadın, ipekböceği imalathanesinde geçen çocukluğunu anlatırdı. Böcekhane denilen, içinde

kapısı duvarı olmayan devasa evler. Çok sıcak olurdu. Yapraklar ve tırtıllar oraya konur, kozalarını örecekleri zaman beklenirdi. "Kozalar," derdi anneanne, "benim cehennemim." Onları usulca bulundukları yerden koparıp almak, tırtıllar kelebeğe dönüşmeden haşlamak gerekirdi. Büyülenen kız, yüz bin tırtılın yüz bin dut yaprağını kemirirken çıkardığı gürültüyü hayal etmeye çalışırdı. "Deneme bile," derdi anneanne, "sonuç bütün sesleri de beraberinde götürüyor."

Bazen onu arabayla dağın daha yükseklerine, özel bir ağaca götürüyordu. Bu, yolun hemen dibinde, bir kayanın üzerinde kendiliğinden yükselen bir sedirdi. Bu imkânsızdı, hiçbir ağaç köklerini taşın içine saplayamazdı. Ama bu ağaç bir kuğu zarafetiyle göğe yükseliyordu. Anneanne arabayı durduruyor, direksiyonun üzerine eğiliyor, başını ince gövdeye doğru kaldırıyor ve şöyle diyordu: "Bu, yaşamaya hevesli."

Ve ekliyordu:

"Senin gibi."

Sonra yolu takip ederek daha yükseklere çıkıyor ve muhteşem bir manzarayı seyre dalıyorlardı. Vadi iki devasa dağın arasında dar bir koridor gibi uzanıyordu. Üzerindeki pırıltı bir akarsuyu çağrıştırıyordu, derken kıvrımların arasında yerleşmiş köy görülüyordu, tıpkı annesinin koltukaltına büzülen bir çocuk gibi. Ama anneanne aşağıya bakmıyor, daha yukarıda başka bir köyü gösteriyordu, kendininkini, doğduğu köyü, neredeyse ulaşılmaz olan, uçurumun kenarındaki maun taşlar kümesini.

"Uçurumun dibinde var oldu," diyordu anneanne.

Şöyle düşünüyordu kız kardeş:

"Benim gibi."

Sessizce dönüyorlardı. Kız elini açık camdan dışarı çıkarıyordu. Anneanne konsantre, arabayı kullanıyordu. Sadece

motorun mekanik homurtusu duyuluyordu, keskin virajlardan önce sesi değişiyor, sonra yokuş aşağı tekrar nefesleniyordu. Ama köyden önceki dönemeçte anneanne sorgu suale başlıyordu. Ansızın, gözünü yoldan ayırmadan soruveriyordu:

"Üzerinde yılan dili olan kozalak hangi çamın?"

"Dougles Çamı," diye kısaca cevap veriyordu kız, pencereden dışarı bakmaya devam ederek.

"Ben genç bir dişbudak kütüğüyüm. Kabuğum nasıldır?"

"Parlak ve gri."

"Yapraklarım palmiye gibi ama damarlı değil..."

"Ginkgo biloba."

"Kabuğumu ruloyla kaldırırlar, egzama tedavisinde kullanırlar. Kimim ben?"

"Kayın."

"Hayır."

"Meşe."

"Evet."

Anneanne az konuşuyordu. Genelde suskunların yaptığı gibi eylemleriyle konuşuyordu. İhtiyaç duyulan walkman'i şehirden getirdi, sonra da son moda spor ayakkabıları. Kızı kendi yaşının dergilerine abone yaptı. Onu komşu kasabaya yeni filmleri izlemeye götürdü ki kız okulda, teneffüste, "*Yeşil Elmasın Peşinde*, ben de izledim" diyebilsin. Modern Talking üzerine hararetli bir tartışmaya girebilsin, Chevignon bir *sweatshirt* giyebilsin, Tubble Gum sakız çiğneyebilsin. Anneanne onu diğerlerinin hizasına kaldırıyordu. Ona bir normallik sunuyordu. Çok daha sonra, bir yetişkin olduğunda, kız kardeş kendi kendisinin bir arkadaşına şöyle dediğini duyacaktı: "Eğer bir çocuk hastaysa, bir gözün daima diğer çocukların üzerinde olması gerekir. Zira sağlıklı olanlar patırtı çıkarmaz, onlara sunulan hayatın kesik köşelerine uyum sağlarlar, hiçbir şeyden şikâyet etmeden sıkıntıların, güçlüklerin şeklini

benimserler. Dalgalardan nefret ederek deniz fenerinin bekçisi olurlar ama yazık, reddetmek uygunsuz düşer. Bu görev hissi onlara rehberlik eder. Orada duracaklar, simsiyah gecenin içinde gözcü olacaklar, üşümemek için de, korkmamak için de uğraşacaklar. Oysa üşümemek, de korkmamak da normal değil. Onlara göz kulak olmak gerekir."

Anneannesinin yanındayken kız kardeş öfke duymuyordu. Bununla birlikte anneanne çocukla ilgileniyordu. Kartal gözleriyle ağabeyin bağlılığını ve ebeveynlerin kederini anlamıştı. Eylemleriyle onlara yardım ediyordu. Çocuk için her gün benekli elma ya da ayva kompostosu hazırlıyordu. Evinden çıkıyor, yol boyunca ilerleyip avluyu geçiyordu. "Küçüğün" akşam yemeği için mutfak masasının üzerine bir kâse bırakıyordu. Annesi götüremediğinde bazen onu arabayla kreşe bıraktığı ya da kreşten aldığı oluyordu. Çocuğu tutup kaldırdığında bilezikleri çınlıyordu. Çok becerikli bir şekilde tuttuğu söylenemezdi, ama sıkı tutuyordu. Çocuk biraz eğriliyordu, yine de sesini çıkarmıyordu. Çocukla, kendi doğası gereği az konuşuyordu, fakat bazen komposto kâsesinin yanına bir çift patik, bir paket pamuk ya da küçük bir şişe serum fizyolojik bıraktığı da oluyordu. Bunların eksik olduğunu nasıl biliyordu, bu kimsenin cevaplayabileceği bir şey değildi. Anneanne biliyordu işte. Kız kardeş kıskanmıyordu. Aksine, anneannesinin çocuğa olan ilgisi kendi suçluluk duygusunun yükünü hafifletiyordu.

Aylar geçti, kız kardeş çocuğun hayatındaki yerinin üzerine bir çizgi çekti, sonra da onu tamamen göz ardı etti. İdari işlerle geçen bir günün ardından asık suratlarla eve dönen ailesine yüz çevirdi. Körü oynadı. Hiçbir destek teklif etmedi. Ailesi çocuğun buradan yüzlerce kilometre uzağa, onunla rahibelerin ilgileneceği özel bir bakımevine gideceğini haber

verdiğinde hiçbir duygu ifadesi göstermedi. Yanında oturan ağabeyinin yüreğinin dağlandığını tahmin etti. Metodik olarak salatasındaki domatesleri ayıklamayı tercih etti. Daha o gece anneannesine telefon edebilir mi diye sordu; zira arkadaşı Noémie, François Mitterand'ın Kevin Costner'dan daha yakışıklı olduğunu iddia ediyordu ve bu konuda kesinlikle konuşmaları gerekiyordu.

Çocuk çayırına gitti, kız nefes aldı. Onunla birlikte insanı bunaltan tiksinti, öfke ve suçluluk duyguları da yok oluyordu. Kızın yüreğinin karanlık tarafını da beraberinde götürüyordu. Artık canı yanmayacaktı. Ağabeyinin ona döneceğini ümit etmeye bile cesaret etti, her ne kadar ilk zamanlar ağabeyi buharlaşsa da. Ağabeyinin akıl almaz bir hüzün yayan tek bir adımını, silinip giden siluetini tasvir etmek için bulabildiği tek sözcük buydu. Buharlaşmak. Solgundu, boş bakıyordu. Takatsiz gibi görünüyordu. Çocuğa benziyordu.

Kız yönünü hayata çevirdi. Arkadaşlar edindi, ikindi kahvaltılarından pijama partilerine dolaştı, gezdi (ama evinde tek bir tane bile düzenlemedi), spor faaliyetlerini çeşitlendirdi, *OK! Magazine*'in dedikodularına yorumlar yapıyor, anneannesiyle yazışıyor, onun gelişine hazırlanıyordu. Anneannesi gelmeden önce soğuk evi teftiş etmeye, şömineyi ve yatağı hazırlamaya, şofbeni kontrol etmeye, terası yıkamaya bayılıyordu. Anneanne geldiğinde kız onun kucağına büzüşmüyor, ona sarılmıyor, adeta onun evine yerleşiyordu. Evi köşe bucak, köşesi kırık tabaklardan ses yapan musluğuna, vanilya kokusundan mutfağa yayılan sabunun kokusuna dek avucunun içi gibi biliyordu. Anneanne salonu yeniden yaptırmış ve açık mutfak tercih etmişti, onun için açık mutfak modernliğin son noktasıydı, kendi annesinin mutfağa tıkılıp kaldığına çok fazla şâhit olmuştu. Beyaz mutfak ve açık renkli ahşap tezgâh, şömineyi ve salonu da içine alan duvar boyunca

uzanıyordu. Anneanne eve sık sık arkadaşlarını davet ederdi. Kız kardeş, kanepede eski bir kolyenin sedefli incileri gibi dizilen, fincanlarını zarafetle tutan ve cümlelerini yarım bırakan Marthe'larla, Rose'larla, Jeanine'lerle kahve içerdi. Yarım cümleler önceleri kızın sandığı gibi yaşlılıktan değildi. Diğerleri çoktan anladığından cümleye devam etmek gereksizdi sadece. Duyulmamış, etkileyici diyaloglarla, gizemlerle dolu, parçalara bölünmüş hikâyeler ortaya çıkıyordu ("Taş köprü, hani Schenkel ailesinin...", "Hani o gün diktiğim...", "İşte! Hani söz veren...", "Ellerim kozalardan yandığı zaman..."). Dehşet hikâyeleri, ağustos ziyafetleri, kararsız nişanlılarla dolu olaylar birbirini izliyordu. Bazen kıkır kıkır gülüyorlar, kız neden güldüklerini anlamıyordu. Bu gırtlaktan gelen bir gülüştü, bakımlı görüntüleriyle taban tabana zıttı. Sonra delik deşik sohbete kaldığı yerden devam ediyorlardı, "Mignargue Balosu, bir zirve...", "O parmak her yerde arandı, şeye gömülmüş... Nişanlanıp...", "Alman suratı, sopa gibi sert..." Başlarını sallıyor, gülümsüyor, iç çekişler ya da nidalarla bu boşlukları belirtiyorlardı. Bu kadınlar pek çok güçlü duyguyu birlikte yaşamışlardı ve bu ortaklık konuşmanın yerini alıyordu.

Onların arasındayken kız kardeş çocuğu ve ağabeyi unutuyordu. Yaşı yoktu artık. Onları hatıralarını sundukları kırıntılarla yeniden inşa etmeye alışıyordu. Akşam olduğunda annesi salona başını uzatıyor, Marthe, Rose ya da Jeanine'i selamlıyordu. "Geç oldu anne, kızımı biraz da bana bırak, yemek zamanı geldi." Kız istemeye istemeye kalkıyordu. Ağabeyinin karşısına oturacak olma fikri onu bunaltıyordu. Ondan kaçmayı öğreniyordu. Çünkü ona yaklaşmak, tıpkı eskisi gibi, çok ıstırap verici oluyordu, ayrı kaldıkları zamanların yaralarını deşiyordu. Yaklaşmak, gösterdiği yiğitliği bir hamlede yerle bir etmek demekti. Bu yere yatıp ölmek demekti. Bu adaletsizlikten ölmek demekti, her şeyi değiştirmiş olan bu çocuk yüzünden ölmek demekti.

Ağabeyiyle giderek daha az konuşur oldu.

Ama bir yandan da onunla karşılaşacak düzenlemeleri yapıyor, önlemleri alıyordu. Banyodan çıkışta, saçları henüz ıslakken, kendisini ortaokula götürecek aracı beklerken ağabeyini liseye götüren servis otobüsünün camında (en önde oturan ağabeyinin yüzüne dümdüz karşıdan bakıp ayrıntıları incelemeye bayılıyordu). Bazen masanın bir köşesinde unuttuğu gözlüğüne denk geliyordu. Arkasında birden ortaya çıkıp onu şaşırtıyordu, meyve bahçesinde neden öylece dikildiği bilmiyordu. Çocukla birlikte bir hatırasını düşünüyordur diye tahmin ediyordu, katlanan sandalyeyi buraya taşımış ve çocukla bu meyve bahçesinde vakit geçirmişti. Kız olmadan geçirilmiş, kendisine ait olmayan bir vakit.

Kız kabul etti. Kabul etmek, kendisini dışlanmış hissetmekten daha az acı veriyordu. Onsuz mutlu bir ağabeydense üzüntüden kahrolmuş bir ağabeyi yeğliyordu. Artık gülmeyen bir ağabey, ama ona sırtını dönmemiş. Belki onu kaybetmişti, fakat en azından hayaletine sahipti.

Gözyaşı dökmeden elde edilmiş bu durum içinde aylar geçti. Ebeveynler tatil zamanı çocuğu almaya gittiler. Çocuk geldiğinde kız ona yaklaşmadı. Meşguldü. Ya anneannesinin evindeydi ya da çocuğun varlığını gizlediği arkadaşlarında. Sadece bir ağabeyi olduğunu söylüyordu ve kimseyi evine davet etmemesinin sebebi de sözde evde onarımın devam ediyor olmasıydı.

Kız okulda pek çalışmıyordu. Öğretmenleri yaramazlığından şikâyet ediyorlardı. Endişelendiklerini söylüyorlardı. "Daha on beşinde bile değil," diyorlardı, "insan bu kadar öfke dolu olamaz." Fransızca öğretmeni Nietzsche'nin bir cümlesini yorumlamalarını istemiş, cümleyi tiksindirici bulan kız öğretmene çıkışmıştı: "Öldürmeyen şey güçlendirir." Hayret içinde kalan öğretmene açıklamıştı: "Yanlış, öldürmeyen şey

bizi zayıflatır. Bu hayatta hiçbir şey görmemiş birinin cümlesi, suçlu hissediyor ve aslında acıyı övüyor." Sert bir biçimde söylenmişti, savaş ilan eder gibi, öyle asabiydi ki ebeveynleri okula çağırılmıştı. İçinde giderek daha güçlü, intikamcı bir çağrı yankılanıyordu. Bir şeyler ona eğer yıkıntıların arasında yaşayacaksa yıkanın kendisi olması gerektiğini fısıldıyordu. Kuaförden saçının yarısı kazınmış olarak döndüğünde bu kesimi orijinal bulan yalnızca anneannesi oldu. Ebeveynleri sadece dermansız bakışlarla bakabildiler. Ağabeyi hiçbir şey fark etmedi.

Avlu, duvar, biz, kızın umurunda değildik. Bu alanı hiç durmadan geçiyordu. Emin ve asabi bir yürüyüşle geçiyordu. Eğer bize bir parça ilgi gösterse bu bizden bir parça söküp birine vurmak için olurdu. Vücudu sarsan bu kötü rüzgârı biz iyi bilirdik. Bu avluda şiddete de şahit olmuştuk. Bizim sevgili kız kardeşten buram buram yayılan da buydu: onarılmaza, geri dönüşü olmayana duyulan susuzluk. Yıkımlar, cevapsız haykırışlar hayal ediyordu. Daha haziran başından itibaren, gözleri simsiyah bir makyajla belirgin, birileriyle gırtlak gırtlağa gelmeye hazır, köydeki partilerde yerini aldı. Bunlar tenis kortlarının, gençlik evinin ya da karavan parkının hemen yanında, alanın düz ve bir ses sistemi, bir seki ve içecek büfesi koymaya yetecek kadar geniş olduğu yerlerde düzenlenen küçük eğlencelerdi. Kız plastik bardaklarda bir sürü sangria içiyor ve yüksek sesle konuşuyordu. Fenerleri görünce yangın çıkarma istediği duyuyordu. Arkadaşlarıyla oturuyor, motosikletlerle başka bir yayladan gelen grupları gözlüyordu. Bu balolarda daha ismini sormadan şu soruyu sorarlardı: "Nereden geliyorsun?" Cevap verilirdi: "Valbonne'dan geliyorum", "Montdardier'liyim" ve her seferinde kız kardeş bu net cevaba özenirdi. Belli bir vadideki belli bir yayladan gelmiş olsa da ne cevap vereceğini bilemezdi.

Kendisini bir yere ait hissetmiyordu. Sorulara cevap vermiyordu. Sataşıyor, hırçınlaşıyordu. Kavga arıyordu. Bir keresinde buldu da, çığlıklarını bastıran hoparlörlerin arka tarafında. İleri giden sarhoş bir oğlan onu yere devirdi. Kum ve çakıl tadı hissetti, olan biteni o anda pisti coşturan "I Drove All Night"ı söyleyen Cyndi Lauper'ın sesiyle özdeşleştirdi. Bir dişini kaybetti. Hoparlörlerin altında titreyen sekinin arkasındaki Tituba[1] ağzını tutarak partiden uzaklaştı. Babası arabayla onu almaya geldi. Hep onu almaya geliyordu. Genelde onu kusarken, gözlerinden koyu renkli yaşlar akarken buluyordu. Bu defa ona bir paket kâğıt mendil uzattı, tek kelime etmedi. Dişlerini sıkıp arabayı sürdü.

Kız liseye başladı. Orada da kavga etmeyi sürdürdü, kantinde, sonra da teneffüste. Sınıfta bir öğretmeni onu tersleyince sırayı devirdi. Okuldan atıldı. Ailesi ders yılı devam ederken onu yazdıracak bir tane bile okul bulamadı. Kızı kabul eden tek okul hem uzak hem de pahalıydı. Oraya yazdırdılar. Erken gitmesi gerekiyordu, işe giden annesiyle aynı saatte. Arabanın arka tarafında, çocuk için düzenlenmiş koltuğun üzerine elinde iki çıngırak tutarak gülümseyen bir ayıcık asılmıştı. Her virajda çıngırdıyordu. Kız kardeş bu sesten nefret ediyordu.

Bir sabah, istisnai olarak çocuk da oradaydı. Ateşi vardı, çayırlıktaki evde bulunan diğer çocuklara hastalık bulaştırmaması gerekiyordu. Aile ateşi düşene kadar çocuğu almıştı. Anne izin kullanmıştı. Kızı liseye götürebilmek için çocuğu da arabaya almıştı. Kız çocuğa bakmaktan sakınarak ön koltuğa yerleşti. Annesi radyoyu açıp müzik arabanın içini doldurduğunda çocuğun keyifle iç çektiğini işitti.

Yolda çocuk sızlanmaya başladı. Şişkin anorağı koltuğunda onu bir hayli sıkıştırmıştı. Anne arabayı kenara çekti, kemerini açtı, arka kapıyı açmak için arabadan çıktı. Gün

1 Salem cadı mahkemesinde yargılanıp idam edilen ilk kadın – ç.n.

doğuyordu; gül, nemli asfalt kokusu ve kuş cıvıltıları arabaya doldu. Zirvelerin henüz karanlık çizgileri kızıllaşan gökyüzünde belirginleşiyordu. Ama kız geceyi tercih ediyordu. Annesinin alçak sesle konuştuğunu, kemerlerle uğraştığını işitti. Koltuğun kemerlerini gevşetmek gerekiyordu. Bunu yapabilmek için annesi çocuğu koltuktan aldı, ama nereye koyacağını bilemedi. Çocuk ağırdı, elinden kayıyordu, bir eliyle kalçasının altından kavrarken diğer eliyle de kemeri çekiştiriyordu. Kız kardeş yardım teklif etmedi. Bakışları dimdik karşıda, mor renkli dumanlar yayan dorukların üzerinde, inatla koltuğunda oturdu. Anne sonunda arabanın etrafında yarım tur attı, diğer kapıyı açtı, çocuğu koltuğa bıraktı, geri dönüp kemeri ayarladı. Kızından hiçbir şey istemedi. Direksiyonun başına tekrar geçtiğinde alnı boncuk boncuk terlemişti. Radyonun sesini yükseltti.

Kız kardeş kendine kick boks dersi buldu. Oraya gidebilmek için bütün ilçe sınırlarını bisikletle geçmek gerekiyordu, tehlikeliydi, bu da çok iyiydi. Hâlâ üzerine titreyen anneannesi ona gerekli malzemeyi satın aldı. Yüzü bir kaskın içine gömülü, poposunda pırıltılı bir şort, terasta anneannesine derste öğrendiklerini gösteriyordu, baldır tekmesi, savunma vuruşları, ters tekme, uçan tekme birbirini izliyordu (istemeden çocuğun kullandığı bir salata tabağını kırdı). Akan giden nehrin sesini bastırmak için avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Bitkin düşene kadar devam ediyordu. Hasır bir sandalyede oturan anneannesi onu bir operada gibi alkışlıyordu.

Haftada en az bir kez birlikte ateşin karşısına oturuyor, Portekiz hakkında bir kitabın sayfalarını çeviriyorlardı. Bu anneannenin hayatı boyunca yaptığı tek seyahatti. Düğün seyahati. Torununa nefes almadan gezisini anlatır, sonunda da mutlaka ülkenin haritasıyla başlayan eski bir kitaba bakarlardı. Ojeli parmağını haritanın güney ucuna koyardı.

"Carrapateira," diye mırıldanırdı. Atlantik'in karşısındaki sırtta asılı bu bembeyaz köyde otobüs arızalanmıştı. Okyanusun kükreyişini, ağaçları yatıran sert rüzgârı, itaat eder gibi eğilen gövdelerini, alçak evleri, kuruması için duvara çivilenmiş ahtapotları anımsıyordu. Oradan getirdiği pasta tariflerini elli yıldır pişiriyordu, kızın bayıldığı portakallı çörek de bunlardan biriydi. Bu kelimeyi çok seviyordu, Carrapateira, kulağa Rifamisin'den çok daha hoş geliyordu. Bu kelimeyle bir dövme hayal ediyordu.

Bir öğleden sonra, Marthe, Rose ve Jeanine çay içerlerken kız birdenbire bir şeylerin farkına vardı. Bu kadınlar huzurluydular. Bir sır keşfettiği hissine kapıldı. Neredeyse şaşırdı, tıpkı ağabeyiyle, her şeyin yolunda olduğu o zamanlarda, uzun zamandır aradıkları kerevitlere denk geldiklerinde hissettiği gibi, fark edilmesi zor o küçük kara kütleyi suyun dibinde, çakılların arasında ilerlerken gördüklerinde şaşkınlıkla ürperirlerdi. Anneanne, saçının yarısı kazınmış, gözleri kömür gibi kara bir ergenin varlığına zerre kadar şaşırmayan eksik cümleli, mavi gözkapaklı dostlarına çay ikram ediyordu. Kız, bu yaşlı kadınlarla arasındaki farkı anlamıştı. O, bu dinginlik ve kabullenme karışımını yitirmişti. Bitkilerle dolu ve bitkisel bir dünyada yaşıyordu, bu ikisi iç içeydi, ağaçların dünyası ve sürekli yatan çocuğun dünyası. Şimdiki zamanı bununla kısıtlıydı. Aniden kendini anneannesinden çok daha yaşlı hissetti. Yaşlı hanımların bir parça şaşkın bakışları altında birden ayağa kalktı. Walkman'in kulaklıklarını taktı, sesi sonuna kadar açtı ve Cyndi Lauper'ın "I Drove All Night"ının ritmiyle dağı tekmelemeye gitti.

Annesiyle sabah yola çıkışlarının alışkanlığıyla hafta sonları da çok erken kalkıyordu. Yer karoları soğuktu. Çocuğun boş odasının önünden geçiyordu, sonra da ağabeyinin dolu

odasının önünden. Uzun bir yelek giyiyor ve dışarı çıkıyordu. Serin bir örtü yüzünü kaplıyordu. Topraktan beyaz renkli durgun buharlar yayılıyordu. Kıza, belleği de bu toprağın şeklini almış gibi geliyordu, tıpkı bu sis gibi bir türlü yükselemeyen anı parçaları salgılıyordu. Uyanışa işaret eden yegâne şey suyun, akıp giden sonsuz yarışın gürültüsüydü. Hemen önündeki dağ, yolun kenarına vidalı, göğsü yukarı kabarmış bir heykelin kaidesi gibi yükselmeye başlıyordu. Köprünün üzerinde ayakta, kollarını kazağının üzerine kavuşturan kız kardeş havayı içine çekiyordu. Bu sabahları paylaşmaktan nasıl da memnun olacağı ağabeyinin artık yanı başında olmayışının üzüntüsünü tartmaya çalışıyordu. Yaşayan birinin yası nasıl tutulur diye soruyordu kendi kendine. Her şeyi altüst eden çocuğa karşı öfkesinin yükseldiğini hissediyordu. Acıma duygusu ve tiksinti, çocuğun aralık ağzının görüntüsü, nefesi, rahatsızlık ya da memnuniyet ifade eden inlemeleri, hepsi birbirine karışıyordu. Sonra her şeyi ezip geçen, bütün soruları silen bitkinlik geliyordu. Ayakta, köprünün üzerinde, kız kardeş gözünden akan yaşları siliyordu.

"Neden arkadaşların Marthe, Rose ve Jeanine beni yargılamıyorlar?"

"Çünkü kederliler. Kederli olunca yargılamazsın."

"Ne alakası var. Hüzünlü olup kötülük eden bir sürü insan biliyorum."

"Demek ki onlar kötüler. Ama hüzünlü değiller."

"Portakallı çörekten bir tane daha al."

Atalarının başına gelen anneannenin de başına geldi. Bir gün kahvaltı vakti, tüy gibi hafif kimonosuyla, kestane ve vanilya kokuları içinde, mutfağında yığılıp kaldı. Onu öğlene doğru buldular. Marthe, Rose ya da Jeanine, üçünden

biri uğramıştı. Arkadaşını giriş kapısının camından, kırmızı ojeli eli yerde, beyaz bir un tabakasının üzerinde, kırılmış porselen şekerliğin parçalarıyla çevrili halde görmüştü.

İtfaiyecilerin pes etmesi uzun sürmedi. "Her şey birkaç saat önce sona ermiş zaten," diye açıkladılar aileye.

Bu kız kardeş için dünyanın sonu oldu. Ağabeyi için çocuğun gidişi ne ise aynısı.

Haberi ona annesi verdi, tepkisinden çekinerek, okuldan dönüş yolunda, akşam, elleri sımsıkı direksiyonda, dosdoğru karşıya bakarak: "Anneannen bu sabah öldü." Kız cevap olarak yüreğinin ona söylediğini söyledi. "Hayır," dedi. Annesi, şaşkın, yanlış işittiğini sandı. "Hayır" mı? Hayır.

Bir çöküş bazen üzerine çöktüğü şeyin tam ters şeklini alabilir. Karamsarlık duygusuzluğa dönüştü. Durum tam olarak buydu. Kavga çağrısı, dürtüler, fokurdayan öfke kazanı, kapısını yumruklayan tüm bu enerji yerini soğuk bir çöle bırakarak bir anda yok oldu. Yüreği bir buz tabakasıyla kaplandı. Bu uzlaşmazlık kendiliğinden geldi. Kız kardeş bir taş kütlesine dönüştü. Kalbi sökülmüştü, yoktu artık, onun için her şey bitmişti.

Yürüyüşü değişti. Biz hemen fark ettik. Adımları ne aceleciydi artık ne de titrek; birer savaşçı adımlarıydı. Disiplinli yürüyordu, ayağı sağlam basıyordu, dizi daha sertti, kırılmıyordu, başı eğik durmuyordu. Ortaçağ'dan kalma kapıyı belirgin bir yavaşlıkta açıyordu. Saçlarını düzeltişi bile eskisi gibi sabırsız değildi artık, eli kesin bir plana itaat eder gibi görünüyordu, saç tutamını kavrıyor, kulağının arkasına doğru itiyordu. Hareketlerinde belli bir kararlılık, şüpheden ve telaştan uzak bir şeyler vardı.

Babasının ilk kez kontrolü kaybettiği o gece kızın başkalaşımı da doğrulanmış oldu. Aşırı coşkunun sabrın tükenmesine çanak tuttuğuna inanmak gerek. Çocuğun doğumundan

bu yana baba hane halkını ayakta tutuyordu. Onun birden çok defa oğlunu sessizce seyre daldığını görmüştük. Sonra oğluna bir bere aramaya giderdi. Ama çoğu zaman şakalar yapar, pozitif görünürdü. Bir Noel gecesi, çocuğun çorabının önünde duran tek ve küçük pakete uzun uzun bakmış, sonra da "Bu işin iyi yanı şu ki engelli bir çocuktan daha ekonomik bir şey yok," demişti. Karısı kahkahalarla gülmeye başlamıştı.

Odun kesmesi gerektiğinde babasının elektrikli testereyi değil de baltayı tercih ettiğini sadece kız kardeş fark etmişti. Onu odunluğun önünde yakalamıştı, kan ter içinde, iyi bildiği bir hırçınlıkla titrerken. Baltayı indirmeden önce kollarını olabildiğince yukarı kaldırıyor, baltaya tüm ağırlığını veriyor, kızın ondan daha önce hiç işitmediği, hıçkırıklara karışan korkunç bir homurtuyla yere indiriyordu. Ağaç parçalara ayrılarak adeta infilak ediyor, havayı bıçak gibi dilimlere bölüyordu. Babasının da Cévennes'li adamlar gibi zinde bir vücudu vardı, o anda gözüne devasa ve kaslı bir yaratık gibi görünüyordu. Kütüğe saplanan baltayı yerinden söküyor, titreyen yumruklarıyla yeniden havaya kaldırıyordu.

Onun suyun kenarındaki böğürtlen tepecikleriyle de muharebeye girdiğini gözlemlemişti. Orada da motorlu biçiciyi kenara bırakıp budama makasını kuşanmıştı, makası insanı dehşete düşüren bir hızla, sanki doğayı cezalandırmak ister gibi açıp kapatıyordu. Sabit bir bakışı vardı, çenesi de onu partiden arabayla getirdiği zaman gibi sımsıkı kapalıydı.

Akşam yine eğlenceli biri haline geliyor, ailesine soğanlı tart ve yabandomuzu yahnisiyle ziyafet çekiyor, müzeye çevrilen eski bir iplik fabrikasının ya da kooperatifin yenilenmesi hakkındaki son haberleri izlerken, "Bu ülkede kaynak gerek," diyordu. Ve daima kız kardeşin içinde bir yerlerde bir tedirginlik dalgası, ona tabağını duvara fırlatma arzusu veren bir tehlikenin o rahatsız edici hissi beliriyordu.

Karavanını eski değirmenin oraya bırakmakta ısrar eden gezgine sinirlendiği o gece de şaşırmadı, adamı gırtlağından yakalayıp yola fırlatırken odun kestiğinde dönüştüğü huysuz hayvan gibi gürlemişti. Kız kardeş için bu bir şiddet seferberliğinin başlangıcına işaret ediyordu. Bir durum değerlendirmesi yaptı. Kan babasının beynine sıçrarken ağabeyi sadece bir kaşını kaldırmakla yetinmiş, kendi annesinin ölümüyle yıkılan annesi ise gıkını bile çıkarmamıştı. Zaten o günden beri kadının konuşmadığını fark etti. Gezgin, topallayarak ve intikam yeminleri ederek uzaklaşırken kız da felaketin boyutlarını ölçmeye çalıştı. Kendisini, çocuğa o solgun yanağının dibinde, "Felaket sensin," derken gördü ve bu düşünceyi hemen aklından uzaklaştırdı. Kaosa kaos katmanın kimseye bir faydası yoktu. Şimdi üzüntü zamanı değildi. Şimdi, tehlikede olan bir aileyi kurtarmanın zamanıydı. Babası şiddet düşkünü, annesi dilsiz birine dönüşmüştü ve ağabeyi zaten bir hayaletti. Şimdi savaşma zamanıydı. İçinde bir güç yükseldi, keskin bir soğukluğun gücü. Bu acil durumların gücüydü, biliyordu, çünkü dağda ağaçları kökünden söken, arabaları deviren, hayatlara mal olan gökyüzü tufanlarına maruz kalmıştı. Bu durumda ne yapılıyordu? Ağaçlar kazıklarla yerine dikiliyor, suyun akıp gitmesi için tüm setler kaldırılıyor, hatta payandalar inşa ediliyordu. Kız kardeş ailesi üzerine payandalar inşa edecekti.

Bunu başarmak için bir strateji oluşturmak gerekiyordu. Soruları sıralamak ve çözümleri bulmak için bir defter satın aldı. Soru 1: Ağabey çocukla görüştüğünde daha mı iyi hissediyor? Çocuğun çayırlıktaki evden daha sık getirilmesini önerdi. Gelişinin tam tarihlerini defterine not etti, bununla bağlantılı olarak buzdolabını doldurdu, odayı ısıttı, kompostoların yerine yoğurt kâseleri hazırladı. Çocuğa olan düşkünlüğünden değil, ağabeyi daha iyi hissetsin diye. Aileyi toparlamak için askerî bir plan dahilinde hareket ediyordu. Planın

etkili olması öncelikti. Soru 2: Ağabey biraz fazla mı inzivaya çekiliyordu? Kız kardeş onu takip ediyor, yalnız kaldığı zamanları not ediyor ve bu yalnızlık zamanı kızın belirlediği kritik eşiği aştığında altın bir bahaneyle yanına gidiyordu: Aslında çözdüğünü ona söylemeden bir matematik problemi soruyordu. Soru 3: Artık ağabeylik etmiyor muydu? Kimin neyi nasıl yapacağının canı cehenneme, bunlar tarihe karışalı çok olmuştu. Rolleri değişecekti, ağabeyini koruyacaktı. Soru 4: Ebeveynleri onun iyi bir öğrenci olmasıyla rahatlayacaklar mıydı? Böylelikle bir mesele daha çözülmüş mü olacaktı? Ders çalışmaya koyuldu. Hedefi birinci olmak için arkadaşlarını ezip geçmekti. Bundan hiçbir şekilde tatmin duymadı, ailesini memnun etmek ve listeden bir sorunun daha üzerini çizmek dışında. Bir doktor hassasiyetiyle, savaştaki bir asker gibi hareket ediyordu. Onu avluda, emin bir hareketle sandalyeyi çekerken, bahçedeki masayı tokatlar gibi defterini koyarken ve kalemini kâğıdın üzerine, savaşta ilerler gibi bastırırken görüyorduk. Uyum sağlıyordu, gözlerimizin önünde, tıpkı ağabeyinin, ebeveynlerinin ve onlardan önceki onca insanın yaptığı gibi, hayranlığımızı kazanarak. Hayatın hırpaladığı kişilerin geliştirdiği beceri ve onların her seferinde yeni bir denge bulma yetenekleri. Bunlar ip cambazları değildir, ama görmüş geçirmişlerdir diyecek miyiz bir gün?

Savaşını devam ettirmek için gereksiz olan şeylerden kurtuldu. Makyajına çekidüzen geldi, kuaför unutuldu. Ailesini sakinleştirmek için rotasını değiştirmesi gerekiyorsa değiştirecekti. Bu bir emirdi. Gözyaşlarını içine akıtarak aldırmazlığı, masada kaygısızı oynamayı, lisenin bahçesinde kulaklarını seslere tıkamayı öğrendi. Çelikten bir disiplin içindeydi. Zaman düzenine harfiyen uydu. Alışveriş yaptı, yemek hazırladı, değirmenin yanına çamaşır serdi. Annesini bu işlerden kurtarmak bazen on dakika, bazen bir saat

kazandırıyor; annesi yeniden konuşmayı öğrensin diye bu zamanı onunla sohbet ederek geçiriyordu. Kız kardeş defterine sohbet konuları yazıyor, annesiyle birlikteyken ya da sofradayken sohbeti başlatmak için bunları ezberliyordu. Bunun için de gazete okuyor, yerel haberlerden hemen o akşam bahsedebilmek için bunları kaydediyordu. Sonra da ailesinin tepki verip vermediğini gözlemleyip bunları not ediyordu. Parazitlenmiş bir üzüm bağı, Schengen Antlaşması, Bruce Springsteen'in turnesi, babasının izlediği *Les Cordier, juge et flic* dizisinin son bölümü, haziranda bastıracak sıcaklar, kasabanın çıkışına inşa edilen turizm danışma ofisi... Annesinin şaşırdığı, babasının dikkate aldığı, ağabeyinin sinirlendiği konuları birer birer kaydediyordu. Artık arkadaşlarıyla görüşmüyor, akşam okuldan doğruca eve dönüyor, gelen davetleri reddediyordu.

İlk zamanlar arkadaşları tepki gösterdi. Gürültülü motorlar okul çıkışı etrafında tur attılar. Çantası çalındı. Mesele yüz yüze halledildi ve kick boks dersleri işe yaradı. Hasmının burnu kırıldı. Ebeveynleri mağdurun ailesinin zararını karşılamak için pek çok pazarlık ve ziyaret yapmak zorunda kaldı.

Bunun sonrasında kız kardeş huzuru buldu. O çok girişken kız yalnız biri haline geldi. Tek bir amaç için, ailesinin boğulmasına engel olmak. Eğer birisi çıkıp tersini söyleseydi, sınırlarını yıkacak, hayatı sevdirecek güzel bir sevginin onu beklediğini söyleseydi güler geçerdi. Ama öyle olacaktı. Kız kardeş ona vazgeçmeyi öğretecek birini bulacaktı, fakat o dakikada henüz mucizeler hakkında hiçbir şey bilmiyordu.

Bazen anneannesinin yoyosunu çıkarıyor, sonra hemen ortadan kaldırıyordu. En küçük zayıflığa bile müsamaha yoktu. Bir daha asla onun evine gitmedi, toprağa verilişinden sonra onun saklaması istenen kimonoyu reddetti. Portakallı çöreğin tadını unuttu. Kick boks derslerini bıraktı,

anneannesinin onu abone yaptığı dergilerin kapağını bile açmadı. Hiçbir şey okumamış, hiçbir şey paylaşmamış, hafızasız, bağsız, bütün geleceğini tek bir amaçla değiş tokuş etmiş bir varlık haline geldi. Yumrukları sıkılı, bir asker gibi ileri bakıyordu. Zaman kaybetmeksizin başarması gerekiyordu.

Aylar geçti. Çabuk hareket eden, az konuşan, ruh hali dalgalanmalarına dirençli bir performans canavarına dönüştü. Son kalan dostlarını da kaybetti, ama hiç kederlenmedi. Güzel bir kız olarak iştahlı bakışları görmezden geldi, grupları hor gördü, ona yaklaşan her kim olursa olsun araya buz gibi soğuk bir mesafe koydu. Her şey bir hesap kitap konusuydu: Ağabey bir günde iki defadan fazla gülümsedi mi, babası ne kadar zamandan beri kudurmuş gibi odun kesmiyor, annesi bu hafta hangi sözcükleri söyledi, sofrada nasıl bakışlar atıldı, bölgesel seçimler konusu herhangi bir tepkiye sebep oldu mu, dönem sonunda not ortalaması kaç olacak? Yenilenmenin hesabını tutuyordu. Bütün dünya defterine not ettiği şifreli bir bilançoya dönüşmüştü. Sol sayfa, üzeri bir bir çizilen sorunlar listesi, sağ sayfa, ertesi gün için konuşulması öngörülen konu başlıkları. Defteri yastığının üzerinde açık olarak uykuya dalıyordu.

Aynı zamanlarda ağabey tam tersi bir hareket içindeydi. Keyifleniyor, biraz daha açılıyordu. Tatillerde çocuk eve gelince ona karşı yine sevecen birine dönüşüyor, yeniden yaklaşıyordu. Onun saçlarını bile kesmişti. Kız kardeş hedefe ulaşmanın mutluluğunu hissetti – çünkü artık umut yoktu, sadece hedefler vardı. Ağabey gevşedi, tutarlı biri oldu, gülümsüyordu ve bunun çocukla birlikte olmasıyla bir alakası yoktu. Uzayan saçlarına, allık sürmediği yüzüne iltifatlar etti. Kız defterinde bu konunun üzerini çizebileceğini düşündü, rahatlayarak iç çekti.

Biraz daha mesafe kaydetmek için fırsattan istifade etti. Ağabeyini sinemaya götürmeyi başardı. Ona bahsetmese de

anneannesiyle sinemaya gittiklerinde oturdukları yerlerden kaçındı (her zaman en kenardaki koltuklar, çünkü "Eğer kaçmak gerekirse en kolay olan," derdi). Bu sene pek iri olan dutlardan, köyün kuaförüyle kaçan benzinciden biraz bahsettiler, okuldan birkaç hatıra andılar. Henüz mahcuplardı.

Film dandikti ve dublajı da kötüydü. Yansımaların hareketli ve renkli karanlığında kız birdenbire ağabeyinin iyileşmeyeceğini anlayıverdi. İyileşmek demek acısından vazgeçmek demekti, oysa acıyı onun içine yerleştiren çocuğun kendisiydi. Onun iziydi. İyileşmek bu izi yitirmek, çocuğu sonsuza dek kaybetmek demekti. Kız artık bağların farklı şekilleri olabileceğini biliyordu. Savaş bir bağdır. Keder de öyle.

Bir akşam ağabeyinden onu mobiletle okuldan almasını istedi. Kızıl ve soğuk bir sonbahar akşamıydı. Birkaç gün önce deli bir rüzgârın getirdiği korkunç bir fırtına, anneannesinin muhakkak şiddetini tahmin edebileceği türden, Cévennes'in üzerine çullanmıştı. Su metrelerce yükselmiş, ağaçları, arabaları sürüklemiş, iki kişi kaybolmuştu. Taşkın, çıkma inşaat şeklinde yapılan kamping alanını yerle bir etmiş, kayıkları, kışlık odunları, seraları, soğan tarlalarını önüne katıp götürmüştü. Köyde, rıhtımdaki esnafların dükkânlarını su basmıştı. Eczacı yüzen şırıngaları anlatıyordu, kasabın çalışır durumda tek bir makinesi bile kalmamıştı. "Üstelik," diyordu esnaf, dükkânlarını su bastığında kendilerini evlerine çıkan merdivenlere ya da arka kapıya zor atmışlardı.

Ağabey ve kız kardeş akşam vakti yol boyunca selin sonuçlarına şahit oldular. Dalları limon dolu ağaçlar yerlerdeydi. Açığa çıkmış kökleri biraz müstehcen bir görüntü sunuyordu. Sanki gökten iki el inip ayırmaya ve yassılaştırmaya karar vermiş gibi nehrin yatağı metrelerce genişlemişti. Her iki kıyıda ne ağaç gövdesi kalmıştı ne de kaya; sadece geniş kumluklar vardı. Port bagajın üzerine otururken sanki

nemli toprak kokan hareketli bir kütleyi yarıyor gibi hissediyordu kendini, ayrıca tuhaf sesler duyuluyordu, tarih öncesi hayvanların çığlıkları, gölgelerin buruşup ezilmesi, ilkel ormanların fısıltıları. Kız kardeş ağabeyinin bedenini fazla sıkmamaya özen gösteriyordu. Ağabey ihtiyatlı bir şekilde ilerliyordu. Konuşmuyorlardı. Kız kendisine acaba onu sonsuza dek kayıp mı ettim diye soruyordu. Kararı kim veriyordu ki? Bununla baş edecekti. Kaybetmek artık onun yakın dostuydu. Fırtınanın yıktığı bir köprünün önünden geçtiler. Korkuluk duvarının bir kısmı yıkılıp gitmişti ve boş bir kemer gibi görünüyordu. Sanki bir dev gelip köprüyü ısırmış gibiydi, geriye bir lokmalık bir boşluk bırakmıştı. Tam orada, bu kesik köprüden hemen sonra, kız kendisinin buradan gideceğini kesin olarak anladı.

Çocuk bir sonraki tatilde eve geldiğinde daha da büyümüştü. Sürekli yatar pozisyonda oluşu damağında irileşmeye sebep olmuş, dişleri üst üste binmiş ve diş etleri şişmişti. Bu defa engelli hali doğrudan göz çarpıyordu. Ama hiçbir tiksinti hissetmemesi kız kardeşin kendisine de sürpriz oldu. Yaz boyunca çocuğu yine görmezden geldi, ama ağabeyini onunla ilgilenirken gözlemledi. Ne kaygı duyuyordu ne de arzu. Eskiden olduğu gibi kendisini zorla kabul ettirmeye hiç yeltenmedi. Akşam olduğunda sohbet konuları açılıyor, ağabey bir haber üzerine yorum yapıyor ya da baba soğan rekoltesi hakkında bir şeyler söylüyordu. Ağabeyini dikkatle inceliyordu. Benzerlik kızı bir kez daha şaşırttı. Ağabey, çocuğun büyümüş haliydi.

Kısa bir seyahatten döndüğü bir sabah, kahve kokuları tüterken, ağabey salonda ortaya çıkıvermiş, sırt çantasını bırakmış, çocuğa gitmek için merdivenleri tırmanmıştı. Odaya kapanmıştı. Ağabeyini bezemeli yatağın üzerine eğilmiş dururken hayal edebiliyordu. O zamandan beri

ağabey mutlu görünüyordu. Defterde çizilecek bir satır daha. Yine çocuğu yıkıyor, nehrin kıyısına, çam ağacının altına yerleştiriyordu. Kız onları uzaktan izliyordu. Araziyi gözleyen bir general gibi hareket ediyordu: Ağabey hangi örtünün üzerinde uyukluyordu, uzanan çocuğun yanağını okşamak için kaç defa başını kaldırıyordu, su şişesini akıl edebilmiş miydi, çam ağacının gövdesinde eşekarısı yuvası olup olmadığını kontrol etmiş miydi? Her şey yolundaydı. Kardeşi iyi görünüyordu. Defterini açtı. Bir satırı daha çizdi. Görevini neredeyse tamamlamıştı, ailesi iyileşiyordu. Ama aynı zamanda bir daha asla duygularını ifade edemeyecek kadar katılaştığını hissediyordu.

Çocuk toprağa verilirken bu kaygının yersiz olduğu ortaya çıktı.

Beraberinde küçük ve sessiz bir kalabalıkla dağa, mezar yerine doğru tırmanırken giderek artan bir biçimde sersemlediğini hissetti. Soğuk yüzünden, soğuk yüzünden. Tüm bedenini kaplıyor, uzuvlarını felç ediyor, göğsünü sıkıştırıyordu. Ağabeyinin daima çocuğun üzerini örttüğünü anımsadı. Şimdi sıra ondaydı. Çocuk gibi, o da soğuğun avı haline geliyordu. Paniğe kapılmaya başlamıştı. Parmaklarını hareket ettiriyor, kan akışını sağlamak için ayağını yere vuruyordu. Soğuğunki yavaş bir ısırıktı, suya atladığında hissettiği buz gibi titremeden çok farklıydı. Adeta yakıyordu.

Sıkıntısını saklayarak bakışları yerde, taşların üzerinde, yürüyordu. Ona biraz canlılık katabilmek isterdik, ama bize kim kulak verir? Bu çelişkiyi kimse bilmez oysa taşlar insanları daha yumuşak kılar. Çünkü onlara elimizden geldiği şekilde yardım ederiz, insanlara barınak, oturak, cephane ya da yol oluruz. Bakışları yerde bu genç kıza eşlik ettik. Hızlı, sarsıntılı, titreyerek yürüyordu. Ayağının altındaki çakıl taşları kum gibi gıcırdıyordu.

Ormanın açıklığına vardıklarında, bu masal diyarının görkemli dekorunda önce meşe ağacının yere kadar uzanmış, çimenleri hafifçe okşayan uzun ve eğik dallarını gördü; ardından ebeveynlerinin birbirine çok yakın, sanki aynı gövdeden çıkmış gibi duran bacaklarını gördü, sonra ufacık mezarlığın alçak ve sivri uçlu parmaklığını gördü. Sanırsınız ki bu parmaklıklar sanki bir şeyleri delip öldürmüştü. Yıllar onların üzerine düşmüştü. Her şey birdenbire döküldü, doğumunun sevinci, yanağının kadifemsi yumuşaklığı, utanç, kaçmış olmanın utancı ve onu taşımaya çalıştığı gün bırakıp gitmiş olmanın utancı, banyodaki o narin beden, avludaki minderler, küçük kardeşinin nefesi – onu ilk defa bu sözcüklerle düşündü, *küçük kardeşim*, böyle dediğini duysaydı kim bilir anneannesi ne kadar memnun olurdu. Bunun heyecanı nefesini kesti. Nehrin uğuldayışını kontrbas sesinde algıladı ve ilk defa bu uğultu kayıtsızlıktan değil, müsaadeden bahsediyordu. Artık durabilirsin diyordu. İki büklüm oldu. Birden büyük ve şaşırtıcı bir sessizlik hâkim oldu. Cenaze görevlileri bile donup kaldılar. Bu üzüntüyle şaşkına dönen ağabeyi ona ilk yaklaşan oldu, oysa kız kardeşi bunun asla olmayacağını sanmıştı. Ağabeyi ona doğru ilerlerken görüyoruz. Omuzlarından tutuyor, adını tekrarlıyor. Onu ayağa kaldırmaya çalışıyor, başaramıyor, kendi üzerine kapanmış bir muhafız. Eğilmiş bir sırttan ibaret sadece. Heceliyor: "Onunla kavuşmam için ölmesi gerekti." Ağabeyi elini kız kardeşinin alnına bastırıyor, gözünden akan yaşlara rağmen gülümsüyor, çenesini başının üzerine koyuyor ve usulca fısıldıyor: "Hayır ama, bak. Ölmüşken bile bizi birbirimize bağlıyor."

3

Sonuncu

Ebeveynler haberi telefonda verdiler. "Bir çocuğumuz daha olacak." Çekinerek söylediler, sözcükleri seçerek. Buna gerek yoktu. Ağabey şehirde oturuyor, ekonomi kürsüsünde çalışmalar yapıyordu. Kız kardeş eğitimine Lizbon'da devam ediyordu.

Evden uzakta olduklarından, gecenin bir yarısı uyanmış, kanepenin üzerinde, ayaklarını yuvarlak karnının altına kıvırmış annelerinin haline şaşıramadılar. Onun korkunç doğum kâbusları hakkında tek bir fikirleri bile yoktu. Onu gecenin havlı sessizliğinde, gözleri boşluğa takılmış, düşmemek için bacaklarını aralamış, dağın içinde kaybolurken görmemişlerdi. Ölen çocuklarını takip eden doktorun karşısına oturmaları gerektiğinde babalarının elini nasıl kuvvetli sıktığını bilmiyorlardı. Aynı hastaneydi, aynı gri kauçuktan zemin ve yıllar öncekiyle aynı soru: Bebekleri normal olacak mıydı? Ve hepsinin ardında, hayat vermek isterken onu berbat etmek gibi tek bir endişede birleşmiş yaralı ebeveynlerin büyük bekleyişinin sarsıntıları vardı.

Ultrason sonuçlarına bakan doktor her şeyin yolunda

olduğunu haber verdi. "Her şey yolunda." Yıllardır kimse bu cümleyi kurmamıştı, öyle ki ebeveynler doğru işitmediklerini düşünerek, tam anlayamadıklarına kanaat getirerek, doktordan tekrar etmesini istediler. Doktor gülümsedi. Daha önce başlarına gelen şey kesinlikle kötü bir tesadüftü ve kırkını aşan annenin yeniden hamile kalabilmesi bir şanstı. "Kötü talih, iyi şans, sonuç olarak bir denge," dedi doktor kapıya kadar onlara eşlik ederken. O da duygulanmış gibiydi. Anneye katlanmak zorunda olacağı tetikleri yeniden hatırlattı, onunkisi çok yakından takip edilen bir hamilelik olacaktı, ancak artık tıbbi görüntülemedeki ilerlemeler sayesinde kusurlu gelişim hemen tespit edilebilecekti, son on yılda bu alan hatırı sayılır şekilde gelişmişti. Sonra boğazını temizledi ve ebeveynlere, üçüncü çocuklarının sağlık taramaları esnasında bir gerçeği onlardan gizlediğini söyledi: "Farklı bir çocuk çok zor bir sınavdır. Çiftlerin büyük çoğunluğu ayrılır."

İşte şimdi oradaydı. Bir erkekti.

Sonuncuydu.

Dramlardan sonra gelmişti. Buna karşın onun dram yaratmaya hakkı yoktu.

Örnek bir çocuk oldu. Az ağladı, konforsuzluğa, ayrı kalmaya adapte oldu, çaba gösterme konusunda hiç surat asmadı. Ebeveynlerini teselli etti. Bir öncekini telafi etmek için mükemmel evlat oldu.

Tüm çocukluğu boyunca, gelişimini çevreleyen sancılı gerilimin mührünü taşıdı. Annesi bazen mutfağın öbür ucunda meyve soyarken portakalı görüp görmediğini soruyordu. "Evet, tabii ki portakalı görüyorum," diye yanıt veriyordu. O zaman annesi sanki çok uzaklardan geliyor gibi görünen, yaşanmış onca üzüntünün ardından yüzüne yayılan bir tebessümle gülüyordu, o da annesi tebessüme devam etsin

diye portakal hakkında ayrıntı vermeye devam ediyordu. "Yumuşak görünüyor," diyordu, "rengi koyu, yusyuvarlak değil, ama elmaya göre daha dengeli, düşeceğim diyor ama direniyor." Annesi sonunda gülüyordu.

Rahatlamanın iç çekişleri arasında büyüdü. Duvarlar onun ilk adımlarını, ilk sözcüklerini, ilk hareketlerini gösteren fotoğraflarla doluydu ve bu izler yatışma, sükûnete davet işlevi görüyordu. İyiydi, kanıtı ise yürümesinde, konuşmasında, görmesindeydi. Bu durum fotoğraflanmıştı. Kanıt.

Sonuncu yalnız ilerlemiyordu. Bunu biliyordu. Bir ölünün gölgesinde dünyaya gelmişti. Bu gölge yaşamının üzerine düşüyordu. Bununla baş etmek zorundaydı. Bu zoraki ikiliğe isyan etmedi, aksine. Onu hayatına entegre etti. Böyleydi işte, engelli bir çocuk ondan önce doğmuştu, on yaşına kadar yaşamıştı. Mevcut olmayanlar da ailenin birer üyesiydi.

Sık sık, eskilerden bir yerden gelen bir içgüdüyle hareket geçip gecenin bir yarısı doğruluyordu (Bu ailede kimse doğru dürüst uyumuyordu. Uyku sıkıntıların kalıbıydı, onların izlerini taşıyordu). Kalkıyor, hislerindeki haklılığın farkına varıyordu. Sönmüş sobanın başında bir şeyler okuyan babasıyla karşılaşıyordu. Ya da kanepede oturan, gözleri boşlukta, hiçbir şeye bakmayan, bakışları eşyaların üzerinde öylesine dolaşan annesiyle. Usulca, her şeyden ve hiçbir şeyden bahsetmek için onların yanına oturuyordu. Dut çayı teklif ediyor, okulu, kooperatif kamyonunun kazasını anlatıyordu. Hasta bir çocuğun yanı başında oturur gibi onları koruyordu. Bunun kendi işi olmaması gerektiğini hissediyordu. Ama kaderin rolleri değiştirmeyi sevdiğini ve buna uymak gerektiğini de hissediyordu. Bu durum ne düşünmeye ne de isyana davet ediyordu. Böyle karar verilmişti işte. Onda güçlü bir iyilik vardı. Bizce istikameti zaten belli olan güneş ışınının doğurduğu tebessümde pek çokları bir

saflık görecektir – kim taşlara gülümser? Ama biz orada bir asalet gördük, nezaketin asaleti, kendini kendinden emin bir şekilde açmanın nezaketi, o ne kıymetlidir, sevimsiz bir yargı bu hamleye hiçbir zarar veremez. Nezaketinin gücü onu bağımsız kılıyordu, aptallığa, saçmalığa yalıtımlıydı, içgüdülerinden emindi. Sonuncu, bu silahlara sahip olduğundan içine doğduğu tuhaf aileyi kendiliğinden kabul etti, her şeyden çok sevdiği, yaralı, ama cesur aileyi. Bu yüzden önce ailesinin üzerine titredi.

Aralarındaki bağ sakin ve güçlüydü. Üçü birlikte bir koza meydana getiriyorlardı, günleri bir yara izi gibi dokuyorlardı. Onun omuzlarında yeniden doğuşun ağırlığı vardı. Bu yük hem ağırdı hem de tatminkâr. Ama ona uygun yer buydu.

Bazen babası saçlarını telaşlı bir şefkatle, kaygısını ifşa eden bir haşinlikle karıştırıyordu, gittiğini görecek olmanın kaygısı, sanki onu tutmak gerekiyor gibi, onu, sonuncuyu, çünkü ondan önce acılar vardı ve ondan sonra hiçbir şey olmayacaktı. Arada duruyordu. Hem yeni bir başlangıçtı hem de bir devamlılık, bir kırılma ve bir vaat. Saçları çocuğunkilere göre daha az gürdü. Gözleri daha az siyahtı, kirpikleri daha az uzundu. Ne yaparsa yapsın kendisini "daha az" hissediyordu, oysa kısıtlı olan çocuktu. Sonuncu bunu kederlenmeden düşünüyordu, çünkü kaybedilen çocuğa karşı gerçek bir iyilik, bir merak hissediyordu. Onu tanımış olmak için neler vermezdi. Hem bir şey daha vardı. Sonuncunun ebeveynleriyle paylaştığı anlar ona aitti. Ebeveynler onunla doğmuşlardı. Bellekleri boştu, hayalet bir küçüğün izlerini taşımıyorlardı. Sonuncu kendisini bir şeylerden mahrum hissetmiyordu.

Babası onu saçağın altına götürüyordu. Odun kesiyorlardı. Elektrikli testerenin gürültüsü havayı doğruyor gibiydi.

Önce oduna hafifçe dokunan, sonra tereyağına gömülür gibi gömülen bıçağı seyretmeye bayılıyordu. Parçaların yere düşüşü tok bir ses çıkarıyordu. Eğilip düşen odunu kendisine doğru çekiyordu, bu sırada babası bir sonraki kütüğü alıyor, çeneyi andıran, üçgen kollu demir sehpanın üzerine yerleştiriyordu. Sonra el arabasını odunluğa sürüyor, kurt delikleriyle dolu kapıyı geçiyor ve kurumaları için odunları boşaltıyor, kesim yıllarını gösteren etiketlere bakarak hayaller kuruyordu; 1990, 1991, 1992, onsuz onca yıl.

O ve babası birer bere takıp, eldivenlerini giyip sık sık tamirata gidiyorlardı. Bu onların büyük tutkusuydu: sağlamlaştırmak, canlandırmak, ayağa kaldırmak. Kuru taşlardan bir duvar, nehre inmek için bir merdiven inşa ediyorlardı, bir kapı kanadını yerine yerleştiriyorlar, bir tırabzan, bir oluk, küçük bir balkon monte ediyorlardı. İş yapacakları geniş alanları birlikte adımlıyorlardı. Çayırlık ve üzerinde kiremit çatılı ve bahçe kapılı bir ev gösteren reklam afişinin önünden her geçtiklerinde (reklam bu kusursuz çatıyı övüyordu) sonuncu, babasının gözle görülmez bir şekilde gerildiğini hissediyordu. Kendi kendine, çayırlıkta bir evin çocukla olan hikâyelerinde muhakkak bir yeri olmalı diye düşünüyordu. Etrafındaki bedenlerin bu küçücük gerginliğini annesi komposto hazırlarken de algılıyordu ya da bir gün, bir süpermarketin park yerinde bir kadın çocuk arabasını açtığında. Mekanizma öyle hızla açılmıştı ki kauçuk tekerlekler zemine çarpmıştı. Babası sanki bu ses başka bir dünyadan geliyor gibi irkilmişti. Bir saniye içinde gözleri park yerini tarayarak sesin kaynağını, açılan çocuk arabasını ve şüphesiz onun içine konulacak çocuğu aramıştı. Sonra önüne dönmüş, başını eğmiş ve mağazanın kapısından geçmişti. Sonuncu, hepi topu birkaç saniye sürmüş bu sahneden tek bir an bile kaçırmamıştı. Tahmin edebiliyordu.

Dönüş yolunda arabanın bagajı yepyeni aletlerle doluydu, o ve babası vaatlerle, gelecek inşaatlarla dolu, hoşnut bir sessizliğin tadını çıkarıyorlardı. Yol köye doğru inerken bazen babası ansızın sorular sormaya başlayabiliyordu.

"Elle diş açmak için hangi alete ihtiyacım olur?"

"Penseye."

"Art arda kaç geçiş yaparım?"

"Üç."

"Hangi uçları kullanırım?"

"Çizici, ortalayıcı, bitirici."

"Bitiricinin hangisi olduğunu nasıl anlarım?"

"Kare şeklindeki kuyruğunda çizgi olmaz."

Hepsi bu kadar. Baba arabayı sürmeye devam ederdi. Sonuncu, pencereden bakardı.

Sonuncunun hiç tanımadığı anneannenin başlattığı işi devam ettirmeyi umarak geçidin en güneş alan yerine bambu diktiler. Hareketleri yumuşak, kesin ve uyumluydu. Taşları ya da aletleri birbirlerine sessiz bir bale icra eder gibi veriyorlardı. Yıpranmış eldivenlerini çıkarmadan alnını silen babanın gözlerine ter akıyordu. Güneş ışınları toprağın içine giriyor, işte bu yüzden ışıldıyor diye düşünüyordu sonuncu. Yanı başlarında dağ yükseliyordu. Bin çeşit ses çıkarıyordu, gıcırdıyor, zırıldıyor, gülüyor, öfkeleniyor, mırıldanıyor, gürlüyor, kaynıyor, hırlıyordu, çok iyi işiten kayıp çocuk olsa, mutlaka bunları algılayabilirdi. Kayıp çocuk dağın bir büyücü ya da Ortaçağ prensesi, iyi kalpli bir dev, antik bir tanrı ya da huysuz bir hayvan olduğunu sanmış olmalıydı şüphesiz.

Sonuncu, dağı yanı başında, müttefiki olarak hissediyordu. İnsanların yaptığı işlerin yok hükmünde olduğunu, geçitlerin yıkılacağını, ağaçların kayaların üzerinden çıkacağını ve fidanlıkları mahvedeceğini biliyordu. Bu uzlaşmazlığın

farkındaydı. Ama aynı zamanda nisanda kırlangıç otlarının çimene sarı damlacıklarını saçtığını, temmuzda alakargaların incirleri gagalamaya geldiğini ve ekimde ilk kestaneleri toplamak için yere eğildiklerini de biliyordu. Hep taşları kaldırırdı, çünkü altında hayat olduğunun bilincindeydi. Bunu bizimle anlamıştı, bizim içimiz barınaktı. İşi toprakta çukur kazmaya kadar vardırmıştı, en az on beş santimlik bu çukurun üzerini düz bir taşla kapatıyordu ki kertenkeleler huzur içinde gelip bu çukura yumurtlayabilsin. Tespihböceğine özel bir ilgisi vardı, zira bunlar korktuklarında top şeklini alıyorlardı. Bu reflekse bayılıyordu, bunu dahice buluyordu: korku ânında kendi üzerine kapanmak. Aslında diye düşünüyordu, insanlar bu böcekleri taklit ediyorlardı. Bunlardan bir tane bulduğunda, avucundaki arduvaz renkli bu küçük topçuk karşısında nefesi kesiliyordu. Onu usulca nemli toprağa bırakıyor ve parmaklarının ucunda uzaklaşıyordu.

Sonuncu, doğaya sonsuz bir saygı gösteriyordu. Taşlar hayvanların izlerini taşıyorlardı, gökyüzü kuşlar için uçsuz bucaksız bir barınaktı ve özellikle nehir, kurbağaların, karayılanların, su örümceklerinin ve kerevitlerin eviydi. Kendini hiçbir zaman yalnız hissetmedi. Çocuğun, bu birliktelikten istifade etmek için, burada, olması gerekenden daha uzun yaşadığını anlıyordu. Bu ona mantıklı görünüyordu. Eğer çocuğu tanıyabilmiş olsaydı, onunla birlikte dağı olduğu gibi kabul ederdi.

Akşam üçü birlikte yemek yiyorlardı, o ve ebeveynleri. Hiçbir şey dememek için, birlikte olmak için ya da sadece bir ses duymak için söylenmiş sözleri seviyordu. Boşlukları kapatan, hoş sessizlikleri dolduran bu şefkatin üzerine titriyordu. Su dolduruluyor, et ve çavdar ekmeği elden ele uzatılıyor, *pélardon* peyniri ikram ediliyordu. Sofrada "Öyle mi?", "Espérou çok şeker", "Ah tabii, ısırgan, korkunç bir

şey" cümleleri çınlıyordu. Önceki gün satın alınan blender hakkında tartışılıyordu, dakikada dört yüz elli devir, yeterli miydi? Çünkü ataş ararken ablasının masasının çekmecesini açmış, "sohbet konularıyla" dolu bir deftere denk gelmişti. Sayfanın üzerindeki başlık böyle yazılmıştı. Görünce çok şaşırmıştı. Bu akşam yemeklerinde hiç kimse "sohbet konularına" ihtiyaç duymuyordu. Bundan gizli bir memnuniyet duydu, kibirden değil, rahatladığı için. Bağların akışkanlığı apaçık ortadaydı. Bu, iyileşmenin mutlu dinginliğiydi.

Sohbetlerinin çoğunu ağabey ve kız kardeş işgal ediyordu. Orada olmasalar da oradaydılar. Yaşam, aldıkları haberlere göre şekilleniyordu; ilk cep telefonlarının ortaya çıkışı haberleşmeyi daha kolay hale getirmişti. Ağabey bir firmada güzel bir pozisyon elde etmişti. Takım elbise giyiyor, işe otobüsle gidip geliyor, apartman dairesinde oturuyordu. Ama hayatında kimse yoktu. Aşk hiç, arkadaşsa az. Ebeveynler bundan kristal bir vazoya dokunur gibi, titizlikle bahsediyorlardı.

Kız kardeş hâlâ Portekiz'deydi ama, Portekiz edebiyatı derslerini bırakmıştı. Bıkmıştı artık, "Zaten okulu hiçbir zaman sevmemişti," diye belirtmişti babası. Fransızca özel ders vermeyi düşünüyordu. Dışarıya sık çıkıyordu. Dairesi yokuş ve dar bir sokağa bakıyordu, aynı sokak üzerinde bir de plakçı vardı ve artık hayatını bu plakçıyla paylaşıyordu. Daha az telefon ediyordu. Çok âşık bir hali vardı. "Yeniden doğuyor," diye gülümsedi annesi ve o anda sonuncu, yeniden doğmak için önce öldüğünü sanmak gerekir diye düşündü, kendisinden önce ailesinin başından geçenlerin vahametini görür gibi oldu.

Kusursuz görüntüsünün altında sorularla yanıp tutuşuyordu. Ne zaman öğrendiniz, kardeşim bütün gün ne yapıyordu, bir kokusu var mıydı, üzgün müydünüz, nasıl

yemek yiyordu, görebiliyor muydu, yürüyebiliyor muydu, düşünebiliyor muydu, canı yanıyor muydu, canınız yanıyor muydu?

İçinden, çocuğa "neredeyse ben" adını vermişti. Bir suret, kendisine benzeyen biri olduğu hissine kapılıyordu, dil olarak sadece duyarlılığa sahip olan biri, hiç kimseye asla kötülüğü dokunmayacak biri, kendi içine kapanmış biri. Tıpkı tespihböceği gibi.

Onu özlüyordu – bu da bardağı taşıran son damla diye düşünüyordu, halbuki onu hiç tanımadım. Sadece bir kerecik onu görmüş, koklamış, dokunmuş olmayı ne de çok isterdi. O zaman ailenin diğer fertleriyle eşitliği sağlamış olurdu ve çocuğa karşı hissettiği bu derin, samimi özlemini de gidermiş olurdu. Çocuğun zayıf olması onu yıldırmıyordu. Sonuncu, zayıf olan her şeyi seviyordu. Zira o zaman yargılandığını hissetmiyordu. Peki, niçin yargılandığından şüphe ediyordu, bunun hakkında hiçbir fikri yoktu, ağabeyinin ve ablasının ve belki ebeveynlerinin hissettiği utancı düşünmek dışında, diğerlerinin bakışları çocuk arabasına takıldığında, diğerlerinin normalliği meraka dönüştüğünde, bu utanç öyle derin ve öyle suçlu hissettiren bir utançtı ki ("Utanç verici bir ayıp," diyordu kendi kendine) kan bağıyla bulaşmıştı. Bu çocuğu korumak için ona sarılmak isterdi. "İnsanın kendisinden önce ölen birini bu kadar özlemesi nasıl mümkün olabilir?" diye soruyordu kendine ve bu soru başını döndürüyordu.

Ebeveynlerinin odasında, yatağın yakınında, annesinin başucu lambasının üzerinde bir fotoğraf asılıydı. Avlunun gölgesinde, geniş minderlerin üzerinde uzanmış bir çocuğun fotoğrafı. Görüntü alttan çekilmişti, yer hizasından, muhtemelen ağabeyi tarafından. Büyük minderin ne kadar kalın olduğu görülüyordu, üzerinde de birbirinden ayrık olduğu

tahmin edilen kemikli dizler. Kollar da birbirinden ayrıktı, ama yumruklar bebeklerinki gibi sıkılıydı. Bilekleri ne kadar da ince, karla kaplı kuru odunlar diye düşündü sonuncu. Yüzü narindi, çok solgundu, yusyuvarlak yanağının üzerinde siyah, uzun kirpikleri vardı. Koyu kahverengi gür saçlar. Fotoğrafın alt köşesinde bir el görünüyordu, biraz bulanık, kız kardeşinin elini tanımıştı.

Fotoğraf bir pazar günü öğleden sonra çekilmişti, omuzlarının üzerinde duvarın ötesinden dağlar yükseliyordu, kalın boyunları mavi gökyüzüne doğru uzanmıştı. Bir huzur ânıydı ve aynı zamanda eğik bir şeyler vardı, bacaklar belki, ya da çok geride bir boyun, ya da kader.

Gece annesine sarılmak için geldiğinde bu fotoğrafa hızlıca, neredeyse çekinerek göz ucuyla bakıyordu. Durup incelemek istiyordu. Cesaret edemiyordu. Annesi pek çok kere sorularını cevaplamayı teklif etmişti. Ama öyle çok sorusu vardı ki sonunda vazgeçmişti. Aslında annesinin kırılganlığından çekiniyordu. Anıların, "Portakalı görüyor musun?" sorusunun ardından gelen o hüzünlü tebessümü geri getirmesini istemiyordu. İşi şu soruya kadar vardırmayı istemiyordu: "Ya ölmeseydi, ben yine de doğacak mıydım?" Annesine sıkı sıkı sarıldı. Gözleri kapalı, yüzünü boynuna gömüp sessiz antlar içti, sevgi ve yardım yeminleri etti.

Okulda mükemmeldi. Yine de okul işleri pek ilgisini çekmiyordu; okulu sınırlı, sıradan, biraz da aptalca buluyordu. Tarih hariç. Tarih gerçekten değer verdiği yegâne dersti. Tüm sayıları kolayca aklında tutuyor, bir dönemin içine dalarak tüm ayrıntıları, arka planı ve zihniyetleri kavrayıveriyordu. Ortaçağ'a ayrıca düşkündü, o zamanlardaki adamların çanlarına ve kılıçlarına birer isim verdiklerini öğrendiğinde kendisini iyi hissetti, zira o da taşları isimlendiriyordu. Çocukların hayal dünyası böyledir işte, bize hiçbir zaman

talep etmediğimiz kimlikler verebilirler ve biz duvarımızı panolara çeviren o çınlamaların tadını çıkarırız, "Costane", "Haute-Claire", "Joyeuse"

Tüm ilköğretim boyunca, Vikingler döneminden İkinci Dünya Savaşı sonrasına dek aynı zevkle çalıştı. Bir dönemin başlangıcı ona çok yoğun bir mutluluk hissi veriyor, bilinmeyen bir ülkeye girmiş izlenimine kapılıyordu. Bir dil, bir yemek yeme ve düşünme şekli, bambaşka duygular öğrenmesi anlamına geliyordu. Tarih, bilinmeyen dünyalara bir yolculuktu ve aynı zamanda onun şimdisiyle çok uyumluydu. Kendisini bir zincirin halkası olarak hissediyor, kendisinden önce dünyaya şekil vermiş sonsuz danstaki yerini alıyordu. Yaşanmış ve yaşanacak binlerce hayattan biri olma fikrine bayılıyordu. Çünkü o zaman sonuncu değildi artık. Bazen bize parmaklarının ucuyla dokunuyordu, bir törenle, sanki atalarının kalıntılarına dokunur gibi – ki bu doğruydu, taşlar kutsal yadigârlardır. Bundan hiç kimseye bahsetmiyordu.

Onu kendi yaşındaki çocuklardan ayıran bir sınır olduğunu hissediyordu. İnsani olan her duyguyu hemen algılıyordu. Bir bakışı, bir melankoliyi, bir beklentiyi, bir aşağılık duygusunu, gizli bir aşkı, bir korkuyu hemen yakalıyordu. Öteki olanı bir hayvan gibi seziyordu. Ama reddedilmemek için insan kalmaya gayret ediyordu, zira hassas olanların aynı zamanda av olduklarını tahmin edebiliyordu.

Kendi yaşında, dışlanmış bir çocuğu hemen tespit etti. Hiç şüphe yok başka bir vadiden geliyordu. Ya da buraya yeni taşınmıştı. Sonuç itibariyle kimse onu tanımıyordu. Diğerlerinin onu nasıl gözlediklerini gözledi, kenarda durmanın tehlikesini ölçüp biçti. Çocuk daha şimdiden, dürülüp top haline getirilen ve elden ele dolaşan atkısının peşinden koşuyordu. Ellerini uzatıp zıplıyordu, ama atkı yüksekten atılmıştı. Sonuncunun eline geldi. Üzerine gelen çocuğa yardım

etmek isterdi ama tersini yaptı, kurala uydu. Bütün gücüyle atkıyı başka bir gruba doğru fırlattı, çocuk gerisingeri dönmek zorunda kaldı ve kayıp düştü. Yerden kalkmaya yeltenmedi, yenilgiyle ağlıyordu, o esnada tüm bahçede kötücül bir sevinç hâkimdi.

Bu sahne sonuncuya musallat oldu. Rüyasında gördü, sıçrayarak uyandı, gecenin bir yarısı alet edevat dergisinin sayfalarını karıştıran (normal bir şeydi) babasının yanına gitmek için merdivenleri indi. Bahçede olan bitenden ve kendisinden nefret etti. Aslan Yürekli Richard olsaydı diye düşündü, asla böyle davranmazdı. Sanki salonda, hemen arkasında duruyormuş gibi çocuğun ağlamalarını açık seçik duyuyordu. Hemen ertesi gün gerçek doğasına dönmek ona yapılması gereken bir şey gibi geldi. Sınıfa girmeden önce, diğer öğrencilerin önünde atkısını düzeltip çocuğa uzatacağı zamanı kolladı. Çocuk atkıyı almayı reddedince, atkı koridorun zeminine ağır bir kurdele gibi düşerken "hain" fısıltıları kulağına kadar geldi. Çocuğun dostluğunu kazanamadım ve diğerlerinin dostluğunu kaybettim diye düşündü ve aslında şaşırmadı. Kendisini diğerlerinden de, farklı olan çocuktan da farklı hissediyordu. Bunu kabul etmenin zamanı gelmişti. İhtiyatlı olması gerekiyordu.

Kimsenin sormaya yeltenmediği sorular aklının içinde fır dönüyordu. Okulun bahçesini yoldan ayıran taş bir duvar vardı. Kendisine gediklerin nasıl doldurulacağını sorarak bu duvarın önünde hareketsiz durabilirdi. Duvar ördüklerinde babasının kullandığı sözcükler kafasında durmadan dönüyordu; sevdiği sözcükler, destek taşı, tabanlık, köşebent, briket. İçinden taşlara yapışmak için çok yaklaşmak, alnını koymak, "dik olarak uzanmak" geliyordu ama kendini tutuyordu. Sevimliliğini yeniden kazanmak, grup içinde tekrar yerini almak ve atkı meselesini telafi etmek gerekiyordu.

Sınıf top oynuyordu, demek ki top oynayacaktı. Çünkü diğerlerinden sakınıyordu, aralarına karışmak ve utançtan uzak durmak için gerektiği kadar kurnaz oldu. Gerektiği zaman onayladı, teneffüste bahçede eğlendi, kantinin bekleme kuyruğunda aklından haçlı seferleri rotalarını geçirdiğini söylemiyordu, iyi olan notlarını dengelemek için gerekli arsızlığı da yaptı. Kırmızı çizgisi adaletsizlikti. Cesur mizacı buna el vermiyordu. Bir gün sınıf o çocuğa tekrar saldırdığında karşı geldi, daha ileri gitmeyeceğini, yalnız birinin hırpalanmayacağını söyledi. Kendinden emin, buz gibi soğuk sesi ateşli olanları sakinleştirdi. Onunla ne yapacağını bilmiyor olsa da bir lider havası bile kazandı. Bu güruhun onun farklı olan kardeşine yapabileceklerini bir saniye için görür gibi olduğunu kimseye itiraf etmedi.

Arkadaşlarını yaylaya davet etti. Diğerlerini ve çocuğu. Ebeveynleri için çok uzun zamandan sonra bu bir ilkti, çünkü ondan büyükler bunu yapmamışlardı. Annesi litrelerce içecek aldı, babası cambaz ayakları yaptı. Bacakları cambaz ayakları yüzünden tuhaf bir şekilde kasılan çocuk boylu boyunca yere kapaklandığında, sonuncu diğerlerinin kahkahalarını duymazdan geldi ve karşı konulmaz bir şefkat hissetti. Annesi de çocuğun kalkmasına yardım etti, tişörtünün tozunu silkti. Annesi mutlu görünürken kötü bir şey olabilmesine imkân yoktu. Bu sesler kadını sarhoş ediyordu, karınları doyuruyor, oyunları başlatıyordu. Ne zamandan beri ebeveynleri evlerinde çocukları misafir etmemişlerdi diye düşündü sonuncu. Küçük bir hayatın önemsiz etkinlikleri onunla tarihî bir boyut kazanıveriyordu – doğum günü atıştırmalıkları, okul partisi, karne, okçuluk takımına yazılmak (okçuluk için ayakta durmak, görmek, tutmak, anlamak gerekiyordu, kaybettikleri çocuklarının yapamadığı şeyler). Sıradanlık küçük deneyimlerle bayram havasına

bürünüyordu. Bunlar sonuncuyu pohpohluyor, onu bir tahta oturtuyordu. Aynı zamanda bunaltıyordu da. Kendisini bir gaspçı gibi hissediyordu. Sessizce kardeşinden özür diliyordu. Senin yerini aldığım için affet. Normal doğduğum için affet. Sen öldüğün halde yaşadığım için affet.

Bazı sabahlar, yatağında uzanmış öylece kalıyordu. Boynunu dinlendiriyor, sonra yatak boyunca dizlerini katlayıp olabildiğince açıyordu. Çocuğun hayatına kaçamak bir bakış atıyor, onun hissedebileceklerini hissetmeye çalışıyordu. Gözleri boşlukta dolaşırken öylece duruyor, en küçük seslere, nehrin uğultularına, çatıdaki bir sıçanın tıkırtılarına kulak kabartıyordu, ta ki annesi seslenene kadar.

Ağabeyi ve ablası tatillerde eve geliyorlardı. Sonuncu onlara babasıyla birlikte yaptıkları işleri gösteriyordu. Onları odunluğa davet ediyor ve elektrikli bileyiciyle bir gösteri yapıyor, tekerin dönüş hızını arttırdığında hafifçe geri çekilmelerinin tadını çıkarıyor ve "Hop," diyordu, "işte iyice keskinleşen bıçaklar."

"Kaldır onu," diyordu ağabeyi usulca.

Onları görmek çok hoşuna gitse de, haftalar sonra gittiklerini görmek de onu rahatlatıyordu. Nihayet tekrar kozasına dönebilirdi. Tatil boyunca bunu yitirmeyi kabul ediyordu zaten. Merkezde o yoktu. Yan bir uğraş haline dönüşüyordu, anlaşılmıştı, yetişkinlerin sohbetlerinde o susuyordu. Bu onu rahatsız etmiyordu. Geçici olduğunu biliyordu. Ağabeyi ve ablası hassas dengeleri biliyorlardı, o ise bilmiyordu. Bu da yerini zaman zaman onlara devretmesi için yeterliydi. Hem güzel, hayat dolu ve boğazına düşkün bulduğu ablasının dizlerinin dibine sokulmayı seviyordu. Portekiz'den gelirken onun çok sevdiği tarifler getirmişti, ablası portakallı çöreğin kraliçesiydi. Kendisiyle birlikte bir dünya getirmişti, tebessüm

eden insanlar, yeni bir dil, başka bir zaman kavramı, değişik bir iklim, dev gibi bir asansörü ve manastırlarıyla sarı ve mavi bir şehir. Ablası ona "benim küçük büyücüm" diyordu.

Ablası ona karşı çok sevecendi. Kimseye dokunmayan ağabeyinin aksine ablası durmadan ona sarılırdı. Sık sık ensesinden tutup kendisine çekerdi, sonra da sımsıkı sarardı, sanki çocuk yok olup gidecekmiş gibi.

Dağda birlikte yürüdüklerinde ablası söze "Ben küçükken," diye başlıyordu. O zaman sonuncunun yüreği sıkışıyordu. Ablasını çocukken görmeyi çok isterdi. Artık olmayan diğerinin yerinde olmak, ablasının tek küçük kardeşi olmak isterdi. Aile hikâyeleri gediklerle doluydu. Tarih'i de zaten bu yüzden seviyordu, çünkü kendisininkine sahip değildi. Onsuz tırmanılmış dik yokuşları, tadını asla bilemeyeceği çok özel anları görür gibi oluyordu. Ve aynı zamanda acılar, hakkında bir fikrinin olmadığı, ama yine de yakınlarına musallat olmuş bitip tükenmeyen acılar.

Ondan önce sadece büyük kardeşler vardı. Ölü ya da diri, büyüktüler. O ise zincirin sonundaydı.

Ablasına kardeşi hakkında sorular sorabiliyordu. Ne zaman öğrendiniz, bütün gün ne yapıyordu, bir kokusu var mıydı, üzgün müydünüz, nasıl yemek yiyordu, görebiliyor muydu, yürüyebiliyor muydu, düşünebiliyor muydu, canı yanıyor muydu, canınız yanıyor muydu?

Peş peşe dar bir patikada yürüyorlardı, birbirlerini göremiyorlardı. Ablası öfkeli adımlarla, adeta dağı tekmeler gibi yürüyordu. Sonuncu bu yürüyüşte bir öfke hissediyordu ve aynı zamanda bir kudret. Ablası Portekizceyi çok çabuk öğrenmişti, çevre edinmişti, okuyor, insanlarla görüşüyor, dinliyordu, Lizbon'un bütün barlarını biliyordu. Hayatı ve onun devinimini kucaklıyordu. Balkonda bir kahve içmeyi,

unutulmayı, insanları, onların ifadelerini, gidiş gelişlerini izlemeyi sevdiğini söylüyordu. Kalabalık da tabiat kadar duygusuz, egemen ve kendi kendine yeterdi. Vahşice acı da çeksen kalabalığın ve dağın umurunda olmazdı. Uzun zaman bu kayıtsızlık karşısında öfkelenmişti. Şimdi bu durum onu yatıştırıyordu. Bunun yargılamayan bir kucaklama olduğunu düşünüyordu. "Temel yasalar af dilemezler," dedi ablası, "ama hüküm de vermezler."

Bazen araya Portekizce sözcükler sıkıştırıyordu. Sonuncu, bu yuvarlak ve boğuk tonlamayı seviyordu. Melodili, gıcırdayan başka diller vardı ama onların aksine Portekizce içe doğru dönmüş gibiydi. Sanki mesaj dudakları aşmadan önce telaffuz eden kişinin kalbine geri dönüyormuş gibi, ağız sesleri gırtlağa doğru geri yutuyordu. Öyle ki tek bir sözcük bile tam çıkmıyordu ve yalnızlığa içtenlikle düşkün bu utangaç insanların tarzı olarak sözcükler kendi duruluk ve açıklıklarına kayıtsız kalarak vücut sıcaklığına geri dönmek için sabırsızlanıyorlardı. Bu kıvrımlı bir dildi. Ablası başka bir dili konuşamazdı diye düşünüyordu.

Ablası sorularını yanıtlıyordu. Çoğunun başının nehrin düz taşlarının üzerine koyulduğunu ve ağabeyinin onun yanı başında kitap okuduğunu öğrendi; rahibelerle dolu olan çayırlıktaki ev, çarpık bacaklar, çukur damak; kadife yanaklar, arpacıklar, kasılmalı krizler, Depakin, Rivotril, Rifamisin, alt bezleri, püreler, eflatun renkli pamuklu pijama, tebessümler, saf ve mutlu çığlık, diğerlerinin çarmıha geren bakışı; ve bilemeyeceği bütün o anlar. Tarihi gözlerinin önünde şekilleniyordu, nereden geldiğini anlıyordu. Ablası ona saten kimonolu anneanneden, Carrapateira'dan, yoyodan, itaat eden ağaçlardan, onun kocaman kalbinden de bahsediyordu. Aynı zamanda ona çıkışıyordu, çünkü çok yavaştı, tespihböceği aradığı için durmadan taşları ters çeviriyordu.

Koyun sürülerinin yola çıktığı Figayrolles, La Jons, col des Varans, Perchevent ya da Malmort'da gezindiler. Ablası yabandomuzu çukurlarının yerini buluyor, çukurun kazıldığı yere göre rüzgârı tespit edebiliyordu. Eğer ot çukuru Akdeniz yamacındaysa bunun sebebi kuzeyli dondurucu soğuktan korunmak içindi. Ablasının içinde anneannenin ve onun rüzgâr biliminin konuştuğunu hissediyordu.

Dereleri geçiyor, beyaz fundalıklarda koridorlar açıyor, çakıllı arazilerde yürüyorlardı. Bazen bir böğürtlen tenlerini ısırıyordu. Ayaklarını nereye basacaklarını, nefeslerini nasıl düzenleyeceklerini biliyorlardı. Nihayet gökyüzünün kollarını açtığı ve dağların sırtlarını göz alabildiğine sergilediği bir yaylaya geldiklerinde, sonuncu hafiflediğini, sonunda tüm soruların yükünden kurtulduğunu hissediyordu. İşte, her şey bir manzara kadar basitti ve bir o kadar duruydu: O burada olduğu zaman çocuk artık burada değildi. Bunu herhangi bir dram ve hüzün olmaksızın düşünüyordu, bu bir yol arkadaşının tespitiydi, ben buradayım ve sen, başka yerdesin ve bu aramızda bir bağ kurmak için yeterli.

Bir ağıl gölgesinde ya da özgür atları izlerken yemek yedikleri oldu. Bu anlar hatıranın çan sesleriyle, melemelerle, kişnemelerle ya da sürülerin geçit töreniyle birbirine karışacağı büyülü anlar oldu. Aynı zamanda hayvanların sesleri ve kokular (katırtırnağı, nemli toprak, saman), zira o, sonuncu, hislerini ve heyecanlarını birbirine bağlamaktan kendisini alamıyordu. Asırlar önce aynı seslerin, aynı ışığın, aynı kokuların var olduğunu düşünmeyi seviyordu. Bazı şeyler yaşlanmıyorlardı. Ortaçağ'ın gezginleri de ışığın altın gibi aktığı aynı sonbahar gününü görmüş olabilirlerdi. Sarı renklerden yontulmuş kavaklar meşaleler gibi dimdik duruyorlardı. Çalılıklar etrafa yayılmış binlerce kırmızı damlacığı andırıyorlardı. Dağ yeşil benekleri olan turuncu bir palto giyinmişti ve sonuncu ekim ayının büründüğü hüzünlü

renkleri tek bir bakışla öğrenmişti. İçinde ılık krema kokusu, bir çocuğun gevezeliği ve bir oğlanın cambaz ayaklığıyla yürümeyi başardığı zamanki tebessümü yükseliyordu. Bir an için gözlerini kapıyordu. Sonra ayağa kalkıyor, doymuş gibi hissediyor, ablasına işaret ediyordu. Yola çıkıyorlardı. Ablasının yürüyüşün ritmiyle soluk alıp veren narin omuzlarını, sırtında zıplayan kahverengi ve gür saçlarını görüyordu.

Dönüş yolunda kayadan fışkırmış bir sedirin önünden geçtiler. Ağaç göğe uzanıyordu, narin ve bir başına. Kız kardeş durdu.

"Bu, yaşamaya niyetli," dedi.

Başını çevirdi. Sonuncu, sonbaharın bakır rengi havasında onun profilini gördü. Ablası devam etti:

"Senin gibi."

Ablası hızlı, komik ve projelerle dolu biriydi. Hayatı sanki yaşamayı özlemiş gibi kucaklıyordu. Âşık olduğunda cümlelerinde sessizlikler bıraktı diye düşündü sonuncu. Önce onun, nefesiyle uyumlu, düzenli ve kendinden emin adımlarını duyuyordu, sonra sesi geliyordu, plakçı dükkânında karşılaştığı onu bekleyen, anlayan, *onaran* o delikanlıdan bahsediyordu. "Sevdiğinin başına kötü bir şey gelmesinden korkmadan sevebiliyor insan, yitirmekten korkmadan verebiliyor, yumruklar sıkılı yaşamamak gerek, tehlikeyi bekleyerek," diyordu kız kardeş ve, "işte bu aşkın bana öğrettiği ve ağabeyimizin öğrenmediği. Vazgeçmiş olan ağabeyimizin," diye mırıldıyordu.

Sonuncu bu yürüyüşlerden biraz sersemlemiş dönüyordu. Ablasının sözleri gün boyunca içinde demleniyordu. Onlara zaman veriyordu. Akşam sofrada, ağabeyine başka gözlerle bakıyordu. Yumuşak ve sakin hareketleri başka bir anlam kazanıyordu. Onu, sonuncuyu neredeyse görmezden geldiği halde çocuğa bu kadar değer vermesi mümkün olabilir

miydi? Bir gün, babası çorba servisi yaparken, ağabeyine birden, damdan düşer gibi artık neden okumadığını sordu. Ağabey ona sadece hüzünlü tebessümünü gönderdi, ama ona şimdiye kadar bundan, bu hüzünlü tebessümden başka bir şey vermediğinden sonuncu daha fazlasını istiyordu. "Kitap ve özgürlük arasında doğrudan bir bağlantı var. Artık okumuyorsan tamamen kapandığın için," demeye cesaret etti.

Babasının kepçesi havada kaldı. Kız kardeş ve anne göz göze geldiler. Ağabey ise hiçbir şaşkınlık emaresi göstermedi. Çatalını bir milimetre oynattı. Siyah gözlerini dikti. Sesi sertti.

"Bizim burada kapanmış bir küçük vardı. Bize çok şey öğretti. O yüzden ders verme."

Sonuncu başını tabağına eğdi. Bu masanın etrafında çocuğun hayaletinin süzüldüğünü hissediyordu, ama bir hayaletin bunca ağırlığının olabileceğini asla düşünmezdi. Zihninden kayıp çocuğa seslendi: "Uyumsuz biri için ne ağır etki... Büyücü olan sensin."

Sık sık onunla içinden konuşuyordu. İçgüdüsel olarak, sevecen ve basit sözcükler kullanıyor, kendisini bir bebeğe seslenir gibi ifade ediyordu, ama başka bir şey de oluyordu, ona Aslan Yürekli Richard'ın ölümünü ve şövalyelerin şeref sözünü anlatıyordu. Uzaktan, kimse çocukla konuştuğunu tahmin edemezdi. Aynı zamanda ona imgelerini anlatıyordu, bir renk ve bir ses arasında paralellik kuruyor, neler hissettiğini açıklıyordu. Anlaşıldığından emin, ona gizli dünyasının sırlarını ifşa ediyordu. Kendi kendine, "Sıradışı bir bilgi sadece sıradışı biriyle paylaşılabilir," diyordu. Ona dokunmak için ne isteseler verirdi. Ablası ona teninin pudramsı tombulluğunu, ağabeyinin yanak yanağa duruşunu çok anlatmıştı. Çocuğun yarı saydam göğsünü, el bileklerinin mavi damarlı şeffaflığını, ayak bileklerinin inceliğini, hiç yere basmamış

tabanlarının pembeliğini hayal ediyordu. Şimdi çalışma ofisi olarak düzenlenmiş odasına gidiyordu bazen. Ebeveynler onun beyaz bezemeli demir yatağını saklamışlardı. Elini yatağın üzerine, başının olduğu yere koyuyordu. Gözlerini kapatıyordu. Melodili, billur gibi bir çığlık yükseliyordu, bir gülüş duyuyordu. Terleme, portakal çiçeği, haşlanmış sebze kokuları onun da burnuna geliyordu. Onun tenini, gür saçlarını hissetmek için elini kıpırdatacağı anda kardeşinin yok olacağını biliyordu. Gözlerinden yaşlar süzülüyordu.

Bir gün mor pamuklu pijamanın nerede olduğunu sordu. Bu ayrıntıyı biliyor oluşuna şaşıran annesi ağabeyinin beraberinde götürdüğü cevabını verdi.

Zaman geçtikçe giderek daha çok hassaslaştı. Dağın renkleri içinde saçma şiirler yazıyordu. Işık, çığlığa dönüşüyordu. Yazın akşam sekizde, ışık öyle doğrudan, öyle canlıydı ki, kulaklarını tıkamak zorunda kalıyordu. Gölge bir viyolonsel bestesiydi. Ve kokular, baygın ezgileri diriltmeye muktedir o kahrolası kokular. "Kardeşi de aynılarını solumuş muydu?" diye soruyordu kendine. Şüphesiz, mademki koku alabiliyordu. İçine çektiği neydi? Bunu asla bilemeyecekti. Gördüğünü kardeşine tasvir etmek için bastırılamaz bir istek duydu. Müthiş bir güçle dolup taştığını hissetti, bir paylaşım ve sevgi hamlesiyle görüneni aktarmak (o anda, ağabeyinin de onun gibi yaptığını anımsıyordu, ablası ona ağabeyinin her şeyi çocuğa tasvir ettiğini anlatmıştı). Eflatun, beyaz, sarı onu kokuların bir okşayışa dönüştüğü çiçeklerin ve esansların dünyasına doğru itiyor, bir mekânı diriltiyor, annesinin sesi ısrarcı olana dek onu sarhoş ediyordu. Dünyanın kendisinde uyandırdıklarını ona söylemeye çabalıyordu. Ama sadece, çılgın bir orkestra gibi aynı anda açılıp, birbirine benzer adları uzun ve sıkıcı bir hikâye gibi eriyen çiçekleri, hatmi çiçeklerini, altın çanak çiçeklerini,

oya ağacı çiçeklerini, mora, canlı sarıya, köpük beyazına tek bir sözcük bile eşlik etmeden anlatmayı başarabiliyordu. "Ne hafıza! Her şeyi hatırlıyorsun!" diye şaşırdı annesi. "Hayır," diye cevapladı. "Hiçbir şeyi unutmuyorum. Aynı şey değil."

Açık bir şekilde ilerideydi. "Sonuncuyken önde olmak: Bu son nokta," dedi psikoloğa – tıpkı ablasında olduğu gibi, onun farklılığının bilincinde olan ailesi psikoterapi önermişti. Ama psikolog bu düşüncesini kibir olarak algılamıştı. O, sonuncu, adama kendisinin bir kısmının dokuz değil bin yaşında olduğunu, öteki kısmınınsa hiç durmadan uyandığını ve bu büyük farkın onu diğerlerinden soyutladığını söylemeyi çok isterdi. Kendisini farklı hissediyordu. Merhamete ve güzelliğe duyarsız sınıf arkadaşlarına özeniyordu. Neden hiçbiri yırtıcı bir kuşun uçuşuna, şövalye krallardan bahsedilmesine, kantindeki kadının tebessümüne tepki vermiyorlardı? Dünyadaki herhangi bir eylemin ses çıkarmaması, yankı bulmaması mümkün müydü? Hatta sınıftaki oğlan, atkısını çalanlarla oyun oynuyordu artık. Diğerleri çok keyifli görünüyorlardı. Sonuç itibariyle büyücü olmak onu diğerlerinden uzaklaştırıyordu.

Bu konuyu ablasıyla konuşmak için Paskalya tatilini bekledi. Ama ablası gelmedi. Yeni aşkıyla seyahate çıkmıştı. Ensesindeki elini düşledi, bunu özlemişti. O da rotayı ağabeyine çevirdi. Aslında böylesi daha iyiydi. Bunun gibi şeyleri anlayabilmek için büyük bir zarar görmüş olmak gerekiyordu. Ama ağabey masadan kalktı, yürüyeceğini söyledi, yalnız başına.

Onu takip etti. Ağabey çok uzağa gitmedi, nehrin kenarına, taşların düz olduğu yere. Oturdu, kollarını dizlerinin etrafında kavuşturdu ve kıpırdamadan durdu. Sonuncu, onu gözlemlemek için karanlıkta kaldı. İçinde çocuğa karşı bir

kıskançlık dalgası yükseldiğini hissetti. "Eğer engelli olsaydım," diye düşündü, "o zaman ağabeyim benimle ilgilenirdi." Sonra başını eğdi, utanç yüreğini delip geçmişti.

Yaz sonunda bir gece abla telefon etti. Annesi telefonu kapadığında beti benzi atmıştı. Masaya oturdu. Gırtlağını temizledi ve ablanın hamile olduğunu duyurdu. "Test sonuçları iyi, her şey yolunda," diye de ekledi. Baba ayağa kalktı ve karısına sarıldı. Sonuncu yıkıldı. Ablasının onu artık sevmeyeceğini düşündü. Müstakbel bebek onun yerini alacak ve yenilenmeyi simgeleyecekti. Doğumuyla onun rolünü çalacaktı. O ise artık bir işe yaramayacaktı. Masadan kalktı, sepetten bir portakal aldı, kapıyı açtı ve tüm gücüyle portakalı avluya, bize doğru fırlattı.

Bu onun tüm yaşamı boyunca tek isyan eylemi oldu. Zira mutfağa geri döndüğünde ebeveynlerinin endişeyle kasılmış yüzlerini gördü. Bir daha asla yapmamak için kendi kendine söz verdi.

Bir sonraki Noel'de kardeşler keyifli şamatayı camlı kapının ardında bırakarak avluya çıktılar. Yaşlı amcalar ölmüşler, kuzenler bir sürü çocuk yapmışlardı. Konserler, Protestan şarkıları ve ziyafet geleneği ise devam ediyordu.

Bir an için sıvışıyorlar. Kuzenlerinden biri fotoğraf makinesini ayarlarken onlar da buz gibi havada sırtlarını bize yaslıyorlar. Abla gülüyor, bir eliyle ağabeyin sırtını ovuşturuyor, diğeriyle sonuncuyu ensesinden tutuyor. Sonra üçü birden objektifin karşısında hareketsiz kalıyorlar. Fotoğraf çekiliyor.

Kız kardeş: Elleriyle yuvarlak karnını sarmalıyor, başı yana eğilmiş. Dudakları pembe, alnı yukarıda. Hafif bir tebessüm. Gri boğazlı bir kazak giymiş. Saçları omuzlarına dökülmüş.

Ağabey: Kollarını kavuşturmuş, dik duruyor. Yüz ifadesi kapalı bir kapı gibi, kibar kemik gözlüğünün ardındaki

sevecen bakışı hariç. Narin omuzlar, finans müdürü gömleği. Kahverengi saçları kısa kesilmiş.

Sonuncu: Bedeninin üst kısmı öne doğru eğik, sanki objektife doğru yürüyor gibi. Yuvarlak bir yüz, kocaman muzip bir gülüş. Kısık gözler, ağzı sanki bir dişçi aletiyle çekilmiş gibi yayık. Saçları daha açık renkte ve darmadağın.

Üçü de kalemle çizilmiş gibi badem gözlü, son derece iri ama öyle cansız ki göz bebekleri yuvarlağın içinde kayboluyor.

Herkesin bu fotoğraftan bir tane hakkı oldu. Sonuncu kendisininkini alınca bu aile fotoğrafında hep aynı sayıda çocuk olduğunu düşündü. Sadece üçüncü değişmişti.

Daha sonra, ilk kız yeğeni dünyaya geldiğinde, o ve ablası yürüyüş ayakkabılarının bağcıklarını yeniden bağladılar. Sabahın serinliğine, katladıkları kırışmış haritaya, ulaşacakları geçide doğru yükselen bakışlara yeniden kavuştular. Ablası dar patikada önünden yürürken, engelli bir çocuğu olmasından endişe edip etmediği sorusuna yanıt verdi. "Tuhaf bir şekilde hayır," dedi. "Öncelikle, Sandro'yla bir konuda çok nettik: Eğer bebeğin bir problemi olsaydı onu doğurmayacaktım. Sonra, en kötüsünü yaşamış olmak korkuyu silip atıyor. Onu tecrübe ettik, yani biliyoruz. Hem reflekslere hem de kullanma kılavuzuna sahibiz. Korku bilinmeyenden geliyor." Onunlayken sözcükler akıp gidiyor, görüntüler ya da sesler eşlik etmeksizin sözcük olarak kalıyorlardı. Bu kadar basitti. Ona yeni annelik rolü, yeni ülkesi, bu yeni aşkı hakkında sorular sordu, onunla her şey yeniydi. Yenilik endişeye sebep olmuyordu. Hem bir bebekle meşgul olma endişesinin üstesinden nasıl gelmişti, ne yapacağını nereden biliyordu? "Sana hatırlatmak isterim ki, her ne kadar ben pek yaklaşmasam da bizim on yıl boyunca bir bebeğimiz vardı. Dinle. Aslında, sadece gösterilen çaba hatırlanıyor.

Sonuç muhteşem olmasa da, ikinci planda kalıyor. Sadece gösterilen çaba akılda kalıyor. Bak, Sandro'nun anne babası o çocukken ayrılmışlar. Babası yoksul biriymiş. Tek göz bir odada yaşıyormuş. Ama Sandro onun kimbilir nereden bulduğu katlanır paravanı, meyve kasalarından ve köpükten yatağı, babasının sadece oğluna ait küçük bir köşe yaratmak için gösterdiği çabayı hatırlıyor. Bu çabalar buzdolabında havyar bırakan, ama ortalarda olmayan bir babadan daha kıymetli. Ben kendimi çocuğum için çaba göstermeye hazır hissediyordum, tıpkı bizimkilerin yaptığı gibi. O noktadan sonra başarmışım ya da başarmamışım, pek de önemi yok. Asıl mesele başkaydı, bir dostluk, bir sevgi, bir bağ kuran ve kendimi zorlamayı kabul ettiğim bu ihtiyaçtaydı." Duruma bakılırsa evlenmeyi düşünmüyordu. "Zira çift olma hali, toplumun bizi inandırmak istediğinin aksine, en büyük özgürlük alanı. İş ya da sosyal ilişkilerin aksine, normlardan kaçıp kurtulan yegâne alan. Durmaksızın kavga eden ve bir ömür birlikte kalan çiftler göreceksin, ayrıca sükûnet içinde ışıldayan başka çiftler, çocuk isteyenler, çocuk istemeyenler, sadakatin her şeyden önce geldiği çiftler ve onu aksesuar olarak kullananlar. Pek çoğu başkaları için anormallik olan bir şeyin sıradan olduğunu düşünecektir. Ve tam tersi de doğrudur. Hiçbir kural yok, ne kadar çift varsa o kadar da norm var. Böylesi bir özgürlüğü resmî bir çerçeveye sokmaya çalışmak nasıl da anlamsız bir düşünce." Hoşnutsuz gibi, boğuk boğuk konuşuyordu. "Hangi mucizeyle hayat böyle vuruyor?" diye sordu kendine sonuncu, "Bu dürtü hangi yollardan geçip, bunca yıl sonra sanki daha yeni meydana gelmiş gibi capcanlı bir şekilde ortaya çıkmıştı?"

Onu dinlemeye bayılıyordu. Ablası da, kendisi ve ağabeyi gibi içinde bin yıllık bir varoluş barındırıyor diye düşünüyordu kendi kendine. Bu tuhaf kardeşliği düşünerek kendi kendine gülmeye başladı, ablasına söyledi, o da güldü ya da

ona öyle geldi, çünkü bu patikada yürürken tek gördüğü sırtıydı. Dağda yalnız yürünüyordu. Buraların insanlarının buraların yollarına benzediklerini düşündü.

Aylar, dağdaki bir çocukluğun ayları gibi geçip gitti. Ocak ayında nehre düştü. İlk kedi yavrularını değirmende, kuytuda buldu. Yabandomuzu avının göstergesi tek atımlık Baïkal tüfeğinin çınlamasını öğrendi. Tilkileri, yarasaları, porsukları gözledi. Yapraktan kürkünü bir gecede kaybeden kavak ağacının sonbahardaki deri değişimine hayran oldu. Kadife bir perde gibi inen haziranın ılık yağmurunu hissetti. Bir önceki mevsimde inşa edilmiş taş duvarları babasıyla yeniden inşa etti. Eylül ateşlerinin etrafında dans etti, kuruyan dallar nehir kenarında yakılırken havayı dışarı çıkaran alevlerin etkisiyle dallar müzik aletleri gibi ıslık çalardı.

Ama bazı şeyler yerinden oynamadı.

Sonuncu ilerlerken yalnız değildi. Dağ onu hep daha fazla büyülüyordu ve hissederken, dokunurken, içine çekerken bunu çocuğu düşünerek yapıyordu. Sıklıkla, seslere yoğunlaşmak için gözlerini kapatıyordu. "Küçük büyücü," diye düşünüyordu, "daha iyi görmek için gözlerimi kapayacağım asla aklıma gelmezdi." O görünmez bir refakatçiydi. Hayatının içine yerleşmişti, böyleydi işte, memleket hasreti gibi yokluklar vardı ve sonuncu hep çocuğa geri dönmek istiyordu.

Diğerleriyle olan uyumsuzluğunu gizlemekte giderek daha çok zorlanıyordu. Dağın bütün Tarih'i katedip geldiğini, bu sürekliliğin onu adeta altüst ettiğini ve ölülerin asla tamamen kaybolmadıkları gerçeğini ortaya koyduğunu onlara nasıl söylesin? Dağın bu karınca gibi kaynaşan hayatının asırlardır aynı olduğunu nasıl desin? Hayvanların en küçük hareketinin bile bir ölünün hayat hikâyesini barındırdığını

nasıl anlatsın? Bunu istemek çok fazlaydı. Diğerleri, farkı bulup ortaya çıkarmak konusunda vahşi hayvanlarla aynı kabiliyete sahipti. Bir gün biyoloji öğretmeni öğrencilerden sınıfta incelemek için bir balık getirmelerini istedi. Sonuncu plastik torbanın içinde dönüp duran bir alabalıkla çıkageldi. Balıkçıya gitmiş olan diğer hepsi ona şaşkınlıkla bakakaldılar. Onun için balığın sadece canlı var olduğunu kimse anlamadı.

Sözcükler türetiyordu. Çoban koyuncu haline geliyordu, kendine rüyacı diyordu, pemvi diye bir renk vardı (maviye çalan pembe), fiil çekimlerinde içerlek gelecek zaman söz konusuydu. Buluşlarının sırrını sadece çocuğa açabiliyordu, kısık sesle, eski odada, eli yatağın üzerinde, başın konduğu yerde. Sözcükleri anlatıyordu ve her ses kelebeğe, pervaneye, yatağın beyaz bezemelerinin etrafında dönen minik kanatlı yaratığa, avcı böceğine dönüşüyordu. Bu mucize için kardeşine teşekkür ediyordu.

Ödevlerini önceden bitirdiğinden, her şeyi aklında tuttuğu ve her şeyi anladığından, sınıfın sessizliğinde sessizce not aldığı başka sözcükler icat etmeye vakti oluyordu. Bu mükemmellik onu soruşturmadan da koruyordu. Ödevlerini diğerleri kopyalasın diye gönüllü olarak verecek kadar rekabet duygusunu umursamıyordu. Bir de mizah yeteneği vardı. Onun en muhteşem kalkanıydı. Taklit ediyor, oynuyor, bir durumu karikatürize ediyor, kendi kendisiyle alay ediyordu, öyle ki sonunda art niyetliler bile yelkenleri suya indirip gülüyorlardı. Böylece diğerlerinin evlerine misafir olmaya devam etti, hiçbir eğlence akşamını kaçırmadı, ama geçici olarak arkadaşlarını yaylaya davet etmekten vazgeçti. Gözüne çarpan bir saygısızlık söz konusuydu. Cahiller büyücülerin krallığıyla uzlaşamazlardı.

Farklılığının bilincinde olmak onu çocuğa daha çok yaklaştırdı. Kendisi de bu olağanüstü bağa gülüyordu, deli değildi.

Ama şunu kabul etmek zorundaydı: Ölmüş çocukla konuşmak onun mış gibi yapmadığı yegâne yerdi. Hayvanlarla da aynı şeyi hissediyordu. Bir yarasa saçlarına tutunduğunda ya da yolda şaşkın bir kurbağanın üzerine bastığında asla paniğe kapılmıyordu. Ablasının küçük çocukları korkuyla çığlığı basıyorlardı. Kurbağa yerinden kıpırdamıyordu, ama her çığlıkta ışıltılı gözü birkaç milimetre deliniyor gibi oluyordu. Sonuncu bu şamatanın hayvanı tedirgin ettiğini açıkça görüyordu. Kurbağayı sırtından tutuyor ve yeğenlerinin dehşete düşmüş bakışları altında, çünkü her şeye rağmen takipteydiler, hayvanı suya bırakmak için nehre doğru iniyordu.

Gün ışıltılarıyla doğduğunda, kuşlar için samimiyetle mutlu oluyordu. Suyun kenarında, onların cıvıltılarını dinlemek için gözlerini kapatıyordu. Bu zamanlarda ablası çocuklarının ona yaklaşmasını yasaklıyordu. "Dinleniyor," ya da "Kafasını dinliyor," demiyordu, "Nefes alıyor," diyordu.

Sonuncu, ablasının bir anneye dönüştüğünü görmekten memnundu kuşkusuz. Onun minik bedenin etrafındaki sarmalayan hareketlerini gözlemliyor, kardeşiyle ilgilenmiş olan elleri daha iyi anlıyordu. Demek böyleydi, bir boynun katları arasında gizli koku, sıkılmış yumruklar, yeni memelinin minik sesleri, emme, hıçkırma, homurtu, düzensiz soluk. Bebeğin Uzakdoğu danslarına benzeyen, yavaş ve gergin kollarının hareketlerine, kıpır kıpır bileklerine bayılıyordu. Kendi kendine, Tarih'teki bütün savaşçıların bir zamanlar bu Uzakdoğu dansını yapabilen küçük varlıklar olduğunu düşünüyordu. Yeğenleri ilk sözcüklerini hecelediklerinde ya da yürümeye çalışırken sağa sola yalpaladıklarında, kendi ebeveynlerinin geçirdiği sıkıntıyı daha iyi idrak etti. Böyle süt bebeği aşamasında kalmak ne kadar acı verici olmalı diye düşündü, sanki zaman kendini inkâr ediyormuş gibi, kardeşinin gelişimi alaycı bir yara gibi devam ediyordu.

Ama ablasının ona söylediği doğruydu, ablası endişeli değildi. Ateşler, öksürük, hırıltılı nefes, ciltteki döküntüler, kolik, ablasının sakince ve kararlılıkla idare edeceği bir maceranın parçaları gibi görünüyorlardı, zaten Sandro da ciddi bir sorumluluk duygusuyla destek oluyordu. Bu, kardeşler sadece kızlardan oluştuğu için mi böyleydi, ilk bakışta görüldüğü üzere çocuktan farklı bir cinsiyete sahip olmaları anneliği ölmüş bir çocuğun yasından koparıp daha mı kolay kılıyordu? Belki de. Yine de ablası ne yaptığını biliyor görünüyordu. Hareketleri, cümleleri, ninnileri vardı. Sonuncu bazen ablasının kızlarıylayken hayal gücünden yoksun oluşuna üzülüyordu, bazen düzensiz tarafı ortaya çıkıverse ne güzel olurdu, korkusuz ve kararlı bir askere ne de çok benzeyebilirdi. Ama bulduğu defter aklına geliyor ve susuyordu. Ona hayrandı. Sanki hiçbir şeyi önemsemiyor ve hiçbir şeyden çekinmiyordu.

O da artık hiçbir şeyden korkmuyordu. Yerini korumuştu. Ablası kendi çocuklarına verdiği hiçbir şeyi ondan da esirgemeyeceği keskin bir zekâya sahipti. İkisinin gezintileri ve sohbetleri devam ediyordu. Sonuncu ablasından daha fazlasını talep etmeme ve olmak istediği ebeveyn olması için onu tamamen özgür bırakmak konusunda saygılıydı. Bir gün, gezintilerinden birinde ona sorduğu tek soru neden çocuklarının elinden tutmak yerine enselerini tuttuğu oldu. Neden ense, dokunduğu her seferde tıpkı okşar gibiydi. Patikada yürüyüşte olduklarından sırttan gelen cevap için birkaç adım atılması gerekti.

"Çünkü bir gün çocuğu taşımak istedim, koltukaltlarından tuttum, ama başı arkaya gitti, boynu boşlukta sallandı, korktum, onu bıraktım, başının arkası katlanan sandalyenin kumaşında sekti, çengelinden kurtulmuş gibi havada salınan, düşen, başını öne doğru sürükleyen, ardından çocuğu büzen ve kendi içine katlanmasına sebep olan bu ensenin

tüyler ürpertici hatırasını saklıyorum, bu kısmın kırılganlığını ölçerek tutmamın mümkün bile olmadığı, öylesine ince, bedenine sanki bir kukla ipi gibi bağlı bu ense. Eğer boynu kırılmış olsaydı... Hayal edebiliyor musun? O zamandan beri enseleri tutarım."

Ablasının kızlarıyla bütün ev neşe, çığlık, portakallı çörek kokuları ve Portekizce nidalarla dolup taşıyordu. Gerçekten ebeveynleri tatilleri dört gözle bekliyorlardı. Sonuncu oyunlar için kılıçlar yapmış, Aslan Yürekli Richard için fişler hazırlamış, bir arma yarışması düzenlemişti. Gürültüye karşı pek hassas olan ağabey bile bir parça açılmıştı. Çocukların ardında bisikletin frenleri tutuyor mu, salıncağın durumu iyi mi, nehrin kenarı kayıyor mu diye bakıp kontrol ediyordu. Özellikle de kız kardeşinin ikinci çocuğuyla, en az onun kadar suskun, her zaman mantık oyunları, bilmece, bulmaca isteyen kızla ilgileniyordu. Sabırla, seçilmiş kelimelerle cevap veriyor, yeğeninin bağcıklarını bağlamak için eğiliyordu.

Bir gün, sonuncu onları avluda, bizim gölgemizde otururlarken görüp şaşırdı. Bir sudoku kitabına eğilmişlerdi. Ağabey alçak sesle konuşuyordu, kaşları çatıktı, elindeki kurşun kalem kitabın sayfasını işaretliyordu. Aynı kahverengi saçların omuzlarını örttüğü küçük kız, yanağını ağabeyin koluna yaslamış, yoğun bir konsantrasyonla gözlerini dikmiş, sayılarla dolu karelere bakıyordu. Öyle pürdikkat bir haldeydiler ki sonuncu nefes almaya bile cesaret edemedi. Yazın bu durgun havasında sadece nehrin duvarın ötesinden gelen şırıltısı duyuluyordu. O sırada sonuncu, avlunun diğer tarafında, Ortaçağ kapısının aralığından ablasını gördü. O da aynı esnada, bu iki bakışın oluşturduğu bir mengeneye sıkışmış ve hâlâ bir şey fark etmemiş olan ağabeyini ve kızını izliyordu. Kız kardeş *denetliyor* diye düşündü sonuncu, daima araziyi teftiş eden bir generalin kaygısıyla. Bakışları

karşılaştı. Gözünü ayırmadan ve ona doğru gitmeye yeltenmeden, bir zafer işareti olarak sonuncu, başparmağını havaya kaldırdı. Ablası yine başarmıştı.

Bu yaz ayları boyunca, çocuğa destek olmuş iki kalın minder dışarıya, avluya konuluyordu. Minderlere artık yeğenler çörekleniyor, üzerinde zıplıyorlardı. En küçük olan, üçüncü, sieastalarını bile orada yapıyordu. Biz, pek çok defa, ağabeyin ve kız kardeşin yüzünden geçip giden sisi gördük ve nedenini biliyorduk. Bacakları ayrık, ayakları çukur, saçları esintiyle usulca hareket eden, uyuyor gibi görünen ama uyumayan başka bir bedenin uçuşan görüntüsü gözlerinin önünden geçiyordu. Ama bu defa normal bir çocuktu, iki yaşında, gözlerini ovuşturan ve yiyecek bir şeyler isteyen.

Bütün herkes Lizbon'a doğru yola çıktığında, ağabey şehre döndüğünde, sonuncu yerini tekrar alıyordu. Üç kişilik sakin akşam yemeklerine kavuşuyordu. Minik mutluluklardan inşa edilmiş günlük akışın içinde ebeveynleriyle akıp gidecek zamanı olmasını seviyordu. Tarih okumaya vaktinin olacağı gelecek akşamların tadını çıkarıyordu, armaların dilini öğrenmek istiyordu. Sanki bir süreliğine yerinden ayrılmış gibi, içinde, çocukla yeniden ilişki kuruyordu. Yeniden, ona tabiatın gizli bağlantılarını anlatıyordu, yeniden dağın gizli katmanları, su birikintilerinin yakınındaki yabandomuzları ve taşların altındaki tespihböcekleri yerini alıyordu. Yerini yurdunu yeniden buluyordu ve yeri yurdu yitik kardeşiydi. Dört kişiydiler aslında, anne babası, o, çocuk. Onu kim yargılayabilirdi ki?

Bir gece, Paskalya tatili zamanı bir fırtına dağı yerle bir etti. Gök gürültüleri puslu gökyüzünde davullarını çınlatıyor, yıldırımlarını çiziyordu. Yağmur öyle kuvvetli ve öyle ani

yağdı ki nehir bir anda yükseldi. Su kahverengiydi. Kabarıyor, çatlıyordu. Akıntı kıyılardaki ağaçların kabuklarını söküp kopardı, yarı boylarına kadar soyuldular. Dalları ve çakıl taşlarını anneannenin eski evinin terasını yalayacak kadar sürükleyen bütün bu geçit töreninin sesleri işitiliyordu. Biz dayanıyorduk. Aramızdan biri duvardan sökülürse, rüzgârın sarstığı arduvazların üzerinde yuvarlanacağını biliyorduk. O bizim ezelden beri düşmanımızdır. Bizim korkmadığımız ateşten ya da sudan çok daha güçlüdür. Sadece rüzgâr bizi yok edebilir.

İtfaiyecilerin fenerleri yağmurun delik deşik ettiği sisi aydınlatıyordu. Daha uzak bir yaylada bir elektrik direği çatının üzerine devrilmiş, sürüklenen bir araba geçiş yolunu tıkamıştı. Yağmur öyle yağıyordu ki, küçük şelaleler tıpkı gergin teller gibi dağdan yola kadar dökülüyordu. İtfaiyecilerin çatının üzerine dökülen suyun şokuyla şaşıran kamyonu az daha köprüyü çökertiyordu.

Aslında herkes selin neler yapabileceğini bilirdi. Baba öğleden sonra arabaları çok daha yukarılara park etmiş, alet edevatı yükseklere kaldırmış, odunluğun girişini uygun şekilde kapatmış, bahçe mobilyalarını içeri almış, mahzenin bütün pencerelerini açmıştı – suyun asla içeride hapsolmaması gerekiyordu, akıp gitmesini sağlamak şarttı. Baba, anne, ağabey ve sonuncu, nehre bakan pencerelerin önünde, suyun yükselişini kontrol etmek ve tehlike ânında müdahalede bulunmak için yerlerini almışlardı. Gözlerini sudan ayırmıyorlardı. Sonuncu, çocuğun odasına sığınmıştı. Rüzgârda eğilen ağaçlara bakıyordu. Çamlar dallarını aşağıdan yukarıya, tıpkı kanat çırpan kuşlar gibi sallıyorlardı. Bütün kalbiyle hayvanların kendilerini koruyabildiklerini umarak bu gürültünün kendisine erişmesine, içini doldurmasına müsaade ediyordu. Kuş yuvalarının yerlerini, nehirde kurbağaların yavruladıkları oyukları, tilkilerin yer altındaki

yuvalarını, yabandomuzlarının çukurlarını, duvarın kertenkeleleri barındıran çatlaklarını aklından bir bir sıralıyordu. Geriye pek bir şey kalmamış olsa gerekti. Su her şeyi alıp götürmüş, dostlarını yuvalarından mahrum etmişti.

Tespihböcekleri bile, mecburen top olmuş, yuvarlanıp gitmiş, su tarafından götürülmüş olmalıydı.

Avlunun kapısının çalındığını duyunca irkildi.

Gelen bir çobandı. Deri şapkasının geniş kenarlarından su sicim gibi süzülüyordu, uzun bir yağmurluk giymişti. Babanın elini sıktı, gök gürültüsünün perdelediği yüksek bir sesle, birkaç gündür hayvanlarından birini aradığını ve bu tufanla birlikte onu eski değirmene sığınmış halde bulduğunu anlattı. Hayvan hastaydı. Kamyonete koymak için yardım etmek mümkün müydü? "Elbette," dedi baba, "çocuklara haber vereyim."

Ağabey ve sonuncu botlarını giydiler, kapüşonlarını çektiler. Dışarıda müthiş bir çağıltı ve onun iki katı gürleme vardı. Başlarını eğip ilerlemeye başladılar. Yağmur omuzlarını sinirli bir çocuğun yumrukları gibi dövüyordu. Aceleci su örtüleri ayak bileklerine sarılıyordu. Adımlarını hızlandırdılar, köprüyü geçtiler, aşağıda su kahverengi köpüklerle çağlıyordu. Geçitten sola dönüp değirmene kadar devam ettiler, eğilip alçak kapıdan içeri girdiler.

Sonuncu, bir mağaraya girdiği hissine kapıldı. Sessizlik, karanlık ve serin hava hâkimdi. Taşlar parıldıyordu. Sadece yağmurun çınlayan sesi algılanıyordu. Karanlıkta bir varlık hissetti. Koyun yerde yatıyordu. Hayvanın anormal şekilde irileşmiş bej rengi böğrünü, ince ayaklarını ve parlayan toynaklarını gördü. Göğsünü şişirerek soluk alıp veriyordu, sonuncu dokunmaktan kendisini alamadı. Yumuşaktı. Delinip plastik bir plaka takılmış kulakları da kadifemsiydi. Koyunun gözleri kapalıydı. Sonuncu, parmağıyla usulca hayvanın iri, neredeyse taş gibi sert, uzun, siyah kirpiklerle

bezeli gözkapağını okşadı. Altdudağı titriyordu. Tek duyulan yağmurun trampeti andıran sesine karışan sık nefesiydi. Sonuncu tek bir ses duyuyormuş gibi bir hisse kapıldı, alçak bir yürüyüş sesi. Şüphesiz, yiten bir hayat diye düşündü kendi kendine. Ellerin dalgalandırdığı yeşil ve parlak örtüler önünde geriliyordu. Babasının sesi onu değirmene geri döndürdü. "Yardım et de buradan çıkaralım."

Toynaklarından tuttular, üçe kadar saydılar ve hayvanı kaldırdılar. Ağırdı. Çoban kamyonetin arka kapısını açtı. Yan tarafta, ağabeyin puslu silueti onları bekliyor gibiydi. Kapüşon yüzünü saklıyordu.

Değirmenden çıkarken, koyunun başı babanın kolunun desteğinden kurtuldu ve boşlukta sallanmaya başladı. Bir an için hayvan havayı tuhaf bir biçimde yararak cansız et ağırlığını verdi. Boynunun derisi gergindi. Hayvanı öne ve geriye sallayarak hamlelerini yaptılar. Koyunu yerine bıraktıklarında kamyonet sarsıldı.

"Meteorizm,"[1] dedi baba çobana, elleri dizlerinde nefes nefese. Çoban başıyla onayladı.

"Yonca mı kelekotu mu?" diye sordu sanki kendi kendiyle konuşuyormuş gibi. "Sonuçta meteorizm."

Sonuncu bu sözcüğün tadını çıkarabilirdi, ama artık dinlemiyordu. Ağabeyinin kamyonetteki iri bedenine bakıyordu. Ağabey kapüşonunu indirmişti. Dizlerinin üzerine çökmüş, giderek daha hızlı nefes alıp veren koyunun üzerine eğilmişti. Hayvanın ağzının kenarından beyaz bir köpük çıkıyordu. Ağabey hayvanın yanına uzandı, alnını alnına yasladı. Bir eliyle kabarmış böğrünü okşuyordu. Gidip gelen eli hayvanın solgun kürkünde beyaz bir iz bırakıyordu. Ona duyulmayan sözcükler mırıldanıyordu. Sonuncu onları izliyordu. Ağabeyin kahverengi saçları koyunun tüylerine karışmıştı. Yağmurun onları saklamak için daha güçlü yağdığı hissine

1 Mide ve bağırsaklarda gaz birikmesi – ç.n.

kapıldı. Ağabeyim zayıf olanların yanında oluyor, olması gerektiğinde diye düşündü.

Baba, durumdan hafifçe rahatsız, ağabey doğrulup, koyuna bakıp, kamyonetin kapısını kapatmaya karar verene dek çobanla olan konuşmasını devam ettirdi. "Bizi haberdar et," dedi baba, çoban da karşılık olarak şapkasının kenarına dokundu. Kamyonetini çalıştırdı. Farlar puslu havanın içinde giderek cansızlaştı, sonra da kayboldu. Annenin onları çağıran sesi duyuldu. Eve doğru yola koyuldular. Avluya girerlerken, rüzgâr nihayet dinerken ve yağmur şiddetini azaltırken, biz sonuncunun elinin ağabeyinin elinin içine sokulduğunu ve onun da bu eli tuttuğunu gördük.

Akşam yemeğinde, biraz daha cesaretlendi, kalbi güm güm atarak, başını ağabeyinin omzuna koydu. Ağabey o zaman da gerilmedi. Anne cep telefonunu aldı ve onların fotoğrafını çekti. Çektiği fotoğrafı kız kardeşe gönderdi. Babaya doğru eğildi ve başka kimsenin duyamayacağı bir sesle:

"Bir yaralı, bir asi, bir uyumsuz ve bir büyücü. Güzel iş," dedi.

Güldüler.

***Taşların Anlattığı*, bir ailenin Fransa'nın ücra bir köyündeki sessiz sakin hayatının ansızın nasıl dönüştüğünü anlatan dokunaklı bir kitap.**

Tombul yanaklı, kara gözlü, tatlı mı tatlı bir bebeğin doğumu nasıl olur da aile trajedisine dönüşür? Çocuklarının gözlerinin önünden koskocaman bir portakalı geçirip de hiçbir tepki alamayan anne ve babanın, gittikleri doktordan onun hiç gelişmeyeceğini, göremeyeceğini, yürüyemeyeceğini ve muhtemelen birkaç sene içinde öleceğini öğrenmesiyle başlıyor her şey. Ailenin ilk iki çocuğunun hayatı da bu engelli bebeğin gelişiyle sarsılıyor. Ağabey bebeği sahiplenip bağrına basıyor, asla onsuz yapamıyor; kız kardeşin bebeğe karşı hissettiği öfke ve nefretse giderek büyüyor. Bu uyumsuz çocuğun ölümünden sonra dünyaya gelen yeni bir çocuk, yıllar içinde yıpranan aileyi tekrar bir araya getirmeye çalışıyor. Ve evin duvarlarındaki, avlusundaki taşlar tanık oluyor tüm yaşananlara.

Clara Dupont-Monod'nun yazarlığındaki ustalık, çok trajik durumları hiç romantize etmeden, sakin sakin, duyguları sömürmeden anlatabilmesinde saklı.

"Şiirsel, şefkatli, narin; *Taşların Anlattığı* hem trajik hem de ışıl ışıl bir kitap. Hayata muhteşem bir övgü."

Le Figaro

THG
0625807
VKU

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-3637-3
9 789750 536373
KDV'DEN MUAFTIR